

YESU 'ANA TOSIMANAO 'IDI GUINUWA

Luke 'ina buki 'eluwena gete ga 'iemwasalina Yesu 'ina toololimana be 'ina tu'e galewaya manudi, ga muliyega Yaluyaluwa Tabuna 'iebusi ga 'ana tomuliyao 'igiewaiwaiyedi, 'enega si-loguguya ta paisewa waiwaiidi Yesu 'ana esanega siguinuwedi. 'Aina tapwalolo 'ana toanuganao sietalauwaledi, ta tuwa tuga siewaiwai ga tomota yau wawasae Yesu tetelina siemisena ga sibapi-taiso.

Muliyega 'adi talauwala sinabwana, 'ana esana Saulo, 'inuwa'ebuni ga 'ietosimana Yesu manuna, ga 'isakosakowasi sena yaudi 'ediya, ta 'iloguloguguya Yesu tetelina, ga 'ana laba me Yudia 'idi toanuganao Paulo nina siwasegigiyyena ta nuwanuwadi siloemwawasi. Ta esi me Loma Paulo si'etoseyena, ga si'au'ewena Loma 'enaya sabi etala 'idi toloina sinabwana, Sisa, matanaya.

Paulo, tuta nina deliya 'imiyami, tokelasiyao 'idi letao 'i'etoladidi, nate me Epeso be me Pilipai be me Kolose 'idi letao, be Pilimoni 'ina leta, be wate Timoti 'ina leta 'eluwena.

Yesu 'ionaupaupa Yaluyaluwa Tabuna manuna

¹ *Tiopilo ye, buki nina ya'etoladi nunganena solanaya Yesu 'ina guinuwao be 'ina e'itao,
² *tuta nina bale'uya 'imiyami 'ana laba Yaubada 'i'au'ewa tu'eyena galewaya. Yesu nina 'ina

* **1:1:** Lu 1:1-4 * **1:2:** Lu 24:49-51

mwawasa mulinaya, mayawasina 'iapwesa 'ana tosimanao esiesinuwadi 'ediya, ga Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega 'adi lolina 'i'ebwa'edi. ³*'Asiyata poti soladiya 'iapweapwesa 'ediya, ga 'ebel'ita yaudi 'ie'itedi, 'enega 'ina toololimana si'awa 'ai'ailena, ta Yaubada 'ina lolina manuna 'ie'itedi.

⁴*'Etamo ma'ediya simiyami ta 'adi lolina 'i'ebwa'edi, 'igwae, "Geya'abo Yelusalema wapilipilisine, ta esi Tamadai 'ina onaupaupa nina lowa yaeonemiya manuna wayamwayamwa. ⁵*'Wanuwa'i'isi 'aene Yoni bwasiyega 'igiebapitaisoemi, ta 'asiyata nigeaya yauna simiyami be 'omi 'imi bapitaiso Yaluyaluwa Tabuna 'enega wada loba."

Yesu 'itu'e galewaya

⁶'Ebweu tuta Yesu ma 'ina tononoyao simiya egogona, ta sienaida 'enaya, sigwae, "Inapwana, sawesawenaya be gete tuga 'abo'ada me Isileli 'uanuganeda be taudamo taloina limaneda?"

⁷*Ta Yesu 'igwae, "Tamagu tauna 'iloiloina, ta nigeaya sawesawenaya be 'omi wamwalatoni to tuta 'ina lolinao nidi 'ida guinuwedi. ⁸*Ta 'omi esi ma'etamo Yaluyaluwa Tabuna 'imamai be 'igiewaiwaiyemi, be manugu wada etosimana Yelusalema 'enaya, be Yudia ta Samelia 'asanao maibo'adi 'ediya, be wate bale'u maibo'ana 'ediya."

* **1:3:** Lu 24:36-45 * **1:4:** Lu 24:49; Yo 14:16-17 * **1:5:** Md 3:11
 * **1:7:** Mk 13:32 * **1:8:** Md 28:19; Gu 2:32, 5:32; Ep 3:16

9 Ni'atu 'ina ona getedi 'ilosalonidi, ga matadiyega Yesu si'itena 'itu'e galewaya, ta pwana solanaya 'ikwaiya. 10 Ni'atu 'ipilisinedi, ta 'etamo sidunedune galewaya, ga tai 'eluwa ma 'adi 'oama wakewakekedi selabediya sitoolo, 11 *ga sigwae, “Me Galili ye, to'ase manuna wadunedune galewaya? Yaubada ni'atu Yesu nina 'i'au'ewena galewaya, ta ma'etamo 'imwa'uta limanama, be 'ina mwa'utama 'ana 'ita 'etamo nadigega 'ina tu'e nina ni'a wa'itena.”

Yudasa 'ana lopa'elu

12 'Enega 'oya 'ana esana Olibe 'enega siila ga sitauya Yelusalema, nate nigeya 'edasola, nadi-gega tomota siadadana 'asiyata Sabate 'enaya. 13 Ga silugu 'idi anuwaya ga situ'e anuwa etan-inaya, taudi Pita be Yoni be Yemesa be Anidulu be Pilipi be Tomasi be Batolomiu be Madiu be mali Yemesa (tauna Alipio natuna) be Saimoni (tauna lowa togewana 'ebeloina manuna) be Yudasa (tauna Yemesa natuna). 14 Maibo'adi getedi 'idi 'atetagwalega sisidasida Yaubada 'ena, iine ma'ediyao, be Meli, tauna Yesu sinana, be Yesu tasinao wate ma'ediyao.

15 *Boda nidi 'adi yau nadigega wani analedi be tuweniti, ga 'ebweu 'asiyata 'enaya Pita gamwagamwanidiya 'itoolo ta 'ieoned, 'igwae, 16-20 **“Tasigwao, lowa Debida 'ina ona Yaluyaluwa Tabuna 'i'ebwa'ena Yudasa manuna, ta Buki Tabu 'ena 'imiyami. Yudasa nina lowa

* 1:11: Lu 21:27; Et 1:7 * 1:15: Sam 41:9 * 1:16-20: Md 27:3-10; Lu 22:22 * 1:16-20: Sam 69:25, 109:8

ma'edai taetosimana Yesu manuna, ta sa'i 'ida 'Inapwana 'isipupuyena ga 'i'ebwayaena Yesu 'ana talauwalao nimadiya. Ta 'ebweu wali Buki Tabu solanaya Debida 'ina ona Yudasa manuna, gete nadigega 'igwae,

'Ina 'asa 'ida wabolebole, be geya'abo 'ebweu yaita tomota 'enaya 'ida miyami.'

Ta wate 'igwae,

'Ana lopa'elu tauna 'ina paisewa 'ida 'ewa.'

'Enega 'ilobwenena be ona gete 'ana mwalatoi 'ai'aila 'ida apwesa."

Pita 'ina ona gete nadigega manuna Yudasani'atu 'imwawasa. Tauna lowa 'ina guinuwa to'umalina 'ana maisa 'enega bwa'a 'ieгимwanena, ga bwa'a nina solanaya 'ibe'u sanamwa'uta, ga gamwana 'ilosabuyena, ta diyana maibo'ana 'iapwesa, ga tetelina me Yelusalema maibo'adi sinononaya, ga 'enadiyega bwa'a nina sieesena "Akelidama," ta 'ana mwalatoi "Bwa'a lala."

²¹ Ta wate Pita 'igwae, "Enega Yudasa 'ana lopa'elu tada 'ebese, ta 'ilobwenena be tai nina lowa ma'edai tamiyamiyanaya tuta maibo'ana

²² Yesu 'ina bapitaiso Yoni 'enega ga 'ana laba 'ina tu'e galewaya, 'ina sakowasi maibo'ana 'ediya, be tai nina ma'edai tada simana Yesu 'ina toololimana manuna."

²³ 'Enega tai 'eluwa 'adi esanao sigilagasidi, 'ebweu Yosepa, tauna sieesena Basaba, tauna wate sieesena Yusito, ta 'eluwena tai 'ana esana Mataya. ²⁴ 'Enega sisidasida Yaubada 'ena, sigwae, "Inapwana ye, 'oyo tomota maibo'ama 'ima nuwanuwa 'umwalamwalatonidi, 'enega 'imu esinuwa tai

'eluwa getedi 'ediyega 'ue'itae 'emaya ²⁵ be Yudasa 'ana lopa'elu, be tauna 'ietoguinuwa be 'ietosimana Yesu manuna, manuna Yudasa paisewa nina 'ipilisinena ga 'itauya tauna 'ina senaya.” ²⁶ 'Enega siulaesinuwa* ga Mataya 'ana esana 'inugana, 'enega tauna 'ilugu Yesu 'ana tosimanao site ilebeni nidi ma'ena, ga ma'ediya siguinuwa.

2

Yaluyaluwa Tabuna 'ina mai

¹ *Ga muliyega 'emasula 'ana esana Penitiksi 'ana 'asiyata 'enaya Yesu 'ana toemisao maibo'adi ni'atu sideli egogonama, ² ga anuwaya simiyamiya, ta galewega 'ebweu dudu 'atuwa wediliya sinabwana sinonona, ga 'idi anuwa solana nigeya sawesawenaya be 'ebweu wate to'ase sida nono, ³ *ta 'ebweu yage si'itena 'ana 'ita kaiwe sabeluluna nadigega, ga 'enega sabelulu nidi debadiya sitowa 'ebweuna 'ebweuna. ⁴ *'Enega maibo'adi Yaluyaluwa Tabuna 'iloemaedi, ta sie'ale ga mali 'enana be mali 'enana 'ediyega sionaona, nate Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega.

⁵ Tuta gote 'enaya totpwalolo me Yudia mali esenega be mali esenega ni'atu simai, ga Yelusalema 'ena simiyami, ⁶ ga dudu nina sinononaya ta sideli egogonama, manuna

* **1:26:** ulaesinuwa: 'Ebweu esasala siesaesalena be 'abo yaita 'inugana esinuwa 'ida loba. * **2:1:** 2 Loi 16:9-11 * **2:3:** Md 3:11; Yo 3:8 * **2:4:** Yo 14:17; Gu 4:31, 10:44-46

maibo'adi taudi 'enadiyega 'ebweuna 'ebweuna ona sinonona, 'enega nuwadi 'iowana sinabwana,⁷ ga sigwae, “Mwa'adega, taudi toona nidi maibo'adi me Galili aga?”⁸ Ta mwa'adega ga 'enega maibo'ada tauda 'enadega sionaona,⁹ 'enana nidi nate Palitia, be Midia, be Elama, be Mesopotemia 'ana tomiyanao, be Yudia, be Kapadosia, be Ponito, be Esia, be¹⁰ Piligia, be Pamipilia, be Itipita, be Libia senanao nidi Sailini solanaya simiyami, be taudi Lomega simai, 'aidi me Yudia, ta 'aidi nigeya me Yudia ta esi 'ida tapwalolo 'ena sitagwaledi ma'ediyao,¹¹ *be wate me Kiliti be me Alebia, ta maibo'ada tauda 'enada dumadumadi be dumadumadi 'ediyega 'idi 'awagwae Yaubada 'ina guinuwa waiwaidi manuna sionaona.”¹² 'Enega maibo'adi ma idi nuwaowana taudimo 'ediya sigwaegwae, “To'ase 'alena ga 'idi guinuwa gete nadigega?”¹³ Ta sa'i gosedyao 'aidi sigwae, “Nai bwasi waiwaiyega siekabaleya.”

¹⁴ Ta Pita gosena site ilebeni ma'ena sitoole, ga Pita 'ie'ale ga 'ediya 'iloguguya, 'igwae, “Omi me Yudia be Yelusalema 'ana tomiyanao maibo'ami 'igu ona wada nono, be wada nuwasabwalena,¹⁵ 'aene 'ima guinuwa gete nigeya bwasi waiwaiyega, manuna ma'etamo gonagona, nigeya numa ekabaleya 'ana tuta.¹⁶ Ta esi yage gete lowa palopita Yoeli 'igimi simanena, 'iona,¹⁷ *‘Yaubada 'ina simana gete nadigega 'igwae,

“Ma'etamo tuta 'ana 'ebe losalowa 'enaya,

* **2:11:** Et 7:9 * **2:17:** Ioe 2:28-32

yaluyaluwagu yada 'etosiwa tomota maibo'adi 'ediya, be natumiyao me'olotodi nai mewainedi sida loguguya, be 'imi tubuwayao sida 'enomata'ita'ita, ta 'imi 'inapwanao sida madawala. ¹⁸ Ona'ai'aila, tuta gote 'ena yaluyaluwagu yada siwa 'igu toguinuwa me'olotodi be mewainedi 'ediya, be manugu sida loguguya. ¹⁹ Be 'igu guinuwa 'ebe nuwaowana yada e'itaedi galewaya tomota 'ediya, be wate edeedede bada bale'uya, nadigega lala be kaiwe sabelulu be bwawa, ²⁰ be sinala 'ida guguyoi, be nawalae 'ana 'ita 'ida elala, be muliyega 'Inapwana 'ina 'asiyata 'ebe matauta 'ida apwesa. ²¹ 'Enega 'abo yaisigedi 'Inapwana 'ana esanega sibwabwau 'enaya, 'ida 'etoseyedi tuga.” ’ ’ ”

²² *Pita wate 'ieonedi, 'igwae, “Me Isileli 'omi ona gete wada nono, Yesu tauna goma Nasaleta manuna. Yesu nina matamiya Yaubada 'ie'itaena 'aene tauna 'ina toguinuwa nina, manuna Yesu 'ina guinuwa waiwaidi ta 'ebe nuwaowana, Yaubada 'ina waiwaiyega 'iguinuwedi, ta wamwalamwalatonidi manuna gamwagamwanimiya 'iguinuwedi. ²³ *Yaubada lowaenei Yesu nina manuna 'iloina, ga to'ase bale'uya 'ida loba Yaubada 'igimi mwalatonina, ta 'omi wasipupuyena, ga 'imi loinega tomota to'umalidi kelose 'enaya siloemwawasina. ²⁴ Ta Yaubada mwawasa 'ina sena mwauna 'enega 'i'etoseyena, ga 'igietoolo limena, manuna nigeaya sawesawenaya mwawasa 'ina senaya

* 2:22: Yo 3:2 * 2:23: Gu 4:27-28

'imiyaataya. ²⁵ *Gete manuna lowa Debida Yesu 'ina ona 'igimi simanena, 'igwae,

'Inapwana ya'itena mataguya 'imiyaataya, ta 'ataiguya 'imiyami, ta 'igiewaiwaiyegu be geya'abo yaneeneta. ²⁶ 'Enega yagwausowala sinabwana ta yatuputupuna, be yanuwayaina 'aene geya'abo bwalagu 'ito'uto'umali.

²⁷ 'Abo'agu 'imu tai esiesinuwagu, 'enega geya'abo yaluyaluwagu 'usa'usa'u ataya tomwawasao 'idi 'asaya, nai bwalagu wate 'imwaulu.

²⁸ Ta esi yawasi bobo'ana 'ina 'eda 'ue'itaena 'eguya. 'Enega matamuya 'uda giegwausowala ataegu. ”

²⁹ *Ta Pita wate 'igwae, “Tasigwao, ona gete nigeaya tubuda Debida manuna, manuna Debida nina tamwalatonina 'aene lowaenei 'imwawasa ga sisa'u 'ali'aliyena, ta gete tuga 'ana 'ali'ali nina bada 'imiyami. ³⁰ *Ta Debida nina palopita 'ebweu, ga Yaubada 'ina onaupaupa waiwaina 'enaya 'inuwa'i'isina 'aene ma'etamo Debida tubuna 'ebweuna Debida nina 'ina 'ebeloina 'ida 'ewa Yaubada 'enega. ³¹ *'Enega To'etoseyana nina 'ina toololimana 'igimi mwalatonina, ga 'ieonena 'aene geya'abo tomwawasao yaluyaluwadi 'idi 'asa 'ena 'imiyamiya ataya, ta wate bwalana geya'abo 'imwaumwaulu.

³² * “Gete Yesu nina ni'atu mwawasega Yaubada 'igietoolo limena, ga 'abo'ama maibo'ama 'a'itena. ³³ 'Enega Yaubada 'igitu'eyena ga tauna

* **2:25:** Sam 16:8-11 * **2:29:** 1 Kin 2:10; Gu 13:36 * **2:30:**
Sam 132:11 * **2:31:** Sam 16:10 * **2:32:** Gu 1:4, 8, 7:55-56; 1
Pi 3:22

'atainaya 'imiyami, ga tauna Yaluyaluwa Tabu nina Yaubada lowa 'iona upaupaena, ta gete tuga ni'atu 'i'ebwa'ema, 'enega guinuwa gete wa'ita'itadi ta wanononodi, tauna 'enega simai.

34 **“Manuna Debida nige ya tauna 'ina tu'e galewaya manuna 'iona, ta Yesu esi manuna 'iona, 'igwae, ‘Yaubada ni'atu 'iona 'igu 'Inapwana 'ena,*

“'Ataiguya 'uda miyatowa 35 be 'ana laba tuta nina 'amu talauwalao yasa'u ebusiyedi 'aeyo 'ana 'ebesa'u 'ena.”’

36 *“Gete manuna me Isileli maibo'ami wada mwalatoni 'ai'aali 'aene Yaubada Yesu ni'atu 'i'awa 'Inapwanaena be tauna To'etoseyana, tauna Yesu nina ni'atu wagi ekelosen a.”*

37 **Tomota nidi Pita 'ina ona gete ni'atu sinonona, ga manuna sinuwanuwa sinabwana, ga Pita magosenao 'ediya sienaida, sigwae, “Tasi-mao, ni'atu 'aloesi. Mwa'adega 'ada guin-uwa'esa?”*

38 *'Enega Pita 'igwae, “'Imi guinuwa to'umalina 'ediyega wada nuwa'ebuni, be maibo'ami To'etoseyana Yesu 'ana esanega 'ada giebapitaisoemi, be 'imi to'umalinao 'ida nuwataudi, be wate Yaluyaluwa Tabuna 'ida 'ebwa'emi. 39 *Manuna Yaubada 'ina onaupaupa nina 'aene 'omi manumi, be natumiyao wate manudi, be taudi 'edasolaya simiyami manudi, yaisigedi taudi Yaubada 'ibwauyedi 'ena.”*

* 2:34: Sam 110:1 * 2:37: Gu 16:30-33 * 2:39: Ep 2:12-13,
17

⁴⁰ Ta Pita 'ina ona be 'ina loguguya yauna wate 'ediyege 'isimana, ga 'igwae, “Gosegwao, 'epata gete to'umalina 'enega wa'etoseyemi.”

⁴¹ *'Enega 'asiyata nina 'ena 'aina tomota Pita 'ina ona sinonona ga sibapitaiso, ta 'adi yau nadi-gega 'etoi tausani, ⁴² ga sitagwala 'ai'ailedi tosi-manao nidi 'idi e'itao 'ediya, ta siegosigosiyana 'ai'ailedi, ta si'e'ai leleleya, ta wate sisidasida Yaubada 'ena.

Toekalesiyao 'idi bubuna

⁴³ *Ta maibo'adi Yaubada si'amayabena, ta tosimanao 'idi guinuwao 'ebe nuwaowana ta edeedede yaudi siguinuwedi. ⁴⁴ *Ta toemisao nidi siegogonedima, ta 'idi gwegweyao sitagwaledi be 'aene tomota maibo'adi 'idi gwegwe. ⁴⁵ Be 'eguma 'idi 'ebeloina 'asaya simiyami siegimwaneyedi, be yage nidi 'adi maisega sieguyaiyedi taudi nigeya 'idi gwegwemo 'ediya. ⁴⁶ *'Enega 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya ma idi 'atetagwala sitapwatapwalolo Anuwa Tabu 'enaya, ta taudi 'idi anuwaya ma idi gwausowola si'e'ai egogona, ⁴⁷ *ta Yaubada situputupu. Ta wate pwalu maibo'ana toemisao nidi si'awa bobo'anedi. Ga 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya Yaubada 'aina tomota wate 'i'eto'etoseyedi, ga toekalesiyao 'adi yau 'isinasinabwa.

* **2:41:** Gu 4:4, 5:14 * **2:43:** Gu 5:11-12 * **2:44:** Gu 4:32-35

* **2:46:** Lu 24:53 * **2:47:** Gu 6:7, 11:21, 24

3

Tolopegoi sigie bobo'anena

¹ Ga 'ebweu tuta 'asuinuwanuwaya, Pita Yoni ma'iyana silagalaga Anuwa Tabu 'ena sabi sidasida, manuna nate sidasida 'ana tuta. ² *Ta Anuwa Tabu nina 'ana 'awa sieesena Kausala selabenaya, tolopegoi 'ebweu 'imiyami, tauna 'ina tuta tubuwa 'enega ma ina lopegoi, 'enega gosenao 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya sime'eme'e 'awa nina 'ena be 'iesidasida 'ina mani nai 'ina gwegwe manudi, Anuwa Tabu 'ana toluguyao 'ediya. ³ Ga tolopegoi nina Pita be Yoni 'i'itedi 'iabe silulugu, 'enega lema manuna 'isida 'ediya. ⁴ 'Enega Pita be Yoni siduneyena, ga Pita 'igwae, “'Udunema.” ⁵ 'Enega tolopegoi nina 'iduneyedi ma ina emisa 'aene to'ase 'iabe si'ebwa'e.

⁶ *Ta Pita 'igwae, “Nige'ya 'ebweu wate 'igu manimo, ta oboboma nina 'eguya 'imiyami yada 'ebwa'eyo. To'etoseyana Yesu, tauna goma Nasaleta, 'ana esanega yaloineyo be 'utoolo be 'utatauya.” ⁷ Ga nima 'atainega 'igietoolona, ta 'ae tubwenao sipa'ala, ⁸ ga 'ilosuyaena ta 'itoolo, ta 'enega 'itauya, ga ma'ediya silugu Anuwa Tabu solanaya, ta tai nina 'ilosuyasuyae ta 'ituputupu Yaubada 'enaya.

⁹ 'Enega boda si'itena tolopegoi nina 'itautauya ma ina lotuputupu Yaubada 'ena, ¹⁰ ga si'inanena 'aene tolopegoi nina lowa Anuwa Tabu 'ana 'Awa Kausala selabenaya 'imiyami ta 'iesidasida

* **3:2:** Gu 14:8 * **3:6:** Gu 3:16, 16:18

'ana lema manuna, 'enega silosuyaedi ta sin-uwaowana 'ina bobo'ana limana manuna.

Pita 'ina loguguya

¹¹ Tuta nina tai nina Pita be Yoni 'igiyaidi Anuwa Tabu papenaya, tauna sieesena Solomoni 'ina 'aliupa, ga boda nidi ma idi nuwaowana sipili egogona 'ediya.

¹² Ta Pita 'i'itedi, 'enega boda 'ieonedi, 'igwae, “Me Isileli 'omi, to'ase manuna wanuwa owana ta waduneduneyema? Nigeya 'aene tauma 'ima waiwaiyega nai 'ima bubuna 'esasena 'enega, tai gete 'agiebobo'anena ga 'itautauya, ¹³ *ta esi Yaubada 'ina waiwaiyega, tauna Ebelaamo be Aisake be Yekobe 'idi Yaubada, ta tubudao 'idi Yaubada, ga ni'atu Yaubada 'ina 'ali'ei Yesu 'ana esana 'igitu'eyena, tauna lowa Pailato nuwanuwana be 'ili'ami, ta 'omi waeyaseyaseyena, ga wa'awa to'umaliyena Pailato matanaya. ¹⁴ Ona'ai'aila, Yesu tauna tai palupaluna ta 'esasena, ta wae'idi'idiyena, ga tomota 'adi toloemwawasa 'ebweu nuwanuwami, ga manuna Pailato 'ena wasidena. ¹⁵ *'Enega yawasi bobo'ana 'ana to'ebwaya waloemwawasina, ta Yaubada tauna mwawasega 'igietoolo limena, ga maibo'ama 'a'itena. ¹⁶ 'Enega Yesu 'ana esanega tai gete ni'atu 'ibobo'ana limana. Tai gete wa'itena ta wamwalatoninaya, ta Yesu 'ana esana 'iemisena, 'enega ni'atu matamiya 'ibobo'ana 'ai'aila, ta 'iewaiwai.

¹⁷ *“Tasigwao, yamwalatonimi 'aene

* **3:13:** Sia 3:15; Lu 23:13-25 * **3:15:** Gu 2:32, 5:30 * **3:17:** Lu 23:34

'imi emwagemwageyega Yesu nina waloemwawasina, nadigega 'imi 'inapwanao. 18 *Ta wanuwa'i'isi 'aene Yaubada 'ina palopitao 'ediyega 'igimi simanena 'aene To'etoseyana nina 'ina 'elouyao 'ida lobadi, 'enega ona nina 'ana 'ai'aila ni'atu 'iapwesa. 19 'Enega 'ilobwenemi be wanuwa'ebuni be 'imi loegesiyo 'ida 'ewayauledi, be 'ami lotoona bobo'ana wada loba 'Inapwana tauna 'enega, 20 be wate To'etoseyana nina, tauna 'igimi esinuwena, 'ida etune 'emiya, nate Yesu. 21 Tauna ni'atu galewaya 'itauya, be 'ida miyami 'ana laba yage maibo'adi 'ida giepaepaludi, nadigega Yaubada 'ina palopitao lowaenei sigimi simanena. 22 *Lowa Mosese wate 'ionaupaupa, 'igwae, 'Ma'etamo 'ida 'Inapwana Yaubada 'emiyega 'ebweu tai 'ida gilagasi be 'iepalopita manumi, nadigega 'abo'agu 'igilagasigu, be 'ina simana maibo'adi wada nonodi. 23 Be 'abo yaisigedi palopita nina 'ina ona siguitoyase Yaubada 'ida gieto'umaliyedi, be 'ida 'ewayauledi 'ina tomo-taiyao 'ediyega.'

24 Ta palopitao maibo'adi Samuwela 'enega ga taudi simuliyena 'ediya, 'idi onaupaupa 'ediyega sigimi simanena guinuwa nidi gete tuga manudi. 25 *Ta 'omi palopitao nidi tubumiyao. Ta wate onaoboboma nina Yaubada tubudai Ebelaamo 'i'ebwa'ena, 'igwae, 'Oyo 'imu susuyega ma'etamo 'ebeloinao maibo'adi bale'uya 'idi 'ebe gwausowala.'

* 3:18: Lu 24:27 * 3:22: 2 Loi 18:15, 18-19 * 3:25: Nug 22:18; Ga 3:8

'Enega onaoboboma nina 'omi wate manumi. ²⁶ Ta Yaubada 'ina 'ali'ei Yesu mwawasega 'igietoolo limena, ga 'omi me Yudia 'emiya 'igimi etunenama, be 'ina oboboma 'emiya nate 'aene 'imi loegesiyao 'ediyega wada nuwa'ebuni, ta mali bodao muliyega.”

4

Pita be Yoni 'idi etala

¹ Ta 'etamo tuga sionaona pwalu 'ediya, ta totaliyao be Anuwa Tabu 'ana tuilala sinabwana, be wate Sadusiyao simai, ² ma idi gamwasowala manuna Pita be Yoni pwaluyao sie'itedi 'aene Yesu mwawasega 'itoolo limana. ³ *'Enega sigiyaidi ga deliya sisa'u luguyedi be 'aene tomwa 'iulisi be 'idi etala sida guinuwe, manuna ni'atu 'iboi. ⁴ *Ta sa'i 'idi loguguya pwalu nidi ni'atu sinonona ga tupwana yaudi siemisa, 'enega toemisa maibo'adi 'oloto 'adi sawasawa nadigega paibi tausani.

⁵ Tomwa 'iulisina, ga 'idi toloinao be 'idi 'inapwanao be loina 'ana toe'itao ⁶ ta wate Anasa, tauna totaliya sinabwana ma ina susuyao be ma ina bodao, nate Kaiyapa be, Yoni be, Alekisana be, Yelusalema 'ena sideli egogonama.

⁷ *'Enega Pita be Yoni gamwagamwanidiya si-etoolodi, ga sienaidedi, sigwae, “'Imi guinuwa gete yaita 'ina waiwaiyega, nai yaita 'ana esanega waguinuwena?”

* **4:3:** Gu 5:18 * **4:4:** Gu 2:41, 5:14 * **4:7:** Md 10:19-20

8 Ta Pita Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega 'ieonedi, 'igwae, "I'ma toloinao be 'inapwanao ye, 9 nai 'ima etala batuwa 'alena manuna tolopegoi 'alemena, be 'aene mwa'adega 'agiebobo'ana 'esena? 10 *'Enega nuwanuwama 'omi be me Isileli maibo'ami wada mwalatoni 'aene tai gete matamiya 'itootoolo 'ina bobo'ana Yesu Keliso 'enega, tauna goma Nasaleta, kelose 'ena waloemwawasina, ta Yaubada 'igietoolo limena. 11 *'Yesu nina 'atuwa 'ola, ta to'abi anuwa 'omi 'ola nina waguitoyasena, ta esi ni'atu 'ie'ola nugana ga 'ola maibo'adi 'iloinedi. 12 *Ta nigeaya 'ebweu yaita sawesawenaya be 'i'etoseyeda. Nate namo Yesu. Ta nigeaya 'ebweu wate esana bale'uya 'imiyami be 'enega 'etoseyana tada loba."

13 Ga toloinao nidi si'itena Pita be Yoni 'idi 'atepatu, ta simwalatonina 'aene taudi tuga tomiya 'asa, ta 'ebe sikulu sinabwana 'ediya nigeaya silugulugu, 'enega sinuwaowana ta sinuwa'i'isina 'aene lowa Yesu ma'ediya simiyami. 14 Ta wate tolopegoi nina ni'atu 'ibobo'ana si'itena selabediya 'itootoolo, 'enega nigeaya wate 'idi 'ebe onamo. 15 *Ta sietunedi ga siapwesa be 'aene taudimo anuwaya sida loina, 'enega Pita be Yoni siapwesa, ta toloinao nidi siloina, 16 ta sigwae, "Mwa'adega tada loina'esa tai 'eluwa gete manudi, manuna Yelusalema 'ana tomiyanao maibo'adi simwalamwalatoni 'aene we'iwe'iyaya sinabwana ni'atu siguinuwena, ta nigeaya sawesawedaya taeyaseyas-

* 4:10: Gu 3:6 * 4:11: 1 Pi 2:7 * 4:12: Yo 14:6 * 4:15: Yo 11:47

eye. ¹⁷ *Nate namo tada too be tetela gete tada gielosa'u, be geya'abo 'i'elelewana boda yauyaudi 'ediya, 'enega tada loina pa'ala 'ediya be geya'abo wate Yesu 'ana esanega tomota 'ediya siemwaemwasala.” ¹⁸ 'Enega sibwauyed-ima, ga silugu limana 'ediya, ga siloinedi be geya'abo wate Yesu 'ana esanega sionaona, nai sie'ie'ita tomota 'ediya.

¹⁹ Ta Pita be Yoni 'idi loina sie'isena, sigwae, “Mwa'adega 'ilobwenema be Yaubada matanaya tauna 'ina ona 'ena 'ada ematamatana, nai 'omi tuga 'imi ona 'ena 'ada ematamatana? Gete manuna wada nuwanuwa. ²⁰ Ta 'abo'ama sa'i nigeya sawesawemaya be 'ima ona 'ilosa'u yage nidi 'a'itedi ta 'anonodi manudi.”

²¹ 'Enega si'ena pa'alidi ga muliyega sili'amidi. Manuna nigeya 'idi loegesi silobaloba be manuna e'isa mwauna sida 'ebwa'edi, ta sana boda maibo'adi Yaubada situpuna, ²² manuna tolopegoi nina 'ana yakwala poti be tupwana, ta ni'atu sigie bobo'anena. 'Enega toloinao pwalu simatautedi, ga nigeya 'ebweu to'ase siguiguinuwe Pita be Yoni 'ediya.

²³ 'Enega Pita be Yoni siapwesa ga gosedyao 'ediya sitauya, ga totaliyao sinabwadi be 'inapwanao 'idi ona sisimantedi. ²⁴ Ta gosedyao sinonona maibo'ana, 'enega Yaubada 'ena siona leleleya, sigwae, “'Ima 'Inapwana ye, 'oyo galewa ta bale'u, ola ta yage maibo'adi soladiya simiyami 'umweluluidi, ²⁵ *'enega 'imu 'ali'ei, nate tubuma Debida, Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega 'imu ona 'isimana apwesena, 'igwae,

* 4:17: Gu 5:28-29 * 4:25: Sam 2:1-2

‘To’ase ‘alena ‘ebeloina yaudi ‘Inapwana sieetalauwale, ta wate sinuwanuwa besobeso? ²⁶ ‘Enega me bale’u ‘idi kiniyao be toloinao sideli egogonama ga sigibubuna sabi losaiya ‘Inapwana be ‘ina Keliso ‘ediya.’

²⁷ * “Ona ‘ai’aila, ‘asa gete solanaya sideli egogonama sabi losaiya ‘imu ‘ali’ei ‘esasena ta esiesinuwana, tauna Yesu ‘enaya, taudi tolosaiyao nidi nate Elodi, be Ponitio Pailato, be me Yudia, be wate taudi nigeya me Yudia, ²⁸ * ga siguinuwena to’ase nadigega ‘oyo ‘imu nuwena lowa ‘uloinena be sida guinuwe. ²⁹ * ‘Inapwana ye, ‘idi ‘enapa’ala ‘imu toguinuwao ‘emaya geya’abo ‘unoonodi, ta esi ‘uda giewaiwaiyema be ma ima ‘atepatu ‘imu ona ‘ada simana apwese. ³⁰ Ta wate ‘imu waiwaiyega tole’oasao ‘uda giebobob’anedi, be ‘imu ‘ali’ei esiesinuwana, ‘ana esana Yesu, ‘enega we’iwe’iyayao be edeedede ‘uda gieapwesedi.”

³¹ * ‘Idi sidasida gete silosalonina, ga anuwa nina ‘ena simiyamiya ‘iloniu, ga maibo’adi Yaluyaluwa Tabuna ‘ina waiwaiyega si’atepatu, ga Yaubada ‘ina ona siona apwesena.

‘Idi gwegwe sieguyaiyedi ‘ebweuna ‘ebweuna ‘ediya

³² * Boda nidi Yesu siemisena, ta ‘idi nuwanuwa maibo’ana leleleya, ta nigeya sida egewagewana be sida gwae, “‘Igu yage gete, ta ‘omi nigeya.” Ta esi ‘idi gwegwe maibo’adi sitagwaledi boda maibo’adi ‘idi guinuwa manudi. ³³ Ta wate

* **4:27:** Md 27:1-2 * **4:28:** Gu 2:23 * **4:29:** Ep 6:19 * **4:31:** Gu 2:4 * **4:32:** Gu 2:44

'Inapwana Yesu 'ana tosimanao nidi siewaiwai wawasae 'ina toololimana 'ana simana manuna, ta maibo'adi sieobooboboma leleleya. ³⁴*Ta wate maibo'adi ma 'adi masula be ma 'adi 'oama, manuna toesaesao 'ediyega ni'atu 'idi bale'u be 'idi anuwao siegimwaneyedi, ³⁵ ga 'adi maisa maibo'ana sime'edi ga si'ebwa'edi Yesu 'ana tosimanao 'ediya, ga taudi sieguyai yaisigedi simiyamwau 'ediya.

³⁶ *Toesaesa 'ebweuna 'ediyega, 'ana esana Yosepa, ta 'ana esana auwauna tosimanao nidi si'ebwa'ena Banaba, nate 'ana mwalatoi “Togie'atepatu,” tauna goma Saipilosi, ta Libai 'ina susu 'ebweu, ³⁷ ga tauna 'ina tanowa 'iegimwaneyena, ga manena 'ime'ena ga 'i'ebwa'ena Yesu 'ana tosimanao 'ediya.

5

Ananayasi be Sapaila

¹ Tai 'ebweu wate mamwanena 'idi tanowa siegimwaneyena, ga manena sime'ena. Tai nina 'ana esana Ananayasi ta mwanena Sapaila.

² *Siteluwa nidi sitagwala ga 'aina mani sikwaiyena, ta 'ana tupwa namo Ananayasi 'ime'ena tosimanao nidi 'ediya. ³ *'Enega Pita 'ieonena, 'igwae, “Ananayasi, to'ase manuna Seitani nuwayo 'ilewena ga tanowa 'ana maisa tupwana 'ukwaiyena? Nate 'imu kabo Yaluyaluwa Tabuna 'enaya. ⁴ Lowa nigeya 'uegimwaneye, tanowa nina 'oyo 'imu 'ebeloina,

* **4:34:** Gu 2:25 * **4:36:** Gu 11:22-26, 13:2-3 * **5:2:** Gu 4:34-35 * **5:3:** Yo 13:2

ta wate tuta nina 'uegimwaneyena, mani nina 'oyo 'imu 'ebeloina. Ta to'ase manuna 'atemuya 'unuwanuwa ga mani nina manuna 'ukabo? 'Imu kabo gete nigeya tomota 'emaya, ta esi Yaubada 'enaya.”

⁵ Pita 'ina ona gete Ananayasi 'inonona ta 'ibe'u ga 'imwawasa. 'Enega tomota yaudi ale nina sinonona ga simatauta sinabwana. ⁶ Ga 'aina tubuwau simai ga kokowana kalekoega sinugwena ga si'aala apwesena ga sisa'u 'ali'aliyena.

⁷ Ta mwanena nigeya 'imwalamwalatoni, 'enega mulinaya 'iluguma anuwaya, ⁸ ta Pita 'ienaidena, 'igwae, “Sapaila, 'imi tanowa nina waegimwaneyenaya, 'eisa 'ana maisa wa'ewena? Nadigege mwaneyo 'ieonemaya, aga?”

Ta Sapaila nina 'igwae, “O, nadigege.”

⁹ 'Enega Pita 'igwae, “Mwa'adega ga wate luwa watagwala be wato be 'aene 'Inapwana Yaluyaluwana wakaboe? 'Unono, mwaneyo 'ana tosa'u 'ali'aliyao siluguluguma be 'iabe si'aala apweseyo wate.”

¹⁰ Ta Sapaila nina 'ibe'u manini Pita 'aenaya, ga 'imwawasa wate. 'Enega tubuwau nidi siluguma, ga si'itena ni'atu 'imwawasa, 'enega si'aala apwesena ga sisa'u 'ali'aliyena, mwanena selabenaya.

¹¹ 'Enega toekalesiyao maibo'adi simatauta sinabwana, ta yaisigedi ale nina sinonona simatauta wate.

Edeedede yaudi siguinuwedi

12 *Ta boda gamwagamwanidiya Yesu 'ana tosi-
manao nidi edeedede be yage 'ebe nuwaowana
yaudi siguinuwedi. Ta maibo'adi 'idi 'ebe
deliegogona Anuwa Tabu papena, tauna sieesena
Solomoni 'ina 'aliupa.

13 Ta boda yaudi 'idi matautega nigeiya silugu-
lugu toemisao nidi 'ediya, ta tomota maibo'adi
toekalesiyao si'amayabedi sinabwana, 14 ga yau
wawasae siemisa, ta 'enega silugu 'Inapwana
'ina bodao 'ediya, me'olotodi be wate mewainedi.
15 'Enega wate tole'oasao si'au'ewedima ma
'ebe'enodi ga sisa'udi Pita 'ina 'ebe tauyao
'ediya, be 'aene Pita yauyaukwina 'enega 'ida
giebobo'anedi. 16 *Wate 'asa nidi Yelusalema
selabenaya 'adi tomiyanao sideli egogonama, ga
'idi tole'oasao be yaisigedi yaluyaluwa bi'yao
sigie le'oasidiya sime'edi ga maibo'adi sigie
bobo'anedi.

Yesu 'ana tosimanao deliya sisa'udi

17 *Ta totaliyao 'idi 'inapwana sinabwana be
Sadusiyao 'idi boda ma'ena sigamwasowala ta
sie'ipi'ipiyedi, 18 'enega sitoolo ga Yesu 'ana tosi-
manao nidi sigiyaidi, ga deliya sisa'udi.

19 *Ta boiboiya, 'Inapwana 'ina anilose
'ebweuna deli 'ana 'awa 'igigegenana, ga 'i'au'ewa
apwesedi, 20 ta 'ieonedi, 'igwae, "Watauya Anuwa
Tabu 'ena, be nada watoolo be tomota 'ediya ona
nidi yawasi bobo'ana manuna waloguguya."

* 5:12: Gu 14:3 * 5:16: Mk 6:56; Gu 19:11-12 * 5:17: Gu
4:1-3 * 5:19: Gu 12:7-10

21 'Enega anilose 'ina ona sinononaya ta tomwa 'iulisina, ga Anuwa Tabu 'ena siluguya, ga boda sie'itedi.

'Enega wate totaliya sinabwana ma ina bodao sideli egogonama, ga me Isileli 'idi 'inapwanao be 'adi toloinao maibo'adi sibwauyedima, ga 'idi 'ali'eiyao deliya 'aidi sietunedu be 'aene Yesu 'ana tosimanao sime'edi, be sida etala matadiya. 22 'Enega sitauya ga deli kakaena si'itena, ta siilama, 23 ga sigwae, "Deli gibogibodana ta pa'alina 'a'itena, ta 'ana tolomata'i'itao 'awa 'ediya sitootoolo wate, ta tuta nina 'awa 'agigegenana solana kakaena."

24 Ta Anuwa Tabu 'ana to'ita'i'ita sinabwana be totaliyao sinabwadi tetela gete sinonona ga si'atesa'ala sinabwana, to'ase 'iabe 'iapwesa manuna.

25 'Enega 'ebweu tai 'ediya 'imai ta 'ieonedu, 'igwae, "Tomota nidi deliya wasa'usa'udiya, ni'atu Anuwa Tabu solanaya sitootoolo, ta sie'ie'ita tomota 'ediya."

26 'Enega Anuwa Tabu 'ana to'ita'i'ita ma ina toguinuwao siapwesa, ga tosimanao nidi sigiyaidi ga oonuwega sime'edi, manuna simatauta pwalu 'ediya, ta geya nuwadi be pwalu sigamwasowaledi, 'abona nai gulewega siloibwaibwadi. 27 'Enega maonuwadi sime'edi ga toloinao nidi matadiya sietoolodi. Ta totaliya sinabwana 'ienaidedi, 28 *'igwae, "Lowa 'emiya 'aloina pa'ala 'aene geya'abo Yesu 'ana esanega wae'ie'ita 'ediya, ta mwa'adega ga 'enega Yelusalema maibo'ana solanaya tomota

* 5:28: Gu 4:18-19; Md 27:25

wae'ie'ita Yesu manuna, 'aene 'abo'ama 'ima loinega siloemwawasina?"

²⁹ Ta Pita be tosimanao nidi sigwae, "Ilobwenema be Yaubada 'ina ona 'aematamatane, ta geya'abo tomota 'idi ona. ³⁰ Ona'ai'aila, 'omi Yesu kaiwe 'ena watutu epa'iyena ga 'ana laba 'imwawasa, ta tubudao 'idi Yaubada Yesu 'igietoolo limena, ³¹ *ga 'igilagasina tauna 'atainaya 'aene tauna To'etoseyana be Toanugana, be wate tauna togienywa'ebuni me Isileli manuda, be 'enega 'ida to'umalinao 'inuwataudi. ³² *'Enega 'abo'ama yage getedi manudi 'asimasimana, ta Yaluyaluwa Tabuna tosimana wate, tauna Yaubada 'i'ebwaya 'ina ona 'ana toematamatanao 'ediya."

Gamelieli 'ina ona

³³ Ta toloinao Yesu 'ana tosimanao 'idi ona gete sinonona, ga sigamwasowala 'ai'aila, ta nuwanuwadi be siloemwawasidi. ³⁴ Ta 'ebweuna 'ediyege, 'ana esana Gamelieli, tauna Palisi, ta laina 'ana toe'ita, ta ma 'ana 'amayaba tomota yaudi 'ediya, 'itoolo ga 'iloina be 'aene Yesu 'ana tosimanao nidi si'ewa apwesedi tuta kukupana namo manuna, ³⁵ 'enega muliyega toloinao nidi 'ieonedi, 'igwae, "Me Isileli ye, wa'ita'i'isimi be geya'abo waloiloina pa'ala tai gotedi manudi. ³⁶ Wada nuwa'i'isi tuta lowa Tudasi 'iapwesa 'aene tauna mali toanugana 'ebweu, ta to-mota 'adi yau nadigega powa analedi silugu 'ina boda 'ena, ta esi gabemani Tudasi nina

* **5:31:** Ep 1:20; Ib 12:2 * **5:32:** Gu 1:8

siloemwawasina, ga 'ana tomuliyao si'elelewana, ta 'idi boda 'igumwala.

³⁷ “Ta Tudasi muliyega, tuta nina tomota maibo'adi sisawedi 'ena, 'ebweu goma Galili 'iapwesa, 'ana esana Yudasa, ga 'aina tomota 'ilididima ga simuliyena, 'enega tauna wate 'iesilae, ta 'ana tomuliyao si'elelewana.

³⁸ “'Enega gete tuga yaeonami 'aene geya'abo to'ase waloiloina tai gotedi manudi. 'Eguma 'adi lolina nai 'idi guinuwa gete tomota 'ediyega 'iapwesama, ma'etamo sida neneta, ³⁹ ta esi 'eguma 'adi lolina Yaubada 'enega 'iapwesama, nigeaya sawesawemiya be wa'etobodedi, manuna 'abo nadigea, Yaubada ni'atu walosaiyena.”

⁴⁰ *'Enega Gamelieli 'ina lolina simuliyena, ga tosimanao wate sibwauyedima 'ediya, ga sispidi, ta sigwae, “Geya'abo wate Yesu 'ana esanega waonaona tomota 'ediya.”

⁴¹ *Ta sili'amidi ga siapwesa, ga sitauya taudi 'idi boda 'ediya ma idi gwausowala, manuna sawesawediya be 'elouya nidi silobadi Yesu 'ana esana manuna. ⁴² *Ga 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya sie'ie'ita ta siloguguguya Anuwa Tabu solanaya, ta wate tomota 'idi anuwao 'ediya, 'aene Yesu tauna To'etoseyana nina.

6

To'ita'i'itao site sebeni siesinuwedi

* **5:40:** Gu 4:18 * **5:41:** Md 5:10-12; 1 Pi 4:13 * **5:42:** Gu 17:3

¹ Tuta gote 'ena Yesu 'ana toemisao 'idi boda 'isinasinabwa, ga 'ediyega to'ena Gilisi 'idi bo-dao to'ena Yudia silomugiyedi, manuna 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna, 'abo tuta nina masula sieguyaiyedi kwabulao 'ediya, taudi to'ena Gilisi 'idi kwabulao 'adi masula nigeya sawesawediya, 'enega sibotabotana.

² 'Enega Yesu 'ana tosimanao site tuwelo toemisao maibo'adi sibwauyedima, ga sigwae, "Nigeya sawesawenaya Yaubada 'ina ona 'ana loguguya 'alosa'u be 'aene masula 'aeguyai.

³ 'Enega 'omi 'emiyega tai sebeni waesinuwedi, yaisigedi ma 'adi 'amayaba, ta sinasinapudi, ta wate 'abo Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwai 'ediya, be paisewa gete masula 'ana eguyai manuna, 'ada 'ebwa'edi. ⁴ Ta 'abo'ama 'ada etapewa sidasida manuna, ta wate Yaubada 'ina ona 'ana e'ita manuna."

⁵ Ta boda sigwausowala 'idi lolina gete manuna, 'enega site sebeni siesinuwedi getedi, Sitibeni, tauna 'ina emisa sinabwana Yesu 'ena, ta Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwai 'ena, be Pilipi be Pilokolo be Nikano be Timoni be Pamena be wate Nikola, tauna goma Anitioki ta ni'atu me Yudia 'idi tapwalolo 'ena 'ilugu. ⁶ *'Enega tai getedi sigilagasidi Yesu 'ana tosimanao matadiya, ta sigidebedi ga manudi sisidasida Yaubada 'enaya, ga guinuwa nina sie'alidi.

⁷ *'Enega Yaubada 'ina ona 'iewaiwai to-mota 'ediya, ga tomuliyao 'adi boda 'isinabwa wawasae sena Yelusalema 'enaya, ta totaliyao yaudi wate ona nina sinonona, ga Yesu siemisena.

* 6:6: Gu 13:3 * 6:7: Gu 16:5

Sitibeni sigiyaina

⁸ Ta Sitibeni nina ma ina waiwai, ta ma ina oboboma sinabwana, ga guinuwa 'ebe nuwaowana ta we'iwe'iyayao 'iguinuwedi tomota gamwagamwanidiya.

⁹ Ta 'aina tomota simai ga Sitibeni ma'ediya siegewagewana, taudi 'aina me Yudia 'idi tapwalolo sieesena “Li'ali'amina,” ta 'aidi Sailini 'enega, ta 'aidi Alekisanidela 'enega, ta 'aidi Silisia be Esia 'ediyega, ¹⁰ *ta nigeya sawesawenaya siewaiwai, manuna Sitibeni 'ina ona sinasinapu Yaluyaluwa Tabuna 'enega.

¹¹ *'Enega taudi Sitibeni sisipupuyena ga 'aina tomota sieonedo be Sitibeni sida e'ewa, sigwae, “Sitibeni nina 'ina ona to'umalina 'anononaya, nate Mosese be Yaubada 'i'awa to'umaliyedi.”

¹² Ta wate tomota sienuwa sa'uyedi ga Sitibeni nina sietalauwalena, 'enega boda yaudi be 'inapwanao be wate lolina 'ana toe'itao simai ga sigiyaina, ga si'au'ewena toloinao 'idi deliegogona 'enaya, ¹³ ta toe'ewa kabokabo nidi sibwauyedima, ta taudi sigwae, “Tai gete, tuta yauyauna 'ediya, Mosese 'ina loinao be Anuwa Tabu gete wate 'isinalidi, ¹⁴ ta wate 'ina ona 'anononaya 'igwae, ‘Yesu tauna goma Nasaleta ma'etamo Anuwa Tabu gete 'ida ligeiyaule, be 'ida guinuwa nidi Mosese 'i'ebwa'eda 'ida sa'ugelasedi, be dumadumadi 'isa'udi.’ ”

¹⁵ Ta todeliegogona nidi maibo'adi Sitibeni maninina siduneyena, 'ana 'ita anilose maninina nadigega.

* **6:10:** Lu 21:15 * **6:11:** Md 26:60-61

7

Sitibeni 'ina onaila

¹ 'Enega totaliya sinabwana Sitibeni 'ienaidena, 'igwae, “Mwa'adega 'idi e'ewa manuyo, ona 'ai'aila aga?”

² *Ta Sitibeni 'igwae, “Tasigwao be tamagwao, 'igu ona gete wada nono. Yaubada Toloetana sana lowaenei tubudai Ebelaamo 'ena 'iapwesa, tuta nina Mesopotemia 'ena 'imiyami, ta 'etamo nigeaya 'i'asa'asa Elana 'enaya, ³ ta 'igwae, ‘Ebelamo, 'imu 'asa be 'imu susu gete 'upilisinedi be 'utatauya mali senaya, sena nina yae'itayo 'ena.’

⁴ “'Enega sena Kalidia 'ipilisinena ga 'ilo'asa Elana 'ena. Ta Ebelaamo tamana 'ina mwawasa mulinaya Yaubada 'ianuganena ga bada 'ilo'asa, sena gete 'ena tamiyami, ⁵ *ta nigeaya 'ebweu wate bwa'a 'i'ebwa'ebwa'e Ebelaamo 'ina 'ebeloina, ta sa'i Yaubada 'ionaupaupa tuga be 'aene sena nina tauna Ebelaamo ma ina susuyao 'idi bale'u sida 'ewa, ta tuta gote 'enaya Ebelaamo nigeaya natunamo.

⁶ * “Ta wate Yaubada 'igimi simanena 'aene Ebelaamo tubunao sida esugalagala mali boda 'idi sena 'enaya, be toni'asa nidi paisewa mwauna sida 'ebwa'edi, be sida miyamwau yakwala powa analedi 'ediya. ⁷ Ta sa'i Yaubada 'igwae, ‘Ma'etamo toni'asa nidi loina mwauna yada 'ebwa'edi, be muliyega sena gote 'enega 'igu boda sida apwesa be sida bwagobwago 'eguya sena gete 'enaya.’

* 7:2: Nug 12:1-5 * 7:5: Nug 17:8 * 7:6: Nug 15:13-14; Sia 3:12

8*“Ta Yaubada 'ina ona nina 'ana we'iwe'iyaya 'i'ebwa'ena Ebelaamo bwalanaya, nate 'ilodaba. 'Enega Ebelaamo Aisake 'ienatunena, ga 'ina 'asiyata nima ta 'etonina 'ena 'ilodaba, ga muliyega Aisake Yekobe 'ienatunena, ga muliyega Yekobe natunao me'olotodi tuwelo 'ienatunedi, ga site tuwelo nidi 'abo'ada tubudao.

9*“Ta 'ebweuna 'ediyega 'ana esana Yosepa, ta tasinao site ilebeni taudi sie'ipi'ipiyena ga sigimwaneyena 'aina tomota 'ediya, ga Yosepa nina sitauyena Itipita 'enaya, ¹⁰ ta Yaubada ma'iyana, ga 'i'etoseyena 'ana mwauiyao 'ediyega, ta wate sinasinapu bobo'ana 'i'ebwa'ena, ga me Itipita 'idi kini Pelo sinasinapu nina 'i'italobena, 'enega Pelo Yosepa 'iemiya tu'eyena ga lolina 'i'ebwa'ena sena Itipita maibo'ana manuna, ta wate kini nina tauna 'ina anuwa manuna.

11*“Ga muliyega botana sinabwana 'iapwesa Itipita maibo'ana be Kenani 'ediya, ga miyamwau 'ai'aila 'iapwesa, ta tubudao nidi nigeya 'adi masulamo. ¹²*Ta Yekobe tetela 'inonona 'aene masula Itipita 'ena 'imiyami, ga natunao me'olotodi 'ietune'unudi Itipita 'enaya, masula manuna. ¹³*Ga muliyega wate sitauya limana Itipita 'ena, ta Yosepa tasinao 'ediya 'iona apwesa, 'igwae, ‘'Abo'agu tasimi Yosepa’, ta Pelo wate 'ena 'isimantedi, 'igwae, ‘Tasigwao getedi.’

14 “'Enega Yosepa tamana Yekobe ma ina susuyao 'ibwauyedima, 'adi yau sebeniti paibi,

* 7:8: Nug 17:9-11 * 7:9: Nug 37:11, 28, 39:23, 41:37-44

* 7:11: Nug 41:54 * 7:12: Nug 42:1-5 * 7:13: Nug 45:1-11

ga Itipita 'ena simai. ¹⁵ *Ga nada Yekobe nina 'imwawasa, ta wate tubudao simwawasa, ¹⁶ *ta kokowadi si'ewa iledima 'asa Sekemi 'ena, ga sisa'u 'ali'aliyedi, 'ali'ali nina lowa Ebelaamo 'igimwanena me Sekemi, taudi Emoli natunao, 'ediyega, ta 'ali'ali nina 'ana maisa siliba 'i'ebwa'edi.

¹⁷ *¹⁷“Ta Yosepa 'ina mwawasa mulinaya Yaubada 'ina onaupaupa Ebelaamo 'enaya ni'atu 'iloselabena, ga me Isileli Itipita solanaya ni'atu sisusaila wawasae, ¹⁸ ta kini auwauna 'ie'ale ga 'iloina pa'aledi, kini nina Yosepa nigeaya 'imwalamwalatoni, ¹⁹ *ga 'ina susuyao 'ikaboedi manuna tubudao nidi 'iloinedi ga natudiyao gidagidalidi siuledi 'atamanaya be sida mwawasa. ²⁰ *Ta gwama Mosese 'itubuwa tuta gote solanaya, tauna 'ana 'ita bobo'ana, ga tamana be sinana 'idi anuwaya si'ita'il'ita kwaiyena ga nawalae 'etoi. ²¹ Ta muliyega 'idi anuwega sisa'u apwesena, ga Pelo natuna mewainena 'ilobena, ga 'i'au'ewena 'ina anuwaya be 'aene tauna natuna, ga 'i'ita'i'isina.

²² “'Enega Mosese me Itipita 'idi sinasinapu maibo'ana sie'itena, ga 'imwalatonidi, ta 'ina onao be 'ina guinuwao 'ediya 'iewaiwai wawasae.

²³ *²³“Ta tuta nina 'ana yakwala poti 'ilobena, Mosese nina nuwanuwana be tasinao me Isileli 'iayausidi. ²⁴ 'Enega 'ina ayausa nina solanaya goma Itipita 'ebweuna 'ilobena goma Isileli 'iunu

* **7:15:** Nug 46:1-7, 49:33

* **7:16:** Nug 33:19

* **7:17:** Sia

1:7-8 * **7:19:** Sia 1:10-22

* **7:20:** Sia 2:1-10

* **7:23:** Sia

2:11-15, 21-22

daidaisina, 'enega Mosese tasinana li'etoseyena ta goma Itipitana 'iloemwawasina. ²⁵ Ta Mosese 'inuwena 'aene tasinao nidi ni'atu simwala-tonina 'aene tauna nimanega Yaubada 'ida 'etoseyedi, ta sa'i nige ya simwalamwalatoni.

²⁶ “Ta mali 'asiyata ga Mosese tasinao 'eluwa 'ilobedi sie'ue'upwa, ta nuwanuwana be 'igielosa'udi ga 'igwae, 'Gosegwao, 'omi susu 'ebweuna, ta mwa'adega ga 'imi miya wagicie to'umaliye?”

²⁷ “Ta tolosaiya nidi 'ebweuna 'ediyega Mosese 'ina ona 'ie'isena, ga 'igwae, 'Yaita 'oyo 'utoo be 'uetoloina 'emaya? ²⁸ Mwa'adega? Nuwanuwayo be 'uloemwawasigu nadigega boga goma Itipitana 'uloemwawasinaya?”

²⁹ “Ona gete Mosese 'inonona ga 'imatauta ta 'idena, ga 'ieto'u'umala sena Midiani 'enaya, ga nada 'iai ga natunao me'olotodi 'eluwa 'ienatunedi. ³⁰ *Yakwala poti mulinaya Mosese sena mwatui daitaya, 'oya Sainai selabenaya, 'iadadana, ga anilose 'iapwesa 'awe sabelulu 'ala'alasina 'enega, kaiwe mayawana solanega.

³¹ Ga Mosese 'i'itena, 'enega nuwana 'iowana, ga 'inaonao sabi 'itana, ta 'Inapwana 'ionama, ³² 'igwae, 'Abo'agu tubumwao, taudi Ebelaamo be Aisake be Yekobe, 'idi Yaubada.’

Ta Mosese 'ina matautega 'idededela, ta geya nuwana 'ida dune.

³³ “'Enega 'Inapwana nina 'igwae, 'Amu 'aelawa 'ugimonidi, manuna sena nina 'ena 'utootoolo nate bwa'a etaetabuna, be 'igu ona 'uda nono. ³⁴ 'Igu tomotaiyao Itipita solanaya

* **7:30:** Sia 3:1-10

'idi miyamwau yamwalamwalatoni, ta 'idi sida nuwa'ole'ole ni'atu yanonodi, 'enega yaebusima sabi 'etoseyedi. 'Enega 'oyo 'utoolo be yaetuneyo Itipita 'enaya, guinuwa gete manuna.'

35 “Ona'ai'aila, Mosese nina lowa siguitoyasena, sigwae, ‘Oyo sana yaita ga 'utoo be 'uetoloina 'emaya?’ Ta esi tauna Yaubada 'iesinuwena be 'ida loinedi, ta wate 'ida 'etoseyedi, anilose 'ina lemega, tuta nina mitawayaya 'iapwesa 'ena.

36 *‘Enega Mosese guinuwa 'ebe nuwaowana ta edeededeyao 'iguinuwedi, Itipita 'ena, be wate Ola Bweyabwewalina, ta sena mwatui daita 'ediya, tuta nina Itipitega 'i'ewa apwesedima ga 'ianuganedi sena mwatui daita mitawayaya, yakwala poti 'ediya.

37 *‘Gete Mosese nina me Isileli 'ieonedi 'igwae, ‘Yaubada ma'etamo tasimiyao 'ediyega 'ebweu palopita 'ida esinuwe manumi, nadigega lowa 'iesinuwegu.’

38 *‘Ta wate Mosese nina mitawayaya tubudao maibo'adi ma'ena'oya Sainai 'ena simiyamiya, ta anilose Mosese lolina bobo'ana yawasida manuna 'i'ebwa'ena.

39 *‘Ta tubudao nidi Mosese 'ina lolina siguitoyasena, ta nuwanuwadi be siila Itipita 'ena, ⁴⁰ *ga Eloni sieonena, sigwae, ‘Ida 'ebe bwagobwago 'ububudi be sianuganeda, manuna Mosese tauna lowa Itipitega 'ianuganedama mwa'o nai 'itauya.’

* 7:36: Sia 7:3, 14:21; Num 14:33 * 7:37: 2 Loi 18:15 * 7:38: Sia 19:3; 2 Loi 9:10 * 7:39: Num 14:3 * 7:40: Sia 32:1-6

41 'Enega 'idi 'ebe bwagobwago tokwalui bu-lumakau sibubuna, ga 'enaya sitaliya, ta manuna sigwausowala sinabwana.

42 *"'Enega Yaubada 'iguitoyasedi be 'aene taudimo 'idi nuwanuwa sida guinuwe, nate kwadimao galewaya 'ediya sida bwagobwago, nadigega palopitao 'idi buki solanaya Yaubada 'ina ona 'imiyami, 'igwae,

'Omi me Isileli yakwala poti sena mwatui daitaya wamiyami, yobaiyao waunudi ta nigeaya 'eguya wada taliyaedi. 43 Ta sa'i mali 'ebe bwagobwago 'ana esana Moloke 'enaya wataliyaedi, ta Moloke nina 'ina anuwa wa'aalena ma'emi, ta wate Lipani 'ana kwadima 'ena wabwagobwago, ta wate yage nidi wabubudi 'ediya wabwagobwago, 'enega yada 'ausepalemi be watatauya Babiloni 'etaulunaya.' ”

44 *Ta Sitibeni wate 'igwae, “Tubudao nidi Yaubada 'ina anuwa si'abina 'ana 'ita nadi-gega Yaubada Mosese 'ieonena be 'ida 'abi'ese, 'igwae, ‘Igu anuwa 'ana 'ebel'ita gete, be nadi-gega wa'abi'ese.’ 'Enega si'abina, ga tuta nina sena mwatui daitaya sitautauya, ta Yaubada 'ina anuwa nina wate si'aala dadanena.

45 *"'Muliyega tubudao Yosua ma'ena anuwa nina sime'ena, ga tuta nina 'enaya tubudao toni'asao sipa'idi sena gete 'enega, manuna Yaubada 'ilemedi ga siewaiwai ga 'idi bale'u gete si'ewena, ga bada simiyana ga 'ana laba Debida 'ietoloina 'ediya. 46 *Ta

* 7:42: Emo 5:25-27 * 7:44: Sia 25:9 * 7:45: Yos 4:11, 18:1, 23:9 * 7:46: 2 Sam 7:1-2

Debida nina manuna Yaubada 'igwausowala, tauna tubudai Yekobe 'ina Yaubada, ta Debida Yaubada 'ena 'isidasida be 'abo kapekapeyana 'aene Yaubada 'ina anuwa auwauna 'ida 'abi. ⁴⁷ *Ta sa'i Debida natuna Solomoni anuwa nina 'i'abina. ⁴⁸ *Ta esi wanuwa'i'isi 'aene Yaubada Toloetana sana geya'abo anuwa nina tomota nimadiyega si'abi'abi 'ena 'imiyami, manuna palopita 'ebweuna Yaubada 'ina ona ni'atu lowa 'isimanena 'igwae,

⁴⁹ 'Galewa 'igu 'ebemi esaesa,
ta bale'u 'aegu 'adi 'ebesa'u.

'Enega to anuwa sana sawesawemiya be manugu wa'abi,

be anuwa nina 'ena yaeyawai'ata?

⁵⁰ Manuna yage getedi maibo'adi 'abo'agu yabubudi.'

⁵¹ *Ta Sitibeni 'ieonedi wate 'igwae, "Ona'ai'aila, 'omi debapa'ala 'alemi, 'enega Yaubada 'ina lodaba* bwalamimo 'enaya, ta nigeya 'atemiya nai tenamiya, 'enega tuta yauyauna Yaluyaluwa Tabuna 'ina loina waguiguitoyase, nadigega tubumiyao siguitoyasena. ⁵² *Ona'ai'aila, tubumiyao palopitao maibo'adi sibubuna geyogeyoiyedi ga siloemwawasidi, palopitao nidi taudi

* **7:47:** 1 Kin 6:1, 14 * **7:48:** Ais 66:1-2 * **7:51:** Sia 32:9
* **7:51:** daba nai lodaba: Nugana 17:10-14 'ena Yaubada Ebelaamo 'iloinena be 'aene tauna be natunao me'olotodi be tubunao me'olotodi 'idi yage bwaladi sida 'upwa yauledi, nate we'iwe'iyaya nai 'ebe 'inana sida guinuwe, ta 'ana mwalatoi taudi Yaubada 'ina tomotaiyao esiesinuwadi. * **7:52:** 2 Ia 36:16

Topalupaluna 'ina mai sigimi simanena, 'enega 'omi wate Topalupaluna nina wasipupuyena ga waloemwawasina. ⁵³ *Ta 'omi lowa aniloseyao Yaubada 'ina lolina si'ebwa'emi, ta sa'i nigeaya wada muliyena.”

Sitibeni siloibweibwena

⁵⁴ Sitibeni 'ina ona gete toloinao sinonona ga sigamwasowala sinabwana, ta siesala'i'ita 'idi gamwasowala manuna. ⁵⁵ Ta esi Yaluyaluwa Tabuna Sitibeni 'iloemaena, ta galewa 'iduneduneyena ga Yaubada ma ina esaesa tuyayalina be Yesu 'atainaya 'itootoolo, 'i'itedi, ⁵⁶ *ta 'igwae, “Wa'ita, galewa 'i'egegena, ga Tomota Natuna† Yaubada 'atainaya 'itootoolo, ya'itena.”

⁵⁷ *Ta Sitibeni 'ana talauwalao sibwaubwau toitoila, ga tenadi sigibodedi be 'aene Sitibeni 'ina ona geya'abo sinoono, ta maibo'adi sipili, ga sigiyaina, ⁵⁸ ta 'asega siula apwesena, ga gulewega siloibweibwena. Ta Sitibeni 'ana toe'ewa kabokaboyao 'adi 'oamao sialolodi be 'aene gulewega Sitibeni sida unu. Ta 'adi 'oamao nidi tubuwau 'ana esana Saulo 'i'ita'isidi.

⁵⁹ *Ta tuta nina Sitibeni gulewega siloibwaibwa ta 'isidasida, ga 'igwae, “'Inapwana Yesu, yaluyaluwagu 'u'ewenawa.” ⁶⁰ *Ga 'i'aetulasa, ta 'ibwau, 'igwae, “'Inapwana, 'idi bubuna

* **7:53:** Gu 7:38; Ib 2:2 * **7:56:** Kol 3:1 † **7:56:** Tomota Natuna: Yesu tauna 'ieesena The Son of Man, 'ana mwalatoi tomota tuga. Yesu taunamo 'ieesena Tomota Natuna, ta 'ina e'itao 'ediyega tomota simwalatonina 'aene tauna To'etoseyana Keliso.

* **7:57:** Gu 22:20 * **7:59:** Lu 23:46 * **7:60:** Lu 23:34

to'umalina gete geya'abo 'ue'ie'isa 'ediya.” Ga 'ina ona gete mulinaya yawasina 'igumwala.

8

¹ *Ta Saulo boda nidi 'i'awa bobo'anedi, Sitibeni 'ana loemwawasa manuna.

Saulo toekalesiyao 'ilosaiyedi

'Asiyata gote 'ena toekalesiyao sena Yelusalema 'ena 'adi talauwalao sie'ale be silosaiyedi, 'enega si'elelewana Yudia be Samelia senanao 'ediya, ta Yesu 'ana tosimanao site tuwelo dimo Yelusalema 'ena simiyami.

² Ta 'aina tomota, taudi Yaubada 'ana to'amayabao, Sitibeni nina sisa'u 'ali'aliyena ma idi dedoi sinabwana. ³ *Ta Saulo sa'i toekalesiyao 'ie'ediluluyedi ga manudi 'ilugulugu anuwa 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, ta 'eguma toekalesiyao me'olotodi be mewainedi 'ilobalobadi, 'igiyaidi tuga, be deliya 'isa'u luguyedi.

Pilipi 'iloguguya sena Samelia 'enaya

⁴ Ta toekalesiyao si'elelewana, be 'abo to sena 'ena sitautauya, tetela bobo'ana siloguguyaena tomota 'ediya. ⁵ 'Enega Pilipi 'imwa'uta 'ebweu Samelia 'asana 'enaya, ga nada To'etoseyana nina tetelina 'iloguguyaena 'ediya, ⁶ ga maibo'adi Pilipi 'ina ona sinonona, ta 'ina guinuwa waiwaidi si'itedi, ⁷ *'eguma yaisigedi sile'oasa yaluyaluwa bi'i 'ediyega 'iula apwesedi ma bwaubwaudi, ta wate tokwenoyao

* **8:1:** Gu 11:19 * **8:3:** Gu 9:1-2, 26:9-11 * **8:7:** Md 10:1; Mk 16:17

be tolopegoyao 'igiebobo'anedi. 'Enega boda nidi sitagwatagwala leleleya Pilipi 'ina loguguya 'enaya, ⁸ ta 'enega 'ebe gwausowala sinabwana 'asa nina 'enaya.

⁹ Ta toni'asa 'ebweuna, 'ana esana Saimoni, tauna Pilipi 'ina ona 'iemisena. Saimoni nina lowa 'i'oba'oba sinabwana 'asa nina 'enaya, ¹⁰ ga me Samelia maibo'adi sinuwaowana 'ina guinuwa waiwaidi manudi, ta Saimoni tauna 'ana esana sinabwana. 'Enega tomota maibo'adi, nai 'inapwanao, nai gomabesoyao, Saimoni nina siemisena, ta sigwaegwae, “Tauna Saimoni nina toewaiwai sana, Yaubada 'enega.” ¹¹ 'Enega Saimoni 'ina onao sinonodi, manuna 'ina 'obega 'igienuwa owanedi tuta yauyauna 'ediya. ¹² Ta muliyega Pilipi nina 'iapwesama ga tetela bobo'ana, To'etoseyana Yesu 'ana esana be Yaubada 'ina lolina manudi, 'iloguguyaedi, ta siemisena, ga sibapitaiso, 'oloto be wate iine. ¹³ Ta Saimoni wate Yaubada 'iemisena, ga 'ina bapitaiso mulinaya Pilipi ma'iyana simiyami. Ta Saimoni nina Pilipi 'ina edeededeyao be 'ina guinuwa waiwaidi 'i'itedi, ta 'enega 'inuwaowana 'ai'aila.

¹⁴ 'Enega Yesu 'ana tosimanao taudi Yelusalema 'ena simiyami, ale sinonona 'aene me Samelia ni'atu sitagwala Yaubada 'ina ona 'enaya, 'enega Pita be Yoni sietunedima, ¹⁵ ga siteluwa nidi simwa'uta Samelia 'ena, ga toemisa auwaudi manudi sisidasida be 'aene Yaluyaluwa Tabuna 'ediya 'ida lugu, ¹⁶ manuna ma'etamo nigeya 'ilugulugu 'ediya. Nate namo 'Inapwana Yesu

'ana esanega sibapitaiso. ¹⁷ *'Enega Pita be Yoni nimadi sisa'udi 'ediya ga Yaluyaluwa Tabuna 'ediya 'ilugu. ¹⁸ Ta Saimoni guinuwa gete 'i'itena 'aene Yesu 'ana tosimanao nimadi sisa'udi tomota 'ediya ga Yaluyaluwa Tabuna 'ediya 'ilugu, 'enega mani 'i'ewena be 'aene Pita be Yoni 'ida 'ebwa'edi, ¹⁹ ta 'igwae, “'Imi waiwai nate nuwanuwagu wa'ebwa'egu, be 'enega 'abo nimagu yasa'u yaisigedi 'ediya Yaluyaluwa Tabuna 'ediya 'ida lugu.”

²⁰ Ta Pita Saimoni 'iba'ena, 'igwae, “'Imu mani ma'iyayo wada esilae ataya, manuna 'aene Yaubada 'ina oboboma 'imu mani 'enega 'ugimwane. ²¹ 'Oyo nige ya 'ima boda, ta esi 'ateyo 'ibubuna geyogeyoi Yaubada matanaya. ²² 'Enega 'ilobweneyo be 'imu to'umalina gete 'enega 'unuwa'ebuni, be 'usidasida Yaubada 'ena, be nai 'imu nuwanuwa gete to'umalina 'ida nuwatau, ²³ manuna yamwalatonimu 'ateyo 'ibaila, e'ipi'ipi be bubuna to'umalina 'ediyege.”

²⁴ Ta Saimoni 'igwae, “Wasidasida 'Inapwana 'ena be yage nidi to'umalidi wasimanediya, geya'abo 'eguya simeemai.”

²⁵ 'Enega Pita be Yoni 'idi 'Inapwana manuna sisimana apwesa, ta 'ina ona siloguguyaena, ga muliyega siila Yelusalema 'enaya, ta 'idi tauya solanaya tetela bobo'ana sisimanena Samelia 'asanao 'ebweuna 'ebweuna 'ediya.

Pilipi goma Idiopia 'ebweu 'igie bapitaisoena

²⁶ Ta Yaubada 'ina anilose Pilipi 'ieonena, “'Utoolo be 'asuoleoleya 'eda nina Yelusalemega

* **8:17:** Gu 9:17, 19:6; 2 Ti 1:6

be Gasa 'enaya 'enega 'utatauya.” 'Eda nina sena mwatui daita 'enega 'itautauya. ²⁷ *'Enega Pilipi 'itoolo ga 'itauya, ga goma Idiopia ina waga lisilisi 'enega 'itautauya 'ilobena, tauna tai 'ewa'ewana, ta 'ana esana sinabwana, ta 'idi kuwini Kanidesi manuna 'iguiguinuwa, nate 'ina esaesa maibo'adi 'i'ita'i'isidi, ta tauna ni'atu 'imai Yelusalema sabi tapwalolo, ²⁸ ga 'ina waga lisilisiyega 'iilaila 'ina 'asaya, ta waga lisilisi 'ena 'igelu ta Buki Tabu 'isawasawa, Palopita Aisea 'ina 'etoladi 'isawasawai.

²⁹ *'Enega Yaluyaluwa Tabuna Pilipi 'ieonena, “'Ulomanini be waga lisilisi 'ena 'utatauya.” ³⁰ 'Enega Pilipi 'ipili, ga tai nina 'enana 'inonona palopita Aisea 'ina 'etoladi 'isawasawa. Ta Pilipi 'igwae, “Mwa'adega, ona nidi 'usawasawadi 'umwalatonidiya?”

³¹ Ta tai nina 'igwae, “Nigeya, manuna nigeya wate 'igu toe'itamo.” 'Enega tai nina Pilipi 'ibwauyenama wagaya, ta Pilipi 'igelu ga se-labenaya 'imiyatowa ga Buki Tabu nina 'isawena, ³² *ta sawa nina ni'atu 'isawena gete nadigega 'igwae,

“Tauna 'atuwa sipi 'iabe siunu, nai nadigega lami, 'abo unuununa 'ana to'upwa matanaya 'itootoolo, nigeya 'ebweu wate 'enana 'ida ona apwesena. ³³ Ta wate 'ina etala 'ena sikaboena, ga 'iomayamaya. 'Enega natunao tetelidi nigeya 'ebweu yaita 'ida simana apwesena, manuna yawasina bale'uya ni'atu 'igumwagumwala.”

* **8:27:** Ais 56:3-7 * **8:29:** Gu 10:19 * **8:32:** Ais 53:7-8

34 Ga goma Idiopia nina Pilipi 'ieonena, “Yaita manuna palopita gete 'ionaona? tauna manuna? nai mali tai manuna?”

35 'Enega Pilipi 'ie'ale sawa nina 'ana li'ama manuna ga Yesu tetelina 'ie'itaena.

36 Ga 'eda nina sitautauya ga bwasi si'ita lobena, ta tai nina 'igwae, “Gote bwasi! Mwa'adega, kapekapeyana be 'ugie bapitaisoegu, aga?” 37 (-)

38 'Enega 'ina toguinuwao 'iloinedi ga waga lisilisi sigie losa'una, ga siteluwa Pilipi ma'iyana sisuya ta siebusi bwasiya, ga Pilipi tai nina 'igie bapitaisoena. 39 'Enega bwasiyega situ'ema ga Yaubada Yaluyaluwana Pilipi 'i'au'ewena, ga tai nina nigeya Pilipi 'i'ita'ita lima, ta ma ina gwau-sowala 'itauya 'ina 'asaya.

40 *Ta Pilipi sa'i silobena 'asa Asota 'ena, ga 'enega 'itautauya, ta tetela bobo'ana 'iloguloguguya 'asa 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, ga 'ana laba 'iapwesa Sisalia 'enaya.

9

Saulo 'inuwa'ebuni (*Guinuwa 22:6-16, 26:12-18*)

1 *Ta Saulo 'etamo tuga 'Inapwana 'ana tomuliyao 'ediya 'ietaetalauwala sinabwana, 'enega 'itauya totaliya sinabwana 'ena,
2 nuwanuwana 'ina letao 'ida 'etoladidi be 'ida tauyedi me Yudia 'idi deliegogonao Damasiko 'ena 'ediya, ta leta nidi 'ediyega 'aene 'eguma Yesu 'ina 'eda 'ana tomuliyao 'ilobadi, me'olotodi

* 8:40: Gu 21:8 * 9:1: Gu 8:3

nai mewainedi, 'ida giyaidi be 'ida me'edi Yelusalema, sabi etalaedi. 'Enega leta nidi 'i'ewedi ga 'itauya.

³ Ta Saulo 'itautauya ga Damasiko 'ena 'iabe 'iapwesa, 'enega maedana galewega 'isaema, ⁴ ga 'ibe'u bale'uya, ta 'ebweu 'enana 'inonona, 'igwaegwae, “Saulo, Saulo, to'ase manuna 'uetalauwalegu?”

⁵ *Ta Saulo 'igwae, “'Inapwana yaita sana 'oyo?”

Ta 'enana nina 'igwae, “'Abo'agu Yesu nigu 'uetalauwalegu. ⁶ Ta esi 'utoolo be 'ululugu 'asaya be nada 'amu emataluwa 'uda nono, be 'uda guinuwa.”

⁷ Ta tomota nidi Saulo ma'ena sitautauya nuwadi 'iowana, ga sitoolo enono, ta 'enana namo sinonona, ta nigeaya 'ebweu yaita si'ita'ita.

⁸ 'Enega Saulo bale'uyega 'itooloma ga nuwanuwana be matana 'ida 'esasa, ta sa'i nigeaya kapekapeyana to'ase 'i'ita, manuna matana siumauma, 'enega Saulo signimena ga siluguyena Damasiko 'enaya. ⁹ Ga nada 'asiyata 'etoi 'ediya nigeaya to'ase 'ida 'itena, ta nigeaya 'ida 'e'ai, ta nigeaya 'ida numa.

¹⁰ Ta Damasiko 'enaya, Yesu 'ana tomuliya 'ebweu 'imiyami, 'ana esana Ananayasi, ta 'ina 'enomata'ite'itega Yaubada 'ieonena, 'igwae, “Ananayasi.” Ta Ananayasi nina 'igwae, “O, 'abo'agu 'Inapwana.”

* **9:5:** Gu 5:39

11 'Enega Yaubada 'igwae, “'Utoolo be 'asa gamwanaya 'utatauya 'eda 'ana esana Palupaluna 'enaya, be Yudasa 'ina anuwaya 'ebweu tai 'uenaide, tauna goma Tasisi ta 'ana esana Saulo, ta tuta gete 'enaya 'isidasida, ¹² ga 'ebweu tai 'ana esana Ananayasi 'i'itena, 'imeemai sabi gitoona, be 'enega matana sida 'esasa limana.”

13 Ta Ananayasi nina 'igwae, “'Inapwana, tai nina tetelina tomota yaudi sieonegu, 'aene tai to'umalina, ga 'imu toemisao Yelusalema 'ena ni'atu 'ietalauwala wawasaedi, ¹⁴ ta wate to-taliyao sinabwadi sitagwalena be gete tuga 'imai bada be 'amu bodao maibo'ama sabi yonima, 'eguma 'amu esanega 'asidasidawa.”

15 *Ta 'Inapwana 'ieonena, “Tuwa tuga, 'uda tauya 'ena. Manuna Saulo nina ni'atu yaesinuwena be teteligu 'ida simana taudi nigeaya me Yudia 'ediya, be toloina sinabwadi matadiya be me Isileli wate 'ediya. ¹⁶ *Be wate yada e'itae 'ina 'elouyao sinabwadi 'ida lobadi, 'abo'agu 'agu simana manuna.”

17 'Enega Ananayasi 'itoolo ga 'itauya, ga Yudasa 'ina anuwaya 'ilugu, ga Saulo 'igidebena, ta 'igwae, “Tasigu Saulo, 'Inapwana nina Yesu 'edaya 'iapwesa 'emuya, tauna gete 'ietuneguma matayo 'adi gie'esasa manuna, be wate 'aene Yaluyaluwa Tabunega 'iloemaeyo.” ¹⁸ 'Enega Saulo matanega 'atuwa bwala sibe'u manini ga 'i'ita limana. 'Enega 'itoolo ga 'ibapitaiso, ¹⁹ ta wate masula 'i'ewena ga 'iloepa'ala.

Saulo 'iloguguya Damasiko 'ena

* **9:15:** Gu 25:23; Lo 1:5 * **9:16:** 2 Ko 11:23-28

'Enega 'aina 'asiyata 'ediya Saulo Yesu 'ana tomuliyao ma'ena simiyami Damasiko 'ena. ²⁰ Ga me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ediya Saulo nina 'iloguloguguya 'aene, “Yesu tauna Yaubada natu'ai'ailina.” ²¹ *Ta 'ana toenonoyao sinuwaowana sinabwana, ta sigwae, “Na! 'Ina guguya gete wada nono? Tauna lowa Yesu 'ana tomuliyao Yelusalema 'ena 'ietalauwaledi. Ta wate gete 'ina mai bada 'alena be 'aene Yesu 'ana tomuliyao bada simiyami 'ida giyaidi, be 'ida yonidi be 'iiledi Yelusalema, totaliya sinabwadi 'ediya. Ta mwa'adega 'ina nuwa'ebuni 'iloba'esena?”

²² *Ta Saulo 'ina guguya gote 'ena 'iewaiwai wawasae, ga me Yudia nidi Damasiko 'ena simiyami 'ie'itedi 'aene Yesu tauna To'etoseyana nina, ta nigeya wate 'idi 'ebe onamo.

Saulo me Yudia 'idena sinedi

²³ *Saulo Damasiko 'ena 'imiyami, ta me Yudia siloiloina be sida loemwawasi, ²⁴ ta Saulo sa'i 'idi lolina kwaiya 'inonona 'aene 'asa 'ana 'awao silomata'i'isidi, be 'abo to tuta Saulo 'iapweapwesa sida loemwawasi tuga. ²⁵ 'Enega boiboiya Saulo 'ana tomuliyao kodo sinabwana 'ena siusena, ga 'asa 'ana 'ali etaninega si-etabetabeyena 'etauluya, ga 'itauya.

Saulo 'ina mai Yelusalema

²⁶ 'Enega Saulo nina 'iila Yelusalema ga 'itoo be 'ilulugu Yesu 'ana tomuliyao 'ediya, ta simatautena, manuna nigeya sida emisena 'aene

* **9:21:** Gu 9:1-2 * **9:22:** Gu 17:3, 18:28 * **9:23:** Gu 23:12

ni'atu 'inuwa'ebuni. ²⁷ *Ta Banaba namo Saulo 'ilemena, ga 'i'au'ewena Yesu 'ana tosi-manao 'ediya, ga 'iemwasala 'aene Saulo 'edayo 'Inapwana 'ilobena ga 'enana 'inonona, 'enega Damasiko 'ena ma ina 'atepatu Yesu manuna 'iloguguya.

²⁸ 'Enega sitagwala Saulo 'ena ga 'ilugu 'adi boda 'ena, ta 'idi guinuwa maibo'ana Yelusalema 'ena tauna ma'ediya simiyami. Ta Saulo nina ma ina 'atepatu 'iewaiwai 'Inapwana Yesu 'ana loguguya manuna.

²⁹ Ta me Yudia taudi to'ena Gilisi Saulo ma'ediya sionaona ta siegewagewana, 'enega siloiloina be mwa'adega sida loemwawasa'ese.

³⁰ Ta 'idi loina nina toekalesiyao sinonona, ga Saulo sitauyena Sisalia, ga gote 'enega sietunena ga 'itauya Tasisi.

³¹ Gote 'ena toekalesiyao me Yudia be me Galili be me Samelia senadiyao 'ediya simiya gwau-sowala, ta sipa'ala, ta ma idi 'amayaba 'Inapwana 'ena, ta Yaluyaluwa Tabuna 'ina 'ita'i'ita 'enega 'adi boda 'isinabwa.

Pita 'ina sakowasi Lida be Yopa 'ediya

³² Ta Pita 'isakosakowasi toekalesiyao 'ediya, ga 'imai 'ebweu 'asa 'ana esana Lida 'enaya,

³³ ga 'ebweu tai tokweno 'ilobena, 'ana esana Inia, tauna yakwala eita 'ina 'ebe'eno 'ena 'i'eno'eno, ta nigeaya sawesawenaya 'iadadana.

³⁴ *'Enega Pita 'ieonena, 'igwae, "Inia, Yesu Keliso 'ida giebobob'aneyo, 'enega 'utoolo be 'imu sita 'ugibubudi." 'Enega 'itoolo manini. ³⁵ Ta tomota

* **9:27:** Gu 9:4 * **9:34:** Yo 5:8-9

nidi Lida be Seloni 'adi tomiyanao si'itena, ga 'enega 'Inapwana Yesu 'ena sisanaila.

³⁶ Ta 'asa Yopa 'ena, Yesu 'ana tomuliya 'ebweu waine 'imiyami, 'ana esana Tabita, ta 'ana gibui Dokasa, ta Dokasa 'ana gibui yobai 'ana esana diya, ta waine nina lema be oboboma 'alena, ³⁷ ta 'ile'oasa ga 'imwawasa. 'Enega kokowana si'ewena ga sie'esiwena, ga anuwa etanaya solanaya sisa'una.

³⁸ Ta 'asa nina Yopa, Lida 'enega nigeaya 'edasola, ga toekalesiyao sinonona 'aene Pita 'asa Lida 'ena 'imiyami, 'enega tomota 'eluwa sietunedi Lida 'enaya Pita sabi 'au'ewana, ga Lida 'ena siapwesa, ga Pita sisidena, sigwae, "Inapwana, 'umai be tatauya manini 'ima 'asaya."

³⁹ *'Enega Pita 'itoolo ga ma'edi simai Yopa 'ena. 'Enega toekalesiyao Pita si'au'ewena anuwa nina solanaya. Ta kwabulao yaudi Pita sitoolo sakowasiyena ta sidedoi, ta 'adi 'oamao sie'itaena manuna lowa Dokasa tuta mayawasina 'adi 'oamao nidi 'iguinuwedi, ga 'i'ebwa'edi, ga sigwae, "Oama getedi tauna Dokasa 'ana sailao lowa mayawasinaya ma'ema 'amiyami."

⁴⁰ Ta Pita 'iloinedi ga anuwega siapwesa, ta taunamo 'imiyami, ta 'i'aetulasa ta 'isidasida Yaubada 'ena, 'enega 'isanaila ga kokowa nina 'ieonena, 'igwae, "Tabita 'utoolo." 'Enega Tabita matana 'i'esasena, ga Pita 'i'itena, 'enega 'eno'enoega 'imiyatowa. ⁴¹ Ta Pita nimanaya 'igiyaina ga 'igietoolona. 'Enega kwabulao

* **9:39:** Mk 5:38-41

be toekalesiyao nidi 'ibwauyedima, ga Tabita mayawasina 'ie'itaena 'ediya.

⁴² Ga tetela 'i'elelewana sena Yopa maibo'ana 'ediya, 'enega tomota yaudi 'Inapwana Yesu 'ena siemisa. ⁴³ Ta Pita Yopa 'ena 'imiya'amana, tai 'ana esana Saimoni 'ina anuwaya, tauna 'ina paisewa yobai bwaladiyega gwegwe 'iguiguinuwedi.

10

Pita 'ina ayausa Konilio 'enaya

¹ Ta 'asa Sisalia 'enaya 'ebweu tai 'ana esana Konilio 'imiyami. Tauna me Loma tolosaiyao 'adi yau analedi 'idi toanugana, boda Itali 'enega, ² ta tauna tai bobo'ana ga ma ina susuyao Yaubada si'amayabena, ta tuta yauna togomabeso 'ilemelemedi ta 'isidasida Yaubada 'ena. ³ *Ta 'asiyata 'ebweu 'ena 'asuinuwanuwaya, Konilio nina 'ina 'enomata'ita'ita 'enega Yaubada 'ina anilose 'ebweu 'imeema 'enaya, ga 'i'ita 'ai'ailina, ta anilose nina 'igwae, “Konilio!”

⁴ *Ta Konilio anilose nina 'iduneduneyena ga ma ina matauta, ta 'igwae, “Inapwana! To'ase?”

Ta anilose 'igwae, “Yaubada 'imu sidasida be 'imu lema togomabeso 'ediya 'imwalatonina, ga manudi 'inuwa'isimu. ⁵ 'Enega 'imu toguinuwa 'aidi 'uetunedi be sitatauya Yopa, be Saimoni tauna sieesena Pita si'au'ewenama. ⁶ *Ta Pita nina 'ebweu wate Saimoni 'ina anuwa le'awayaya 'enaya 'imiyami, ta Saimoni

* **10:3:** Gu 9:10 * **10:4:** Et 8:4 * **10:6:** Gu 9:43

nina 'ina paisewa yobai bwaladiyega gwegwe 'iguiguinuwedi.”

⁷ Anilose nina 'ina ona 'igumwala ga 'itauya, 'enega Konilio 'ina toguinuwao 'ediyega 'eluwa 'ibwauyedi ma ina tolosaiya 'ebweuna, tauna wate Yaubada 'ana to'amayaba sinabwana. ⁸ 'Enega anilose 'ina simana Konilio 'iemwasalina sitetoi nidi 'ediya, ga 'ietunedi Yopa 'enaya, ga sitauya.

⁹ Mali 'asiyataya 'asuoleoleya 'etamo sitautauya ga 'asa Yopa siloselabena, ta Pita anuwaya 'imiyami ga 'itu'e etaninaya sabi sidasida. ¹⁰ 'Isidasida ta ma ina botana sinabwana. 'Etamo anuwaya masula sigibugibubu ga Pita 'i'enomata'ita'ita, ¹¹ ga galewa 'i'itena 'i'egegena ga 'ebweu yage 'i'itena 'imwa'utama, 'ana 'ita 'atuwa kaleko sinabwana tupitupina ata 'ediyega sietabe mwa'utenama bale'uya, ¹² ta solanaya mali yobai, be mali yobai, be yobai kawakawalidi, be mali manuwa be mali manuwa. ¹³ 'Enega 'ebweu 'enana Pita 'ieonena, 'igwae, “Pita, 'utoolo be yobai nate 'uunudi be 'u'a'a 'amu masula.”

¹⁴ *Ta Pita 'iguitoyasa, 'igwae, “'Inapwana, tuwa, manuna nige ya 'ebweu wate yobai 'eto'etobodana getedi nadigega yada 'enidi.”

¹⁵ Ta 'enana nina 'iona limana, 'igwae, “Yaubada yobai natedi ni'atu 'igie'esasedi, 'enega geya'abo 'u'awa'awa to'umaliyedi.”

¹⁶ Yage gete matoi Pita 'ena 'iapwesa, ga 'enana nina matoi nadigega 'ieonena, ga muliyega yage

* **10:14:** 1 Loi 11:3, 13, 20, 26

nina 'iila galewaya. ¹⁷ Ta Pita 'inuwanuwa edaedadama 'aene to'ase 'enomata'lita'lita gete ni'atu 'i'itena, ta tomota 'etoi nidi Konilio 'ietunedima siapwesa anuwaya, manuna ni'atu 'asaya simai ga Saimoni 'ina anuwa tomota 'ediya sienaida. ¹⁸ 'Enega silobena ga anuwa 'awanaya sitoolo ta sibwau, “Gosemao, Saimoni nina sieesena Pita, nate anuwaya 'imiyami, nai nigeya?”

¹⁹ *Ta anuwa nina etaninaya Pita ma ina nuwa edaedadama 'imiyami, ta Yaluyaluwa Tabuna 'ena 'igwae, “Pita, tai 'etoi si'ebe'ebeseyo, ta ni'atu simai ga 'agalauya. ²⁰ 'Enega 'utoolo be 'umwa'uta 'ediya be ma'emwao watatauya, ta geya'abo 'u'ate'ate sa'ala, manuna 'abo'agu tomota nidi yaetunedima.”

²¹ 'Enega Pita nina 'imwa'uta 'ediya ga 'igwae, “'Abo'agu Pita! To'ase manuna wamai?”

²² Ta sigwae, “Konilio 'ietunema, tauna 'ima tolosaiyao 'adi toanugana, ta tai palupaluna ta Yaubada 'ana to'amayaba, ta wate me Yudia maibo'adi si'awa tai bobo'anena, ga 'ana emataluwa 'inonona anilose 'enega, be 'aene 'oyo 'ibwauyeyo tauna 'ina anuwaya, be 'imu ona 'ida nono.”

²³ 'Enega Pita tai nidi 'ibwauyedi, ga anuwa nina 'ena sie'owaga.

'Enega tomwa 'iulisina ga sitoolo ga Pita ma'ediya sitauya, ta 'aidi gosediyao Yopa 'enega ma'ediyao wate sitauya. ²⁴ Sitautauya ga mali 'asiyataya siapwesa Sisaliya. Ta gote 'enaya Konilio 'ina susuyao be gosenao

* **10:19:** Gu 11:12

'ibwau egogonedimaya, ga 'ina anuwaya siyamwayamwa.

25 *'Enega Pita 'ilogedoma anuwaya ta Konilio 'iaapwesa, ga Pita matanaya 'ibe'u sanamwa'uta ga 'ibwagobwago.

26 Ta Pita Konilio 'igietoolona, ta 'igwae, "Utoolo! 'Abo'agu tomotai tuga, nadigega 'oyo."

27 'Enega Pita be Konilio ma'iyana sieonaona, ta silugu anuwaya, ga Pita boda anuwa solanaya 'i'itedi, 28 ga 'ieonedi, "Omi 'abo'ama me Yudia 'ama loina wamwalamwalatoni 'aene nigeaya sawesawemaya be 'omi nigeaya me Yudia 'ayausimi, nai ma'emaog taegosigosiyana, ta sa'i Yaubada ni'atu 'enomata'ite'itega 'ie'itegu be geya'abo 'ebweu tomota ya'awa'awa to'umaliyei.

29 'Enega tuta nina Konilio 'ibwauyeguma, nigeaya yaguiguitoyasa, ta esi yatagwalegu ga ni'atu yamai. Ta to'ase manuna 'ubwauyeguma?"

30 'Enega Konilio 'igwae, "Gete manuna: 'Asiyata ata sigumwala 'ena 'asuinuwanuwaya, nadigega gete tuga sidasida 'ana tuta, 'enega 'igu anuwaya yasidasida Yaubada 'ena, ga 'ebweu tai ya'itena mataguya 'itootoolo ma 'ana 'oama 'esasena. 31 Ta 'ieonegu, 'Konilio, Yaubada 'imu sidasida ni'atu 'inonodi, ta wate 'imu lema gomabeso 'ediya 'inuwa'i'isidi. 32 'Enega 'imu 'ali'eiyao 'uetunedi Yopa 'ena be Saimoni 'ubwauyenama, tauna sieesena Pita, ta mali Saimoni 'ina anuwaya, Yopa 'ena le'awayaya, 'imiyami, ta mali Saimoni nina 'ina guinuwa yobai bwaladiyega gwegwe 'iguiguinuwedi.'

* 10:25: Et 19:10; Md 4:10

33 'Enega yalomanini ga 'igu 'ali'eiyao nidi yaetunediwaya ga sibwayemuma, ta 'utagwalemuya ga 'umai, ga kagutoki. 'Enega gete tuga maibo'ama Yaubada matanaya 'adeli egogonama, be to'ase 'Inapwana 'iloinemuya 'uda eonama, be 'ada nono.”

Pita 'ina ona Konilio ma ina bodao 'ediya

34 *'Enega Pita 'ieonedi, 'igwae, “Ona'ai'aila! Ni'atu nuwagu 'isabwalena 'aene tomota maibo'adi Yaubada matanaya leleleya, ta nigeaya me Yudia mammo 'iobobomema, 35 ta esi mali sena be mali sena tomoteninao, 'eguma si'amayabena be sibubuna palupalu, 'igwausowala manudi. 36 *Ta To'etoseyana Yesu, tauna maibo'ada 'ida 'Inapwana, ga Yaubada 'ina tetela bobo'ana Yesu 'i'ebwa'ena, 'abo'ama me Isileli 'ima 'ebe gwausowala manuna. Ta 'omi tetela nina wamwalamwalatoni, 37 *manuna Yoni tetela nina 'ie'alena Galili 'enega, tuta nina 'iloguguya, ga tomota 'igiebapitaisoedi ga muliyega Yesu tetelina 'i'elelewana Yudia senanao maibo'adi 'ediya. 38 Tetela nina 'aene Yaubada Yesu goma Nasaleta 'igiewaiwaiyena Yaluyaluwa Tabuna 'enega, ga 'isakosakowasi ga tomota 'ilemelemedi, ta 'abo yaisigedi Seitani be yaluyaluwa to'umalidi sigiele'oasidiya, Yesu 'igiebobo'anedi, manuna Yaubada 'ina waiwai 'enaya 'imiyami. 39 *Ta 'abo'ama sa'i Yesu 'ana tosimanao, manuna 'ina guinuwa'o 'a'itediya Yudia senanao maibo'adi 'ediya be

* **10:34:** Lo 2:11 * **10:36:** Ep 2:13-14 * **10:37:** Md 3:16

* **10:39:** 1 Ko 15:4-7

wate Yelusalema 'enaya, ga 'ana 'ebe losalowa kaiwe 'ena situtu epa'iyena ga 'imwawasa, ⁴⁰ ta 'asiyata 'etonina 'enaya Yaubada 'igietoolo limena, ga 'igieapwesena, ⁴¹ *nigeya tomota maibo'adi 'ediya, nate namo 'abo'ama Yaubada 'iesinuwema 'ana tosimanao, 'emaya, ga 'ina toololimana mulinaya 'a'e'ai ta 'anumanuma Yesu nina ma'emai.

⁴² **“Ga 'iloinema be tomota 'ediya 'aloguguya 'aene Yaubada Yesu nina 'iesinuwena be 'aene tuta 'ana 'ebe losalowa 'ena tauna bwa'omatana 'ida guinuwa, tomota taudi ni'atu simwawasa manudi, be wate 'abo'ada mayawasida manuda.*

⁴³ **“Palopitao wate lowaenei sigimi simanena 'aene 'eguma yaisigedi Yesu 'ena siemiemisa, 'idi loegesiyo Yaubada 'ida nuwataudi, Yesu tauna 'ana esanega.”*

Yaluyaluwa Tabuna 'imwa'uta taudi nigeya me Yudia 'ediya

⁴⁴ Pita 'etamo 'ionaona ga Yaluyaluwa Tabuna 'imwa'uta taudi sienioenono 'ediya, ⁴⁵⁻⁴⁶ *ga mali 'enana be mali 'enana 'ediyega sionaona, ta Yaubada situputupu, ta me Yudia taudi Yesu 'ana toemisao nidi, Pita ma'ena Yopa 'enega simaiya, sinuwaowana, manuna si'itena Yaubada ni'atu Yaluyaluwa Tabuna 'i'ebwaya taudi nigeya me Yudia 'ediya.

'Enega Pita 'ieonedi, 'igwae, ⁴⁷ *“Gosegwao! Wa'ita! Yaluyaluwa Tabuna ni'atu si'ewena,*

* **10:41:** Lu 24:42-43 * **10:42:** Gu 17:31 * **10:43:** Ais 53:5-6; Yel 31:34 * **10:45-46:** Gu 2:4

nadigega lowa 'abo'ada. 'Enega nigeaya sawe-sawenaya 'idi bapitaiso bwasiyega ta'etobode, aga?" ⁴⁸*'Enega Pita nina 'iloina be To'etoseyana Yesu 'ana esanega sida bapitaiso, ga muliyega tomota nidi Pita sisidena be 'aina 'asiyata wate ma'ediya sida miyami, ga 'itagwala.

11

Guinuwa gete manuna Pita 'isimasimana

¹ Ta Yesu 'ana tosimanao, ta wate toekalesiyao, taudi Yudia 'ana tomiyanao, ni'atu tetela sinonona 'aene 'aidi tomota taudi nigeaya me Yudia ni'atu Yaubada 'ina ona siemisena. ² 'Enega tuta nina Pita 'itu'e limana Yelusalema 'enaya, toekalesiyao taudi Mosese 'ina loina 'ana tomuliyao, Pita nina silomugiyena, ³ sigwae, "Mwa'adega ga 'enega 'oyo 'ulugu taudi nigeaya me Yudia 'idi anuwaya ga ma'emwao wa'e'ai?"

⁴ 'Enega Pita 'ilolagata ga guinuwa gete maibo'ana 'iemwasalina, 'igwae, ⁵ "Lowa 'abo'agu Yopa 'ena yamiyami ta yasidasida Yaubada 'ena, ga 'enomata'ita'ita, 'enega 'ebweu yage ya'itena 'atuwa kaleko sinabwana ta tupitupinao ata 'ediyege sietabetabe mwa'utenama 'eguya. ⁶ Yage nina yaduneduneyena, ga yobaiyao, be yobai bosasa, be mwata, be wate manuwao, kaleko nina solanaya ya'itedi, ⁷ ga 'ebweu 'enana yanonona 'ieonegu, 'igwae, 'Pita, 'utoolo be 'amu yobai 'uunudi be 'u'a'a.'

* **10:48:** Gu 2:38; Md 28:19

⁸ “Ta 'abo'agu yagwae, 'Inapwana, tuwa! Manuna nigeaya 'ebweu wate yage etaetabuna yada 'enina.’

⁹ “Ta 'enana nina galewega 'iona limana, 'igwae, 'Yaubada yobai natedi ni'atu 'igie'esasedi, 'enega geya'abo 'u'awa'awa to'umaliyedi.’

¹⁰ “Yage nina matoi 'eguya 'iapwesama, ga 'enana nina wate matoi 'ieonegu, ga muliyega maibo'ana 'itu'e ga 'ikwaiya galewaya. ¹¹ Ta gote tuta nina 'enaya, tai 'etoi siapwesa anuwa nina 'ena yamiyami, Sisalia 'enega simai manugu.

¹² “'Enega Yaluyaluwa Tabuna 'ieonegu, 'igwae, 'Utoolo be geya'abo 'uenuwanaluwa ta tuwa tuga taudi ma'emwao watatauya.’ Ta gosedaosite sikisi gete si'oayabugu, ga 'atauya Konilio 'ina anuwaya, ga 'alugu.

¹³ “Ta tai nina 'emaya 'iemwasala 'igwae, 'Lowa 'ebweu anilose ya'itena 'igu anuwa solanaya 'itootoolo, ta 'igwae, “Konilio, 'imu 'ali'eiyao 'uetunedi Yopa 'ena, be Saimoni, tauna sieesena Pita, sida 'au'ewenama, ¹⁴ *be tauna tetela 'ida eonami, be 'enega 'omi ma imu susuyao 'etoseyana wada loba.” ’

¹⁵ *“(Enega yalolagata ga yaonaona, ta Yaluyaluwa Tabuna 'ediya 'imwa'utama, nadigega lowa 'abo'ada 'edaya 'igimi mwa'utama.

¹⁶ *“(Enega 'Inapwana 'ina ona lowa yanuwa'il'isina, 'igwae, 'Yoni tomota bwasiyega 'igiebapitaisoedi, ta 'omi ma'etamo Yaluyaluwa Tabuna 'enega wada bapitaiso.’ ¹⁷ Yaubada 'ina

* **11:14:** Gu 16:31 * **11:15:** Gu 2:4 * **11:16:** Gu 1:5

'ebwaya nina 'ediya nadigega 'abo'ada 'edaya, tuta nina tagimi emisa 'Inapwana Yesu Keliso 'enaya. 'Enega 'abo'agu nigeaya sawesaweguya Yaubada 'ina guinuwa gete ya'etobode.”

18 *Pita 'ina ona gete sinononaya, ta nigeaya 'idi 'ebe onamo, ga Yaubada situpuna, sigwae, “Ona'ai'aila, Yaubada ni'atu 'itagwatagwala taudi nigeaya me Yudia 'ediya, be 'idi nuwa'ebuniyega yawasi ataya sida loba.”

Toekalesiyao 'asa Anitioki 'ena

19 Lowa toekalesiyao 'adi talauwalao Sitibeni siloemwawasina, ta wate sitoo be toekalesiyao maibo'adi sida mutudi, 'enega toekalesiyao nidi sidena mali 'asa be mali 'asa 'ediya, ga 'aidi siapwesa Pinisia be Saipilosi be Anitioki 'ediya, ga tetela bobo'ana sisimanena me Yudia dimo 'ediya, ta nigeaya 'asa nidi 'adi tomiyanao maibo'adi 'ediya. 20 Ta muliyega 'aidi toekalesiyao, taudi me Saipilosi be me Sailini, siapwesa Anitioki 'enaya, ga 'Inapwana Yesu tetelina siguguyaena me Yudia, be taudi nigeaya me Yudia wate, 'ediya, 21 *ta 'Inapwana 'igiewaiwaiyedi, ga tomota yaudi 'idi ona siemisena, ga sisanaila 'Inapwana 'enaya.

22 *Taudi nigeaya me Yudia, ta ni'atu siemisa 'Inapwana 'enaya, 'enega tetelidi 'i'elelewana ga toekalesiyao Yelusalema 'ena sinonona, 'enega Banaba sietunena be 'iayausidi. 23 *Ga tuta nina Banaba 'imai Anitioki 'enaya Yaubada 'ina oboboma toekalesiyao nidi 'ediya 'i'itena,

* 11:18: Gu 14:27 * 11:21: Gu 2:41 * 11:22: Gu 4:36

* 11:23: Gu 14:22

ga 'igwausowala sinabwana, ga 'iguguyedi be geya'abo sienuenuwanaluwa, ta esi sida toolopa'ala ma idi emisa 'Inapwana 'enaya. ²⁴ Manuna Banaba nina tai bobo'ana ga Yaluyaluwa Tabuna 'iloemaena ta ma ina emisa sinabwana 'Inapwana 'enaya. 'Enega 'ina loguguya 'enega tomota yaudi 'Inapwana siemisena, ga toekalesiyao 'idi boda 'isinabwa.

²⁵ 'Enega Banaba 'itauya Tasisi, ga Saulo 'i'ebesena, ²⁶ ga 'ilobena, 'enega ma'iyana siila Anitioki 'enaya. 'Enega yakwala 'ebweuna solanaya silugulugu toekalesiyao nidi 'idi deliegogonao 'ediya, ta tomota yaudi sie'ie'itadi. 'Asa nina Anitioki 'enaya Yesu 'ana tomuliyao tuta nina 'ena sigimi eesedi Kelisitaniyao.

²⁷ Tuta gote 'enaya 'aina palopitao Yelusale-mega simwa'uta Anitioki 'enaya, ²⁸ *ta 'ebweuna 'ediyege, 'ana esana Agabu, 'idi deliegogona 'ena 'itoolo, ga Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwaiyega 'igimi simanena 'aene ma'etamo botana sinabwana 'ida apwesa sena yauyaudi 'ediya, ga muliyega Sisa Kalodiu 'ina tuta etoloina 'enaya botana sinabwana 'iapwesa.

²⁹ *Ta tuta nina Yesu 'ana tomuliyao Agabu 'ina simana nina sinonona, taudimo siloiloina be 'ebweuna 'ebweuna sida tootoo be sida 'ebwayadaita be lema mani sida etune gosedyao nidi sena Yudia 'ena simiyami, ³⁰ 'enega sigimi 'ebwayadaita ga mani silobena, ga tuta nina botana 'iapwesa, 'enega si'ebwa'edi Banaba ta Saulo, ga taudi sitauyena sena Yudia 'enaya.

* **11:28:** Gu 21:10 * **11:29:** Lo 15:26

12

Yemesa siloemwawasina ta Pita deliya sisa'u luguyena

¹ Tuta gote 'enaya Kini Elodi 'ina lolina pa'ala 'enega 'ina tolosaiyao 'aina tokalesiyao sigiyaidi sabi gieto'umaliyedi. ² *'Enega Yemesa, tauna Yoni tasina, Elodi 'ina loinega siununa sisaisiyega ga 'imwawasa.

³ *Ta me Yudia sigwawsowala Yemesa 'ina mwawasa manuna. 'Enega Elodi 'iloina limana be Pita sida giyai. Ta wiki nina nate me Yudia 'idi edidigula 'ana tutaya ta beledi daisina nigeya 'ana 'ebe gieseseyamo sie'ani.

⁴ 'Enega Pita sigiyaina ga deliya sisa'u luguyena, ta Elodi 'ina tolosaiyao sikisitini 'iloinedi be silomata'i'ita 'ai'a'ili, ta Elodi 'inuwanuwa 'aene Ataona Sagalina mulinaya Pita nina 'ida sa'uapwese me Yudia 'ediya, be 'ina etala sida guinuwe. ⁵ *'Enega deliya si'ita'l'isina ta tokalesiyao sa'i sisidasida waiwai Yaubada 'ena, Pita manuna.

Anilose Pita 'i'etoseyena

⁶ Ta Pita 'aina 'asiyata 'ediya deliya 'imiyami, be mali 'asiyata 'enaya Elodi Pita 'ida sa'uapwese, ta boibo'iyaya Pita tolosaiyao gamwagamwanidiya 'i'eno'eno, ta 'ana 'ebeyona seni 'eluwa 'ediyega siyonina, ta wate deli 'awanaya tolosaiyao si'ita'l'isina. ⁷ *Ga Yaubada 'ina anilose 'ebweu manini 'iapwesa ga deli solana 'imaedana, ga anilose nina Pita lesulesuna 'isapina, ta

* 12:2: Md 4:21 * 12:3: Sia 23:15 * 12:5: Ep 6:18 * 12:7: Gu 5:19, 16:26

'ilowanowanona, ga 'igwae, “'Utoolo manini,” ga 'ana 'ebe yonao nimanega sibe'u. ⁸ Ga anilose nina 'ieonena, 'igwae, “'Amu 'oama 'u'ote be 'amu 'aelawa 'ulosipwa,” ga ona nina Pita 'iematamatanena. Ta anilose nina wate 'igwae, “'Amu tala'apwalega 'ubwabwasa be 'umuliyegu,” ⁹ ga 'iapwesa ta Pita 'imuliyena ta 'inuwena 'aene 'imadamadawala, ta nigeaya 'imwalamwalatoni 'aene anilose nina 'ina guinuwa yage 'ai'aila.

¹⁰ 'Enega to'ita'i'ita 'ebweuna sipilisinena, ta 'eluwena wate sipilisinena, ga 'awa sinabwana kainumuyega siguinuwenaya 'ena simai, ga 'awa nina taunamo 'i'egegena, ga siapwesa 'asaya, ta 'eda 'enega sitauya, ga manini anilose nina Pita 'ipilisinena.

¹¹ 'Enega Pita 'inuwa sabwalena, ta 'igwae, “'Ni'atu yamwalatoni 'ai'ailina 'aene 'Inapwana 'ina anilose 'ietunenama, ga 'i'etoseyegu Elodi 'ina lolina 'enega, be geya'abo me Yudia 'idi nuwanuwao sida guiguinuwedi.” ¹² Pita ni'atu nuwana 'isabwalena ga 'itauya Meli 'ina anuwaya, tauna Yoni sinana, ta Yoni 'ana esana 'eluwena Maki, ta anuwa nina solanaya tomota yaudi sideli egogonama, ga sisidasida Yaubada 'enaya.

¹³ 'Enega Pita anuwa 'ana 'awa 'enaya 'i'aukeke, ta topaisewa mewainena 'ana esana Loda 'imai, ¹⁴ ta Pita 'enana 'imwalatonina, ga 'igwausowala sinabwana, ga nigeaya 'awa 'igigegigege, ta 'iila manini anuwa solanaya ga 'igwae, “Pita 'awaya 'itootoolo.”

¹⁵ Ta sigwae, “Uwauwayo!”

Ta waine 'awana 'ipa'ala 'aene tauna Pita nina.
'Enega sigwae, “Nai Pita yaluyaluwana.”

16 Ta Pita 'etamo 'etauluya 'imiyami ta
'i'au'aukeke tuga, 'enega 'awa sigigegenana, ga
si'itena tauna, ga nuwadi 'iowana 'ai'aila.

17 *Ta Pita nimanega 'i'etobodedi be sida
'alaenono, ta 'iemwasala 'Inapwana deliyega
'i'au'ewenama manuna, 'enega 'igwae, “Tetela
gete wasimana Yemesa be goseda wate 'ediya.”
'Enega 'ipilisinedi ga 'itauya mali esenaya.

18 Tomwa 'iulisina ga tolosaiyao nuwadi
'iowana, ta si'atesa'ala sinabwana Pita manuna,
mwa'adega 'iapwesa'esa. 19 Ta Elodi 'iloinedi
be Pita nina sida 'ebesei, ta nigeaya sida lobena,
'enega to'ita'i'itao 'idi etala 'iguinuwenana, ga 'adi
loemwawasa 'iloinena. 'Enega Elodi nina Yudia
'enega 'imwa'uta Sisalia, ga nada 'imiyami.

Elodi 'ina mwawasa

20 Elodi nina me Taiya be me Saidoni lowa
'igamwasowaledi, 'enega Elodi 'ina to'ita'i'ita,
'ana esana Bilasito, sigiegwausowalena, ga
muliyega mabodadi simai Elodi 'ena, ga
nuwanuwadi be ma'enaosida egosigosiyana
limana, manuna taudi 'adi masula Kini nina 'ina
senega silobaloba.

21 'Enega Elodi 'ebweu 'asiyata 'iupaena be
ma'enaosida onaona, ga 'asiyata nina 'ena 'ana
'oama esaesa 'i'otena, ga 'ina 'ebemi esaesa 'ena
'imiyatowa, ga boda nidi 'ediya 'iona.

* 12:17: Gu 12:7-8

22 Ta boda nidi sibwaubwau, sigwae, “Gote 'ebweu Yaubada 'ina ona, ta nigeaya tomota 'ina ona.”

23 Tuta gote 'ena Yaubada 'ina anilose Elodi 'iununa, manuna Yaubada 'ana tupu 'isa'ubalena tauna 'enaya, ga ipwaipwa solana si'enina ga 'imwawasa.

24 *Ta 'enega Yaubada 'ina ona 'iewaiwai tomota yauyaudi ta sena maibo'adi 'ediya. 25 Ta Banaba be Saulo 'idi guinuwa Yelusalema 'ena silosalonina, ga 'enega simwa'uta limana Anitioki 'ena, ta Yoni, tauna 'ana esana 'eluwena Maki, si'au'ewenama ma'edi.

13

Banaba be Saulo 'idi guinuwa

1 'Asa Anitioki 'enaya, ekalesiya 'idi palopitao be toe'itao getedi: Banaba be Simioni (tauna sibwauyena Bwalagai) be Lusiasi (tauna goma Sailini) be Maneeni (tauna kini Elodi 'ana 'epata 'ebweu) ta Saulo. 2 *Taudi sitapwatapwalolo ma idi 'ebotana Yaubada 'ena ga Yaluyaluwa Tabu 'ieonedi, 'igwae, “Nuwanuwagu Banaba be Saulo 'igu guinuwa 'ebweuna manuna, 'enega wada tagwaledi guinuwa nina 'ena.” 3 *'Enega Yaubada 'ena sisidasida limana mabotanidi, ga sigidebedi, ga Banaba be Saulo sietunedi 'idi guinuwa nina manuna.

'Idi guinuwa sena Saipilosi 'enaya

* 12:24: Ais 55:11; Gu 19:20 * 13:2: Gu 9:15 * 13:3: Gu 6:6

4 Yaluyaluwa Tabuna ni'atu 'ietunedi ga simwa'uta Selusia, ga wagega sigelu ga situpa salu Saipilosi manuna, 5 *ga 'asa 'ana esana Salami 'enaya sisuya, ga nada me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ena Yaubada 'ina ona sisimanena. 'Ebweu 'idi 'ali'ei ma'edi sisakosakowasi, 'ana esana Yoni.

6 'Enega salu nina maibo'ana sisakowasiyena, ga 'asa Pepose 'enaya siapwesa, ga nada to'oba, 'ana esana Bayesu, goma Yudia, tauna palopita kabokabo 'ebweu.

7 Ta Bayesu nina Sagi Paulosi ma'iyana, tauna 'asa 'ana toloina ta tai sinasinapuna, 'enega Sagi Paulosi Banaba be Saulo 'ibwauyedima, ga nuwanuwana be Yaubada 'ina ona 'ida nono, 8 ta esi to'oba 'i'etobodedi, manuna geya nuwana be toloina nina Yesu 'ena 'ida emisa. To'oba nina 'ana esana 'ana gibui Elaimasi, nate tobalau.

9 *Ta Saulo, tauna 'ana esana 'eluwena sibwauyena Paulo, Yaluyaluwa Tabuna 'iloemaena ga to'oba nina 'iduneduneye, 10 ta 'igwae, "Oyo Seitani 'ina boda ta kabo 'aleyo, 'enega guinuwa palupaluna 'uetalauwalena, ta 'Inapwana 'ina 'eda palupaluna tuta maibo'ana 'utootoo be 'aene 'ugiebokoboko. 11 'Enega gete tuga 'Inapwana 'ina waiwaiyega matayo 'ida uma tuta kukupana namo manuna, be geya'abo sinala 'ana maedana 'u'ita'ita."

Tuta gote 'ena umauma 'atuwa 'enega to'oba nina matana 'iguguyoi, ga 'i'ebe'ebesa yaita 'ida leme be 'ida anugane. 12 Ta toloina nina Sagi Paulo 'ina guinuwa gete 'i'itena, ga

* 13:5: Gu 12:12 * 13:9: Gu 4:8; Yo 8:44

'Inapwana tetelina manuna nuwana 'iowana, 'enega 'iemisena.

Sitauya Anitioki sena Pisidia solanaya

¹³ Ta Paulo ma 'ana bodao Peposeyega sigelu ga situpa limana, ga Peliga 'ena silugu, sena Pamipilia solanaya. Ta Yoni 'ipilisinedi ga 'iila Yelusalema. ¹⁴ Ta boda nidi Peliga sipilisinena ga Anitioki 'enaya siapwesa, nate sena Pisidia solanaya. 'Enega 'asiyata Sabate 'ena silugu me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ena, ga simiyatowa. ¹⁵ Ta toanuganao Mosese 'ina lolina 'ana sawa, be palopitao 'idi ona 'ana sawa sisawedi, ga toanuganao nidi 'ebweu tai sietunena Paulo be Banaba 'ediya be 'aene 'iemataluwedi, 'igwae, “'Eguma loguguya nai e'ita 'emiya 'imiyami wada simana tomota 'ediya.”

¹⁶ 'Enega Paulo 'itoolo ga nimana 'igilagasina, ta 'igwae, “Tasigwao me Isileli, be 'omi mali esenega Yaubada 'ana to'amayabao, 'igu ona gete wada nono. ¹⁷ *Yaubada lowaenei me Isileli tubudao 'iesinuwedi, ga 'idi boda 'igiesinabwena 'idi esugalagala Itipita solanaya, ga 'ina waiwai sinabwana 'enega 'ianuganedi ga Itipita sipilisinena. ¹⁸ *Ta yakwala poti 'ediya 'idi nenetao 'ie'alama'i'itanedi sena mwatui daita mitaway.

¹⁹ *“Ga muliyega kini sebeni ma idi bodao 'imutudi sena Kenani solanaya, ga sena nina me Isileli 'i'ebwa'edi 'idi bale'u, ga simiyami nadi-gega yakwala powa analedi ta pipiti 'ediya. ²⁰ Ga

* **13:17:** Sia 6:6, 12:51 * **13:18:** Sia 16:35 * **13:19:** Num 7:1

muliyega 'idi toloinao 'i'ebwa'edi ga siloinedi 'ana laba palopita nina Samuwela 'iapwesa.

21 *‘‘Enega sisidasida be Yaubada 'idi kini 'ida 'ebwa'edi, 'enega Saulo 'i'ebwa'edi, tauna Kisi natuna, ta 'ina susu Beniamina 'enega, ga yakwala poti 'ediya 'iloiloinedi. 22 *Muliyega Yaubada Saulo 'ie'idi'idiyena ga 'idi kini auwauna Debida 'isa'una. Tauna Debida manuna Yaubada 'igwae, 'Desi natuna Debida yalobena, ta yayalena, manuna 'igu nuwanuwao 'ida guinuwedi.’ 23 *Ta Debida nina 'ina susu 'ediyega, Yaubada me Isileli 'ada To'etoseyana Yesu 'igieapwesena, nadigega lowaenei 'igimi simanena.

24 *‘‘Ta lowa tuta nina Yesu nigeza 'iapweapwesama, Yoni 'ilooguguya me Isileli 'ediya, be 'idi loegesiyo 'ediyega sida nuwa'ebuni be 'ida giebapitaisoedi, 25 *ta Yoni 'ina guinuwa 'ana 'ebe losalowa 'ena 'igwae, '‘Omi wanuwena 'aene 'abo'agu yaita? 'Abo'agu nigeza To'etoseyana nina. Ta tauna muliguyega 'imeemai, Toloetana sana, 'enega 'abo'agu nigeza 'ilobwelobwenegu be 'ana 'aelawa yali'amidi.’

26 ‘‘Tasigwao, 'omi Ebelaamo 'ina susuyao, be wate 'omi mali senega Yaubada 'ana to'amayabao, wanono 'aene 'etoseyana tetelina gete 'edayo ni'atu 'imai. 27 *Ta Yelusalema 'ana tomiyanao, be 'idi 'inapwanao, To'etoseyana nina nigeza sida mwalatonina, ta wate palopitao

* 13:21: 1 Sam 8:5, 19 * 13:22: 1 Sam 13:14, 16:13 * 13:23:
 Ais 11:1 * 13:24: Md 3:1-2 * 13:25: Yo 1:20, 27 * 13:27:
 Yo 16:3

'idi simanao Sabate 'ebweuna 'ebweuna sisawasawa totapwalolo 'ediya, ta esiya nigeya simwalamwalatonidi, ga 'enega To'etoseyana nina sisipupuyena, 'enega palopitao 'idi gimisimanao lowaenei 'adi 'ai'aila gete tuga sigieapwesena. ²⁸ *Ta nigeya 'ebweu wate 'ina loegesi silobaloba be 'enega sida loemwawasi, ta tuwa tuga Pailato sisidena be 'ida loemwawasi.

²⁹ *“'Enega ona nidi Buki Tabu 'ena sigimi simanena To'etoseyana manuna, maibo'ana gote me Yudia ni'atu siguinuwedi, ga 'ina mwawasa mulinaya 'ana kelose 'enega si'ewa mwa'utena ga sisa'una 'ali'ali 'enaya. ³⁰ *Ta Yaubada mwawasega 'igietoolona, ³¹ ga 'asiyata tupwana yauna 'ediya 'iapweapwesa 'ana to'oayabuyao 'ediya, taudi lowa ma'ena Galiliyega ga Yelusalema 'enaya simai. Taudi gete tuga To'etoseyana nina manuna sisimasimana tomota 'ediya. ³² *Ta 'abo'ama wate tetela bobo'ana gete 'a'ebwa'emi, lowa Yaubada 'iona upaupaena tubudao 'ediya, ³³ ga ni'atu 'igieapwesena 'epata auwauna 'abo'ada 'eday, tuta nina Yesu mwawasega 'igietoolona. Gete manuna Same 'eluwena 'ena Yaubada 'ina ona sigimi simanena, 'igwae,

'Oyo natugu, batuwa 'ena ya'awa natunemu.'

³⁴ *“Ta wate 'igietoolo limena be geya'abo 'imwawamwawasa limana, nai 'imwaumwaulu, ta gete manuna 'igimi simanena, 'igwae,

* **13:28:** Md 27:22-23 * **13:29:** Md 27:59-60 * **13:30:** Gu 2:24, 1:3, 8 * **13:32:** Sam 2:7 * **13:34:** Ais 55:3

'Yage nidi bobo'adi yaona obobomediya Debida 'enaya, ma'etamo yada 'ebwa'eyo.'

35 **"Ta wate 'ebweu Same 'ena 'igimi simanena, 'igwae,*

'Geya'abo 'utagwatagwala be tauna 'amu esiesinuwana 'imwaumwaulu.'

36 **"Ona getedi nigeaya Debida tauna manuna. Debida nina 'ina tutaya Yaubada 'ina nuwanuwa 'iguinuwedi, ga 'ikwaiya, ga sisa'u 'ali'aliyena, ga tubunao ma'ediya simwaumwaulu, 37 ta sa'i tai nina mwawasega Yaubada 'igietoolona nigeaya 'imwaumwaulu. 38 *'Enega, tasigwao, wada mwalatoni 'ai'ailli 'aene gete tai nina 'enega 'imi loegesiyo 'adi nuwatau wada loba, 39 *'be 'abo yaita tauna 'ena 'iemisa, 'ina loegesi 'ediyega 'ida li'ami, ta Mosese 'ina laina nigeaya sawesawenaya 'ili'amimi.*

40 **"'Enega wada 'ita'i'isimi be ona nina palopitao lowa manuna sionaona upaupa, geya'abo 'omi 'iloo'awasimi. Ona nina 'igwae,*

41 **"'Omi totuyeyao, 'igu guinuwa gete wa'ita be manuna nuwami 'iowana, be muliyega wae-silae, manuna 'imi tutaya 'igu guinuwa nina sida simana 'emiya, ta esi nigeaya waemiemise.' "*

42 *'Enega Paulo be Banaba siapwesa, ta boda nidi sisidedi be mali Sabate 'ena e'ita gete 'ediya sida simana limana.*

43 *Ga boda anuwa tapwaloloega sideli apwesa, ta 'aidi me Yudia, be 'aidi Yaubada 'ana toemisao*

* 13:35: Sam 16:10 * 13:36: Gu 2:29 * 13:38: Gu 10:43

* 13:39: Lo 10:4 * 13:41: Ib 1:5

mali sena be mali sena 'ediyega, Paulo be Banaba simuliyedi, 'enega Paulo be Banaba 'ediya siloguguya be 'aene Yaubada 'ina oboboma sida giyai'i'isi.

Paulo be Banaba siloguguya taudi nige ya me Yudia 'ediya

44 'Enega mali Sabate 'ena, 'asa nina 'ana tomiyanao yaudi sideli egogonama Yaubada 'ina ona sabi nonona. 45 *Ta sa'i me Yudia, boda sinabwana si'itena, 'enega sie'ipi'ipi, ga Paulo 'ina loguguya 'ena sionaila, ta si'awa to'umaliyena. 46 *'Enega Paulo be Banaba ma idi 'atepatu siona apwesa me Yudia nidi 'ediya, sigwae, "Ilobwenena be Yaubada 'ina ona 'agimisimana 'emiya, ta gete tuga waguitoyasena, nai 'omi taumi waloinemi 'aene nige ya sawesawemiya be yawasimi ataya wada loba, 'enega 'aguitoyasemi, be mali bodao 'ediya 'ada loguguya, taudi nige ya me Yudia 'ediya.

47 *"Manuna 'Inapwana ni'atu 'iemataluwema, 'igwae, 'Imi guinuwa ni'atu ya'ebwa'emi be 'aene 'omi taudi nige ya me Yudia 'idi mayale, be sena maibo'adi 'ediya 'adi 'etoseyana watauye.'"

48 'Enega taudi nige ya me Yudia Paulo be Banaba 'idi ona gete sinonona, ga sigwausowala sinabwana, ga Yaubada tetelina si'awa bobo'anena, ga taudi yaisigedi Yaubada 'iesinuwedi be yawasi miyamiya atayana sida loba, taudi ona nina

* 13:45: Gu 17:5 * 13:46: Gu 18:6 * 13:47: Ais 49:6

siemisena. ⁴⁹ Ta Yaubada tetelina 'i'elelewana sena nina maibo'ana solanaya.

⁵⁰ Ta sa'i me Yudia Paulo be Banaba sietalauwaledi, ga silomugiyedi iine 'alawatao taudi totapwalolo 'ediya, be wate 'asa 'ana 'inapwanao 'ediya, 'enega taudi wate sietalauwala Paulo be Banaba 'ediya, ga sipa'idi, ta sena nina sipilisinena. ⁵¹ Ta muliyega be sena nina sipilisine, 'aedi nedilina siloutuutu yaulena 'idi senaya, nate 'ebe'ita toni'asao 'ediya, ga 'enega sitauya Ikoniami 'enaya. ⁵² Ta esi Yaubada 'ana toemisao sigwausowala sinabwana, ta Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwai 'iloemaedi.

14

Paulo be Banaba 'idi loguguya Ikoniami 'ena

¹ Paulo be Banaba siapwesa Ikoniami 'ena, ga 'idi guinuwa Anitioki 'ena wate nadigega Ikoniami 'ena siguinuwa'esa, nate me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ena siluguya ga sie'ita, ta ma idi e'ita waiwai, 'enega boda yaudi siemisedi, boda nidi 'aidi me Yudia ta 'aidi mali senao 'ediyega. ² *Ta sa'i 'aidi me Yudia e'ita nina nigeya siemisena, ta sisinalina ga si'awa to'umaliyena, ga sitauya taudi nigeya me Yudia 'ediya ga silomugi Paulo be Banaba manudi, 'enega taudi wate Paulo be Banaba sietalauwaledi. ³ *Ta tuwa tuga, tuta dudulana Paulo be Banaba simiyana sena nina 'ena, ta ma idi 'atepatu siloguloguguya 'Inapwana manuna. Ga 'Inapwana nina 'ina waiwaiyega guinuwa

* 14:2: Gu 13:45 * 14:3: Mk 16:20

'ebe nuwaowana be edeedede siguinuwedi, ga 'ediyege 'Inapwana nina 'ina oboboma tetelina 'ana 'ai'aila tauna 'ie'itaena tomota 'ediya.

⁴ Ta sa'i me Ikoniami nidi siweyala, ga 'aidi me Yudia si'awa 'ai'aileidi, ta 'aidi Yesu 'ana tosi-manao si'awa 'ai'aileidi. ⁵ *'Enega taudi nigeaya me Yudia, be me Yudia wate, be 'idi 'inapwanao ma'ediyao siloina leleleya be Paulo ta Banaba sida gie'elouyaedi, nai gulewega sida loemwawa-sidi. ⁶ Ta esiya alena sinonona ga sidena, ga sitauya Lakeonia 'asanao 'ediya, nate Lisitila be Dabi 'ediya, ⁷ ga nada tetela bobo'ana sisimana apwesena, ta 'asanao selabediya 'ediya wate.

Paulo be Banaba 'idi guinuwa Lisitila 'ena

⁸ *Lisitila 'ena 'ebweu tai silobena 'ina tuta tubuwa 'enega ga 'ietai, ta 'imiyamiya namo tuga, ta nigeaya 'ida toolo nai 'ida adadana, manuna ma'ae lopelopegoina 'itubuwa. ⁹ Ga tolopegoi nina 'imiyatowa, ta Paulo 'ina loguguya 'ienoenonoena. 'Enega Paulo tolopegoi nina 'iduneyena, ga 'imwalatonina 'aene ma ina emisa Yesu 'ena, be sawesawenaya 'ida giebob'ane, ¹⁰ 'enega Paulo 'enana sinabwana 'enega 'ibwaunao 'ena, 'igwae, "Utoolo." Ta tolopegoi nina 'itoolo manini ga 'iadadana.

¹¹ Ta tomota maibo'adi Paulo 'ina guinuwa gete si'itena, ga 'ena Lakeoniyega sibwaubwau, "Yaubadao ni'atu simwa'utama, 'adi 'ita 'atuwa tomota." ¹² Ga pwaluyao Banaba sibwauyena Yupita, ta Paulo sibwauyena Mekiuli, manuna

* 14:5: Gu 14:19 * 14:8: Gu 3:2

tauna 'idi toona. Esanao getedi 'idi yaubadao 'adi esanao, nate Yupita ta Mekiuli.

¹³ Ta 'idi yaubada Yupita 'ina totaliya 'asa nina 'ena 'imiyami, ta 'ina Anuwa Taliya 'asa 'etaulunaya. 'Enega totaliya nina 'aina bu-lumakau be kaiwe senina sulasulana 'ime'edi 'asa 'ana 'awa 'ena, ta nuwanuwana 'aene pwalu ma'ena sida taliya Paulo be Banaba 'ediya.

¹⁴ *Ta siteluwa nidi ni'atu totaliya 'ina nuwanuwa simwalatonina, ga geyanuwa 'ai'ailidi, 'enega 'adi 'oamao sigisabudi ta sipili apwesa boda 'ediya, sigwaegwae, ¹⁵ “Gosemao, geya'abo 'abo'ama 'emaya watalitaliya. 'Abo'ama tomota tuga nadigega 'omi, ga tetela bobo'ana gete 'ame'ena 'emiya, be 'aene 'imi 'ebe emisa besobeso wada gutoyasedi be wada sanaila Yaubada mayawasina 'ena, tauna galewa be bale'u be bwagabwaga be wate yage maibo'adi soladiya 'adi tomweluluwa. ¹⁶ Yaubada nina lowa sena yauyaudi tomotenidiyao 'itagwaledi, be taudimo 'idi nuwanuwao, be 'idi bubunao sida muliyedi, ¹⁷ *ta sa'i 'ebe'itao 'ediya simiyami be 'aene 'ediyega Yaubada nina sida mwalamwalatoni, ta 'ebe'ita nidi 'ina obobomao 'ediya be 'omi 'emiya, nate 'usana galewega be wate 'oelaa bobo'ana, be 'ediyega sesoi bobo'adi walobaloba be 'enega wa'e'ai be manuna wagwawausowala.”

¹⁸ Ta Paulo be Banaba tomota nidi si'etoboda yogenedi, ta 'ebe losalowa 'ena siewaiwai, ga

* **14:14:** Gu 17:24 * **14:17:** Lo 1:19-20

nigeya 'ediya sitalitaliya.

¹⁹ *Ta sa'i me Yudia Anitioki be Ikoniامي 'ediyega simai, ga silugu boda nidi Paulo ta Banaba 'adi toenonoyao soladiya, ga silo'ae etuetunedidi ga Paulo gulewega siloibweibwena, ta 'asa solanega silisi apwesena, ta 'idi nuwanuwa ni'atu 'imwawasa.

²⁰ Ga muliyega Yesu 'ana tomuliyao simai ga Paulo sitoolo sakowasiyena, ta Paulo nina 'itoolo, ga 'ilugu limana 'asaya. Ta 'enega tomwa 'iulisina ga Banaba ma'iyana sitauya Dabi.

Siila Anitioki, nate Silia solanaya

²¹ *Dabi 'ena tetela bobo'ana siloguguyaena, ga tomota yaudi siemisena, ga simuliyena, 'enega Paulo be Banaba siila limana Lisitila be Ikoniامي be Anitioki 'ediya.

²² *Ta 'idi sakowasi nina 'ena Yesu 'ana toemisao sigiepa'alidi 'asa 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, ta siloguguyedi be geya'abo 'idi emisa 'ida neeneta, ta sigwae, “Ona'ai'aila, ma'etamo 'ida 'elouyao yaudi 'ediyega talulugu Yaubada 'ina 'ebeloina 'ena.” ²³ Ta wate 'asa 'ebweuna 'ebweuna 'ediya Paulo be Banaba toekalesiyao 'idi toanuganao siaseyedi, ta 'adi gilagata gete nadigega, 'ebotanega 'Inapwana nina siemisena 'ena sisidasida, be 'ida giewaiwaiyedi 'idi guinuwa nina manuna.

²⁴ Ta Pisidia solanega simai ga Pamipili 'ena siapwesa, ²⁵ ga 'asa Peliga 'ena siloguguya, 'enega sidolo Atalaya, ²⁶ *ga wagega sigelu, ga siila

* **14:19:** Gu 17:13 * **14:21:** Md 28:19 * **14:22:** Gu 18:23; 2 Ti 3:12 * **14:26:** Gu 13:1-2

Anitioki, sena nina lowa 'enega 'idi guinuwa nina sie'alena, ta 'ena wate lowa Yaubada 'ina oboboma silobena, paisewa nina ni'atu silosalonina manuna.

27 *'Enega tuta nina Anitioki 'ena siluguya, toekalesiyao sibwau egogonedima, ga yage yauyauna Yaubada 'iguinuwenaya manudi, 'idi sakowasi nina solanaya siemwasalidi, nate emisa 'ana 'awa 'igigegenata taudi nigeaya me Yudia manudi, be taudi wate sida lugu.

28 'Enega Paulo be Banaba Yesu 'ana toemisao sena nina Anitioki 'ena ma'ediyao simiyamiya tuta dudulana.

15

Yelusalema 'ena siloiloina

1 *'Enega 'aidi tomota Yudia 'enega siebusima, ga sie'ie'ita toekalesiyao me Anitioki 'ediya, sigwaegwae, “Mosese lowaenei 'iloinema bwalama 'ana daba manuna. 'Enega 'eguma 'omi daba nina nigeaya wa'ewa'ewa, geya'abo 'etoseyana walobaloba.” 2 Ta Paulo be Banaba nigeaya si'awa'awa 'ai'aileidi, 'enega ma'ediyao siegewagewana sinabwana. Ga toekalesiyao Anitioki 'ena Paulo, be Banaba, be 'aina wate tomuliyao 'ediyega, siesinuwedi be 'aene sida tu'e Yelusalema, be nuwanuwa gete manuna sida onaona, nai sida loina, Yesu 'ana tosimanao site tuwelo be wate toanuganao ma'ediyao.

3 'Enega toekalesiyao silokaiyoniyedi ga sena Pinisia ta Samelia siataonedi, ga 'idi sakowasi nina 'ena 'asa apwesa tomoteninao 'idi sanaila

* 14:27: Gu 15:4, 12 * 15:1: Ga 5:2

Yaubada 'ena sisimanena, ta Yesu 'ana toemisao 'asa 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, simana gete sinonona, ga 'enega sigwausowala sinabwana.

⁴ *¹Enega siapwesa Yelusalema, ga toekalesiyao be Yesu 'ana tosimanao be toanuganao si'au'ewedi 'idi anuwaya, ga Paulo be Banaba siemwasala 'ediya to'ase be to'ase 'idi paisewa Yaubada 'ina waiwaiyega siguinuwedi.

⁵ Ta 'aina Yesu 'ana toemisao Palisi bodadi 'ediyega sitoolo, ga sigwae, “¹Eguma 'asa apwesa 'adi tomiyanao siemiemisa, 'ilobwenedi be daba si'ewa be wate tada loinedi be Mosese 'ina loinao sida muliyedi bemi, be muliyega siekalesiya 'ai'aila.”

⁶ 'Enega Yesu 'ana tosimanao site tuwelo nidi be toanuganao deliegogona siguinuwena, ga nuwanuwa gete manuna sionaona.

⁷ *²Ga tupwana siegewagewana 'amana, 'enega Pita 'itoolo ga 'igwae, “Tasigwao, wamwalamwalatoni 'aene tuta lowa Yaubada 'edega 'abo'agu 'iesinuwegu, ga 'awaguyega taudi nige ya me Yudia tetela bobo'ana sinonona, ga siemisena. ⁸ Ta Yaubada to'ase 'atedaya simiyami 'imwalamwalatoni, ga taudi nige ya me Yudia 'ediya 'itagwala, ga Yaluyaluwa Tabuna 'i'ebwa'edi, nadigega 'abo'ada 'i'ebwaya'eseda,

⁹ ta nige ya 'ebweu wate weyala 'igieapwesena, be 'aene taudi dumadumadi be 'abo'ada dumadumada, ta taudi siemisena nadigega 'abo'ada taemisena, ga 'enega maibo'ada 'ateda 'igie'esasedi.

* **15:4:** Gu 15:12 * **15:7:** Gu 11:4-17

10 “'Enega geya'abo Yesu 'ana toemisa auwaudi sena apwesa 'ediyega 'adi 'aa'aala mwauna wa'ebwa'ebwa'edi, 'abona nai Yaubada wagiegamwasowale, manuna 'aa'aala nina tubudao nigeaya sawesawediya be si'aali, ta 'abo'ada wate nigeaya sawesawedaya. 11*Ta sa'i 'ida emisa 'aene 'Inapwana Yesu 'ina obobomega 'i'etoseyeda, ta taudi wate Yesu 'iobobomedi, ga 'enega wate 'i'etoseyedi.”

12 Ga maibo'adi simiya 'alaenono, ga muliyega, Banaba be Paulo siemwaemwasala edeededeyao be 'ebe nuwaowanao Yaubada 'iguinuwedi sena apwesa 'ediya 'idi guinuwega manudi.

13 Ta muliyega Yemesa 'itoolo ga 'igwae, “Tasigwao, 'igu ona gete wada nono. 14 Saimoni 'edaya 'isimanaya 'aene Yaubada ni'atu 'ie'ale, ga taudi nigeaya me Yudia 'ediyega 'aina 'ina tomotaiyao 'iesinuwedi. 15 Yage gete manuna lowa palopitao Yaubada 'ina ona sigimi simanena, 'igwae,

16*“Muliyega yada ilama be Debida 'ina anuwa ni'atu 'ieligeina, yada 'abilima. Gete tuga 'imiyami besobeso ta esi yada giebob'o'ana lima.

17 Be 'enega tomota tupwatupwadi simiyami 'Inapwana sida 'ebesa, be 'agu esiesinuwao, taudi nigeaya me Yudia 'ediyega, taudi wate sida 'ebesegu.

18 Gete 'Inapwana 'ina ona, tauna lowaenei nuwanuwa gete 'igieapwesena.’ ”

19 Ta Yemesa wate 'igwae, “'Igu lolina gete, taudi nigeaya me Yudia Yaubada 'ena sisanasana ila, 'aene geya'abo 'adi mwau tasa'usa'u,

* 15:11: Ga 2:16; Ep 2:8 * 15:16: Emo 9:11-12

20 *ta esi 'idi leta tada 'etoladi be 'etoboda ata dimo tasa'udi nate, masula nina mali 'ebe bwagobwago 'ediya si'ebwa'ebwaya be, loelata be, yobai didimagadi esiyodi be, lala be.

21 Manuna lowaenei ga batuwa Mosesese 'ina loina 'ana tologuguya 'asa 'ebweuna 'ebweuna 'ediya simiyami, ta wate me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ediya 'etoboda getedi sisawasawadi ta tomota sinonodi Sabate 'ebweuna 'ebweuna 'ediya.”

Toemisao taudi nigeya me Yudia 'adi loina

22 'Enega Yesu 'ana tosimanao site tuwelo be toanuganao be toekalesiyao maibo'adi sinuwanuwa leleleya ga 'aidi 'ediyege siesinuwedi be sietunedi be 'aene Paulo be Banaba ma'ediyaositatauya Anitioki. Ta 'eluwa toekalesiyao 'adi toanuganao 'ediyege siesinuwedi, natedi Yudasa, tauna sieesena Basaba, be wate Sailasa, 23 ga toemisao nidi taudi nigeya me Yudia 'idi leta si'ewena, ta 'ana 'etoladi 'igwae, “Kagutoki tasimao 'omi toekalesiyao sena apwesaya Anitioki be Silia be Silisia 'ediya wamiyami. 'Abo'ama Yesu 'ana tosimanao be toanuganao 'imi leta 'a'etoladinawa. 24 *Lowa alemi 'anononaya 'aene 'aidi tomota 'emega siwai, ga mali tetela 'enega sigie kwanimi, nate taudimo 'idi nuwenuwega, ta nigeya 'ima emataluwa 'ediya 'enega. 25 'Enega 'abo'ama ni'atu gete 'adeli egogonama, ga 'ima nuwanuwa 'ebweuna 'enega 'aina 'ima tomotaiyao 'aesinuwedi, be goseda Banaba be Paulo ma'ediyaositatunediwa 'emiya. 26 Ta

* 15:20: 1 Loi 17:10-16 * 15:24: Gu 15:1

Banaba be Paulo nidi taudimo sitagwaledi ga tuta yauyauna 'ediya sitautauya 'ebe esilae soladiya, 'ida 'Inapwana Yesu Keliso 'ina guinuwa manuna. ²⁷ Ta 'ima tomotai nidi ni'atu 'aesinuwedi, 'adi esanao Yudasa be Sailasa, be 'ami lolina sida 'ebwa'emi 'imi leta 'enega, be wate taudi 'idi ona 'enega. ²⁸ 'Ami lolina nina 'abo'ama, be wate Yaluyaluwa Tabuna ma'emai, 'anuwena 'aene gete lolina bobo'ana be 'etoboda nidi ata getedi sinabwadimo wada 'amayabedi, be geya'abo 'ebweu to'ase wate manuna wanuwanuwa. ²⁹ *'Etoboda nidi nate, to'ase tomota sitalitaliyae mali 'ebe bwagobwagoyao 'ediya, geya'abo wae'ani, wate yobai malaladi ta yobai didimagadi esiyodi geya'abo wae'enidi, ta wate geya'abo waloeloelata. 'Eguma 'etoboda getedi 'ediyega wa'ita'i'isimi, 'imi miya bobo'ana. Kaiyoni.”

³⁰ 'Enega site ata nidi sitoole, ga simwa'uta Anitioki, ta toekalesiyao nada sibwau egogonedima, ga 'idi leta nina si'ebwa'edi. ³¹ 'Enega leta nina sisawena, ta 'ina simana manuna sigwausowala sinabwana. ³² Ta Yudasa be Sailasa taudi sana wate palopitao, ga 'idi loguguya yauna 'ediyega toekalesiyao sigiewaiwaiyedi.

³³ 'Enega siteluwa nidi nada ma'ediyao simiya'amana, ta tuta ni'atu be sitatauya, ga toekalesiyao nidi silokagutokiyedi, ta silokaiyoniyedi, ga siila taudi 'adi toetuneyao 'ediya. ³⁴ (-) ³⁵ Ta esi Paulo be Banaba Anitioki 'ena simiyaila, ga 'Inapwana 'ina ona sie'ie'ita

* 15:29: Gu 15:20

ta siloguloguguya, ta yaudi wate ma'ediyao siguinuwa.

Paulo be Banaba sitauya dumaduma

³⁶ Ta 'asiyata 'aina sigumwala ga Paulo Banaba 'ieonena, 'igwae, “Gosiyagu, taila be 'asa nidi lowa 'Inapwana tetelina 'aloguguyaena 'ediya taayausidi wate, be tasidao nidi ta'itadi, mwa'adega 'idi miyamiya.”

³⁷ *'Enega Banaba 'igwae, “O bobo'ana, ta Yoni tauna taeesena Maki ta'au'ewa be ma'edai tatautauya.”

³⁸ Ta Paulo 'igwae, “Nai geya'abo tauna 'i'oaya'oayabuda, manuna lowa Pamipili 'ena 'ipilisineda, ga 'iila 'asaya, ta geya nuwana be 'i'oayabuda 'ida sakowasi 'enaya.”

³⁹ 'Enega Paulo be Banaba siegewagewana sinabwana Maki manuna, ga Banaba Maki 'i'au'ewena ga sigelu wagaya ga sidolo salu Saipilosu 'enaya.

⁴⁰ Ta Paulo Sailasa 'iesinuwena be 'ida 'oayabuna 'ina sakowasi nina 'ena. 'Enega toekalesiyao Yaubada 'ena sisidasida be 'ina obobomega siteluwa nidi 'ida giewaiwaiyedi; ta sitauya, ⁴¹ ga sisakowasi Silia be Silisia 'asanao 'ediya, ga Paulo toekalesiyao 'ilemedi, ta 'igiewaiwaiyedi.

16

Timoti Paulo be Sailasa 'i'oayabudi

* **15:37:** Gu 12:12, 25, 13:13; Kol 4:10

1 *Ga 'idi sakowasi 'enaya sitauya Debi be Lisitila 'ediya, ga Lisitila 'ena Yesu 'ana to-muliya 'ebweu silobena, 'ana esana Timoti, tauna sinana waine Yudia ta Yesu 'ana toemisa, ta tamana sa'i goma Gilisi. 2 *Ta toekalesiyao 'asa Lisitila be Ikoniami 'ediya, Timoti nina si'awa bobo'anena, 3 ga Paulo nuwanuwana be Timoti ma'ediya sisakowasi, 'enega 'ibwauyena ga bwalana 'ilodabena Mosese 'ina loina nadi-gega, be 'aene me Yudia Timoti nina sida 'amayabe, manuna me Yudia sena nina Lisitila 'ena simwalatonina 'aene Timoti tamana goma Gilisi.

4 *'Enega sisakosakowasi 'asa 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, ga loina nina Yesu 'ana tosimanao be toanuganao to'ase Yelusalema 'ena siloinenaya sisimanena 'asa maibo'adi 'ediya, be 'aene loina nina sida mulimuliye. 5 'Enega toekalesiyao 'idi emisa 'iewaiwai, ga 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya 'adi boda 'isinasinabwa.

Paulo 'ina madawalega goma Masidonia 'i'itena

6 *'Enega Paulo magosenao sena Piligia be Galetia soladiyega sitautauya, ta Yaluyaluwa Tabuna ni'atu 'i'etobodedi be 'aene geya'abo Yaubada tetelina sena Esia 'enaya siloguloguguyae. 7 Ga simai Misia ga sitoona be 'aene Bitinia 'ena silulugu, ta Yesu Yaluyaluwana nigeya 'itagwatagwaledi. 8 'Enega Misia sipilisinena ga sidolo Tiloasi.

* 16:1: 2 Ti 1:5 * 16:2: Pi 2:19-22 * 16:4: Gu 15:23-29

* 16:6: Gu 18:23

9 'Enega boiboia si'eno'eno ga Paulo 'imadawala, ta 'ina madawala nina 'aene tai 'ebweu goma Masidonia 'i'itena, 'itoolo ta 'isidasida Paulo 'ena, 'igwaegwae, "Uabalama Masidonia 'enaya be 'ulemema."

10 Paulo 'ina madawala nina 'enega 'amwalatonina 'aene Yaubada ni'atu 'ibwauyema be tetela bobo'ana 'ada loguguyae me Masidonia 'ediya, 'enega 'eda 'a'ebesa sabi abala Masidonia.

Waine 'ana esana Lidia 'iemisa Yesu 'ena

11 'Enega waga 'alobena ga Tiloasi 'enega 'atupa, ga palupaluna Samotilesi, ga nada 'a'eno. Tomwa 'iulisina ga 'a'adau limana ga Niapoli 'ena 'asuya, ¹² ga Niapoli 'enega 'atauya Pilipai, tauna 'asa sinabwana sena Masidonia solanaya, ta 'asa nina solanaya me Loma toesugalagala yaudi simiyami, ga gote 'ena 'amiya ila 'aina 'asiyata.

¹³ Ga Sabateya 'asega 'aapwesa 'ebweu bwasi tuputupinaya, sena nina 'anuwena 'ebe lotapwalolo, ga 'enaya 'amiyatowa, ta iine ni'atu siegogonama wate ma'emao 'a'awa'awagwae.

¹⁴ Ta 'ebweu waine 'ediyega 'ana esana Lidia, 'asa Tayataila wainena, ta Yaubada 'ana toemisa, ta 'ina paisewa nate 'ebweu 'oama esaesa 'ana toegimwane. Ta 'etamo iine nidi 'ima ona sinononoi, ga Yaubada emisa Lidia 'atenaya 'ienuwa sa'uyena, ga Paulo 'ina loguguya 'iemisena, ¹⁵ *ga tauna ma ina susuyao 'agie bapitaisoedi. Ga muliyega 'isidema, 'igwae,

* **16:15:** Gu 16:33, 18:8

“Inapwanao, wamwalatonigu 'aene ni'atu Yesu yaemisa 'ai'ailena, 'enega kapekapeyana wamamai be wae'owaga 'igu anuwaya?” Ta 'igewagewanema, ga 'enega 'atauya.

Paulo be Sailasa 'adi sa'u deli

¹⁶ Mali 'asiyata 'ena 'atautauya sena nina 'ebe lotapwalolo nina 'ena, ga 'aina 'inapwanao 'idi 'ali'ei gomagweine 'alobena, tauna yaluyaluwana nabwanabwasuwana 'enega sawesawenaya 'igimi simanedi to'ase ma'etamo 'ida apwesa, ta 'ina guinuwa gete 'enega gomagweine nina 'ina 'inapwanao mani sinabwana si'ewa'ewa tomota 'ediyega.

¹⁷ *'Enega waine nina 'imulimuliyema, ta 'ibwaubwau, “Gete tomota nidi Yaubada Toloetana sana 'ina toguinuwao, ta 'etoseyana 'ana 'eda 'ana tosimanao.”

¹⁸ *Gomagweine nina gete nadigega 'ibwaubwau 'asiyata yaudi 'ediya, 'enega Paulo 'ie'oata'oata, ga 'isanasakowasi, ta yaluyaluwa nina 'ieonena, 'igwae, “Yesu Keliso 'ana esanega yaloineyo be gomagweine nate 'enega 'uapwesa.” Ga gote tuta nina 'enaya 'iapwesa.

¹⁹ Ta gomagweine 'ina 'inapwanao sigamwa-sowalema, manuna 'idi mani sinabwana 'ana 'ebe loba tauna gomagweine nina, ta ni'atu Paulo 'igiebobo'anena. 'Enega Paulo be Sailasa sigiyaidi ga silisi dadanedi, ga sitauyedi 'ebe egimwane 'ena, ta si'au'ewedi toloinao 'ediya sabi etalaedi, ²⁰ *ga sieonedi, sigwae, “Gete tai

* **16:17:** Mk 1:24 * **16:18:** Mk 16:17 * **16:20:** Md 10:17-18

nidi taudi me Yudia, ta simai 'ida 'asaya ga 'ada 'oata'loata sisa'usa'u, ²¹ manuna mali bubuna sie'ie'ita, nate 'abo'ada me Loma 'ida 'etoboda, be geya'abo bubuna nina taguiguinuwe.”

²² Ta pwaluyao wate gete nadigega sie'ewedi, 'enega toloinao siloinedi, ga Paulo be Banaba 'adi 'oamao 'ediyega sialolodi, ga kaiwe 'ediyega sisapi dadanedi. ²³ Siunu geyogeyonidi ga 'igumwala, ta deliya sisa'u luguyedi, ta deli 'ana to'ita'i'ita siloinena be 'ida lomata'i'ita 'ai'ailidi. ²⁴ 'Enega to'ita'i'ita nina 'ana loina 'inonona, ga 'isa'u luguyedi deli sola'ai'ailinaya, ta wate 'aedi 'italayaidi kaiwe sinabwadi 'ediyega.

Paulo be Sailasa siapwesa ta deli 'ana to'ita'i'ita 'inuwa'ebuni

²⁵ *Ta niuniuwanaya Paulo be Sailasa sisidasida ta siwaliwali Yaubada 'ena, ta 'enega tolugu deliyao maibo'adi sienioenoedi, ²⁶ ta mwani'ini'i sinabwana 'iniuniu ga silosuyaedi, ta anuwa deli 'ana 'autui 'iloniu, ga deli nina 'ana 'awao si'egegedi, ta 'enega tolugu nidi 'aedi 'adi talayainao sieli'amidi taudimo.

²⁷ Ta deli 'ana to'ita'i'ita 'eno'enoega 'ilosuyaena, ga 'awa 'ege'egegedi ni'atu 'i'itedi, ga 'ina nuwena toluguyao nidi ni'atu sidena, 'enega 'ina sisisaiya 'i'ewena ta 'aene tauna 'ida loemwawasi.

²⁸ Ta Paulo 'i'itenama, ga 'ibwau, 'igwae, “Gosiyagu, geya'abo tauyo 'uloeloemwawasiyo. Maibo'ama gete 'amiyami.”

²⁹ 'Enega to'ita'i'ita nina 'ina toguinuwao 'ediya 'ibwau be mayale sime'e, ga mayale

* **16:25:** Kol 3:16

'i'ewena, ta 'ipili ga 'ilugu ma ina dedela, manuna 'imatauta, ta 'ibe'usana mwa'uta Paulo be Sailasa matadiya. ³⁰ Ta muliyega 'itoolo ga 'i'au'ewa apwesedi, ta 'igwae, "Inapwanao, waeonagu to'ase yada guinuwa be 'enega Yaubada 'ida 'etoseyegu?"

³¹ Ta Paulo be Sailasa sigwae, "Eguma 'Inapwana Yesu 'ena 'uemisa, 'iabe 'oyo be 'imu susuyao wate 'etoseyana waloba." ³² 'Enega 'Inapwana tetelina siemwasalina tauna ma ina bu'unao 'ediya.

³³ *Boiboi gote 'ena 'i'au'ewa apwesedi ga 'adi 'abiyama be lala sapiyega silobenaya 'i'utudi, ga tauna ma ina susuyao sibapitaiso. ³⁴ 'Enega 'i'au'ewedi tauna 'ina anuwaya, ta 'enega 'adi masula 'igibubuna, ga si'e'ai. Ga deli 'ana to'ita'i'ita nina ma ina susuyao sigwausowala sinabwana, 'ina emisa auwauna Yaubada 'ena 'ilobenaya manuna.

³⁵ Tomwa 'iulisina ga toloinao 'idi pilisi-maniyao sietunedi deli 'ana to'ita'i'ita 'ena be sida emataluwena 'aene, "Tai 'eluwa nidi deliya 'asa'u luguyediya 'uli'amidi be siapwesa." ³⁶ 'Enega to'ita'i'ita nina deli solanaya 'ilugu ga ale nina 'isimanena Paulo 'ena, 'igwae, "Toloinao ale sietunenama 'aene yada li'amimi, 'enega waapwesama be ma imi gwausowala watatauya."

³⁷ *Ta Paulo 'iguitoyasa, 'igwae, "Geya'abo 'atautauya. Manuna nigeya 'ebweu 'ima loegesi etala 'enega silobaloba, ta bodao matadiya

* 16:33: Gu 16:15 * 16:37: Gu 22:25

siunu dadanema, ga deliya sisa'u luguyema, ta 'abo'ama sa'i lowa 'aeLoma. To'lase manuna 'aene sida li'amima be sigieapwesema kwaiyega? Ta 'ilobwenedi esi taudi tuga sida mai be si'au'ewa apwesema.”

³⁸ 'Enega pilisimani nidi siila toloinao 'ediya, ga Paulo 'ina ona sisimanena 'ediya. 'Enega toloinao nidi siomayamaya sinabwana, manuna ni'atu simana gete 'enega simwalatonina 'aene Paulo be Sailasa sieLoma. ³⁹ 'Enega simai deliya, ga nuwa'ole'oleyega siona oboboma Paulo be Sailasa 'ediya, ga deliyega si'au'ewa apwesedi, ga sisidedi be sida tauya mali 'asaya.

⁴⁰ 'Enega Paulo be Sailasa deliyega sitauya Lidia 'ina anuwaya, ga toekalesiyao ma'ediyao siegosigosiyana, ta siloguguya 'ediya, ga muliyega sitauya.

17

Paulo be Sailasa to'umalina silobena 'asa Tesalonaika 'ena

¹ *'Enega Amipipoli be Apolonia 'ediyega sitauya ga Tesalonaika 'ena siapwesa, ta Tesalonaika 'ena me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'imiyami. ² *'Enega Paulo 'idi lotapwalolo 'ena 'ilugu, nadigega sena yauyaudi 'ediya 'iguiguinuwa'esa, ga nada tapwalolo 'etoi 'ediya Buki Tabu 'enega 'ie'ie'ita be ma'ediya siegewagewana, ³ ta Paulo nina mwalatoi 'i'ebwa'edi, 'igwae, “To'etoseyana nina 'ilobwenena be 'elouya 'iloba be 'ida mwawasa,

* **17:1:** 1 Te 2:1-2 * **17:2:** Lu 24:26-27; Gu 9:22

be wate mwawasega 'ida tooo limana.” Ta wate 'igwae, “Yesu nina yasimasimanena 'emiya, tauna tuga To'etoseyana nina.”

⁴ 'Enega 'aidi si'awa 'ai'ailena ga Paulo be Sailasa 'idi boda 'ena silugu, ta Yaubada 'ana to'amayabao taudi nigeaya me Yudia 'ediyega, be iine 'adi esanao sinabwadi 'ediyega, yaudi wate siemisa.

⁵ Ta me Yudia sa'i Paulo be Sailasa sie'ipil'ipiyedi ga si'awa to'umaliyedi, ga 'aina toadadana besobeso to'umalidi siloinedi ga pwalu sinabwana siegogonedima ta nuwanuwadi be silosaiyedi. 'Enega Yesoni 'ina anuwa simwelena, 'idi nuwanuwa 'aene Paulo be Sailasa anuwaya simiyami, be 'aene sida giyaidi, ⁶ *Ta si'ebesa yogenedi, ga Yesoni ta 'aina toekalesiyao ma'ena sigiyaidi, ta 'enega si'au'ewedi 'asa 'ana toloinao 'ediya sabi etalaedi, ta sibwaubwau, sigwae, “Tai getedi sena maibo'adi 'adi togieto'umali ni'atu simai bada, ⁷ *ga Yesoni 'ina anuwaya sie'owaga, ta 'idi e'ita 'enega Sisa 'ina lolina sile'oena, manuna sionaona 'aene kini auwauna 'iapwesamaya, 'ana esana Yesu.”

⁸ 'Asa 'ana toloinao ta pwaluyao e'ewa gete sinonona ga si'atesa'ala, ⁹ 'enega siloina Yesoni magosenao 'ediya be 'idi mani 'enega sida yotula, be wate sida miya siwalowa. 'Enega siyotulaya, ta sili'amidi ga sitauya.

Paulo be Sailasa 'idi guinuwa sena Belia 'ena

* **17:6:** Gu 16:20 * **17:7:** Lu 23:2

10 Ta boiboiya toekalesiyao Paulo ta Sailasa sietunedi be sitatauya Belia, 'enega sitauya, ga tuta nina siapwesa Belia, silugu me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ena, ga Yesu tetelina sie'ie'ita.

11 *Lowa Tesalonaika 'ena me Yudia geya nuwadi tetela nina, ta sa'i me Yudia Belia 'ena 'idi tagwala bobo'ana, ga tetela nina nuwadi 'i'ewena, 'enega 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna Buki Tabu sisawasawa be 'aene tetela gete 'ana 'ai'aila sida mwalamwalatoni. 12 *'Enega me Yudia yaudi siemisena, ta wate taudi nigeaya me Yudia, iine taudi 'adi esana sinabwadi, be wate 'aina 'oloto, tupwana yaudi siemisa.

13 *Ta sa'i me Yudia Tesalonaika 'ana tomiyanao nidi sinonona 'aene Paulo Yaubada tetelina ni'atu 'iloguloguguya 'asa Belia 'ena, ga silomaninima ga pwaluyao sienuwa sa'uyedi be 'aene Paulo be Banaba sida losaiyadi.

14 'Enega toekalesiyao siloina manini, ga Paulo sietunena be 'imwa'uta 'asa le'awaya 'ena, ta Sailasa be Timoti bada ma'ediyao simiyami.

15 'Enega 'aina toekalesiyao 'ediyega Paulo si'oayabuna ga sitauya Ateni, ta 'enega Paulo lolina 'i'ebwa'edi be 'aene Sailasa be Timoti sida lomaninima Ateni 'ena, 'enega to'oayabu nidi siila Belia.

Paulo 'ina miyami Ateni 'ena

16 Ta Paulo Ateni 'ena, Sailasa be Timoti manudi 'etamo 'iyamwayamwa, ga 'inuamwau sinabwana, manuna 'i'itena me Ateni nigeaya

* 17:11: Yo 5:39 * 17:12: Gu 17:4 * 17:13: Gu 14:19

Yaubada 'ena siemiemisa, ta 'idi 'ebe emisa dumadumadi ta yau wawasae. ¹⁷ 'Enega ma'ediya siegewagewana, nuwanuwa gete manuna, me Yudia ta 'aidi Yaubada 'ana toemisao wate ma'ediya sionaona, me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ena, ta wate toni'asa, 'eguma 'ialobadi 'ebe gimwane 'ena, ma'ediya sionaona 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya.

¹⁸ Ta 'aidi tosinasinapuyao wate, taudi sieesedi Epikulo, be 'aidi Sitoike wate, Paulo ma'ena sionaona, ga 'aidi taudimo 'ediya siemwaemwasala, sigwae, “Na! Kabaleya nina to'ase 'ioneone?” Ta 'aidi sigwae, “Nai mali yaubadao manudi 'iloguloguguya.” Manuna sinononaya Yesu 'ina toololimana mwawasega manuna 'iloguloguguya. ¹⁹ 'Enega Paulo nina si'au'ewena Anuwa Deliegogona 'ana esana Aliopago 'ena, ga sieonena, “Imu e'ita gete auwauna, ²⁰ ta 'emaya 'ana nono 'aene nuwaowana, 'enega 'ana mwalatoi 'uda li'ami be 'ada nuwasabwalena.” ²¹ Ta me Ateni be 'owagao maibo'adi 'idi nuwanuwa mwalatoi auwaudi 'adi e'ita be 'adi enono namo tuga manudi.

²² 'Enega Paulo Anuwa Deliegogona solanaya 'itoolo ga 'iloguguya 'ediya, 'igwae, “Me Ateni 'omi, ni'atu yamwalatonimi 'aene waetaetapewa 'imi tapwaloloyao 'ediya, ²³ manuna 'igu adadanao 'ediya 'imi 'ebe bwagobwagoyao yaudi ya'itedi, ta 'ediyega 'ebweu 'ebe taliya ma 'ana 'etoladi ya'ita lobena, ga 'ana 'etoladi gete nadigega, 'igwae, ‘Yaubada tauna nigeya tada mwalatonina 'ina 'ebe taliya gete.’ Ta Yaubada nina 'ina 'ebe taliya nate 'ena wabwagobwago,

ta nigeya wamwalamwalatoni, tauna manuna yasimasimana 'emiya. ²⁴ *Tauna bale'u maibo'ana ta yage yauyaudi 'enaya simiyami 'adi tomweluluwa, ta galewa be bale'u 'adi 'Inapwana. 'Enega nigeya anuwao tomota nimadiyega si'abi'abidi soladiya Yaubada nina 'ida miyami. ²⁵ Ta tomota 'abo'ada nigeya sawesawedaya be 'ebweu to'ase nimadega tauna Yaubada nina ta'ebwa'e, 'abo tanuwanuwa 'aene nuwanuwana, ta tauna esi yawasida be yaluyaluwada be 'ida yageyao maibo'adi 'adi To'ebwaya, ²⁶ *ga 'ebweuna tai 'ana esana Adama 'enega mali sena be mali sena tomotenidiyao 'imweluluida be tomota sida 'elelewana bale'u maibo'ana 'enaya, ga boda 'ebweuna 'ebweuna 'idi tuta be 'idi sena Yaubada 'iloinedi. ²⁷ *'Ina nuwanuwa 'aene tauna sida 'ebese, be nai ma'etamo sida lotoona, nai sida loba. Ta sa'i Tomweluluwa nina maibo'ada selabedaya 'imiyami. ²⁸ Manuna 'Tauna tuga 'enega yawasida ta'ewa'ewa, ta ma'edai tatautauya be wate tamiyami.'

“Ta 'aina wate 'imi toedale Yaubada nina manuna sigwae, 'Ona'ai'aila, 'abo'ada tauna natu-nao.’

²⁹ *“'Enega geya'abo tanuwena 'aene Tamadai nina 'atuwa tokwalui, nate tomota 'idi nuwenuwega be goula nai siliba nai gulewa 'ediyega sibubuna.

³⁰ “Tuta nidi lowa tomota Yaubada siemwagemwageyena, 'enega nigeya 'ida

* **17:24:** Gu 7:48 * **17:26:** Nug 10:32, 11:9 * **17:27:** Ais 55:6
 * **17:29:** Nug 1:27; Gu 19:26

gamwasowaledi, ta esi gete tuga sena maibo'adi tomotenidiyao 'iloineda be 'ida loegesi 'ediyege tada nuwa'ebuni, ³¹ *manuna 'ida 'asiyata bwa'omatana ma'etamo 'iupaena be me bale'u maibo'ada 'ada lolina palupaluna 'ida 'ebwa'eda tai nina 'iesinuwena 'enega, ga tai nina mwawasega 'igietoolo limenaya, be 'enega tomota maibo'ada tetela gete tada 'awa'ai'aile.”

³² Ta pwalu tomwawasa 'idi toloolimana tetelina sinononaya, ga 'aina siedagi, ta 'aidi sigwae, “Nuwanuwama be ma'etamo nuwanuwa gete manuna 'uemwasala limana be 'anono.”

³³ 'Enega Paulo boda nidi 'ediyege 'iapwesa. ³⁴ Ta 'aina tomota Paulo 'ina ona siemisena ga 'ina boda 'ena silugu, 'ebweuna tai 'ana esana Dionisio, tauna Anuwa Deliegogona nina 'ana toguinuwa 'ebweu, be 'ebweu waine 'ana esana Damali, ta 'aidi wate.

18

Paulo 'ina guinuwa 'asa Kolinita 'ena

¹ Muliyege Paulo Ateni 'ipilisinena ga 'isakowasi Kolinita 'ena, ² ga goma Yudia 'ilobena, 'ana esana Akuila, ta 'ina 'asa Ponitio, ta mamwanena Pilisila ni'a Italiege simai, manuna Kini Kolodia me Yudia maibo'adi 'iloinedi be Lomega sida apwesa. Ga Paulo Akuila mamwanena 'iayausidi, ³ *ta taudi 'idi guinuwa yobai bwaladiyege sisaisaila yoeyoe, nadigega Paulo 'ina guinuwa tuga. 'Enega 'ie'owaga 'idi anuwaya, ga maibo'adi yoeyoe siguinuwedi. ⁴ Ga

* **17:31:** Yo 5:22; Gu 10:42 * **18:3:** 1 Ko 4:12

Sabate 'ebweuna 'ebweuna 'ediya me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ena 'ionaona, toluguyao ma'ena, ga 'itootoodi be sida emisa, ga 'aidi me Yudia ta 'aidi wate nigeya me Yudia siemisena.

⁵ *'Enega tuta nina Sailasa be Timoti Masidoniyege siapwesama, Paulo ma'etamo 'iloguloguguya, ta me Yudia 'ediya 'isimasimana 'aene To'etoseyana nina tauna Yesu. ⁶ *'Enega siegewagewana ta si'awa kabokabo, ta Paulo 'ana 'oama 'iloutuutuna matadiya, nate 'idi loguitoyasa 'ana 'ebe'ita 'iguinuwena, ga 'ieonedi, "Omi ma'etamo waesilae 'imi guitoyasa gete manuna, be nate taumimo 'imi loinega ta nigeya 'abo'agu 'igu loinega. 'Enega yaebesinemi be tetela yada tauye taudi nigeya me Yudia 'ediya."

⁷ 'Enega 'idi anuwa tapwalolo 'enega 'iapwesa, ga 'ilugu Taito Yusito 'ina anuwaya, tauna Yaubada 'ana to'amayaba 'ebweu, ta 'ina anuwa me Yudia 'idi anuwa tapwalolo selabenaya. ⁸ Ga anuwa tapwalolo 'ana toanugana, 'ana esana Kilisipo, ma ina susuyao, 'Inapwana Yesu 'ena siemisa, ta me Kolinita yaudi wate Paulo 'ina loguguya sinonona, ga Yesu 'ena siemisa, ga sibapitaiso.

⁹ *'Enega boiboiya Paulo 'ina 'enomatalite'itega 'Inapwana Yesu 'i'itena, ga Yesu 'igwae, "Paulo, geya'abo 'u'ate'ate sa'ala, ta tuwa tuga tetela 'uda simasimana apwesa, be geya'abo 'ulosalosa'u. ¹⁰ Ta 'abo'agu sa'i ma'iyayo tamiyami, manuna 'asa gete 'ena

* 18:5: Gu 17:14-15 * 18:6: Gu 13:46 * 18:9: 1 Ko 2:3

tomota yaudi sida emisegu be 'igu bodao taudi, ta geya'abo 'ebweu yaita sawesawenaya 'ilosaiyeyo, nai 'igie to'umaliyeyo.” ¹¹ Ta yakwala 'ebweuna ta tupwana 'ediya Kolinita 'ena 'imiyami, ga Yaubada 'ina ona 'ie'ie'itae.

¹² Tuta muliyega Galio 'ietoloina sinabwana sena nina Akaya 'enaya, 'enega me Yudia nidi siloina ga Paulo sitauyena sabi etala Galio nina matanaya, ¹³ ta sigwae, “Tai nina gete to-mota 'iwasewasegigiyedi be 'aene mali tapwalolo Yaubada 'ena sida guinuwa, ta gete 'ida loinao 'ile'oele'oedi.”

¹⁴ *Ga Paulo 'iabe be 'ieona limadi, ta Galio sa'i 'iona nugana me Yudia 'ediya, ta 'igwae, “Me Yudia, 'omi 'igu ona wanonoi: 'Eguma tai gete 'ibubuna to'umalina nai loegesi 'iguiguinuwe, 'ilobwenena be 'imi e'ewa yada nono, ¹⁵ ta esi nuwanuwa gete, taumi tuga 'imi onaona be esanao be loinao 'imi 'asega, 'enega taumi tuga wada lina. 'Abo'agu yaguitoyasa.” ¹⁶ 'Enega 'ebe etala 'enega 'ipa'idi.

¹⁷ Ta pwaluyao Sositeni sigiyaina, tauna me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ana to'ita'i'ita, ga siunu dadanena Galio 'ina 'ebe etala matanaya, ta Galio nina nigeya wate manudi 'inuwanuwa.

Paulo 'ila Anitioki

¹⁸ Losaiya gete mulinaya Paulo nada 'imiyami 'aina 'asiyata 'ediya, 'enega muliyega toekale-siyao nidi 'ilokaiyoniyedi ga wagega 'igelu sabi 'adau Silia manuna. Ta Akuila mamwanena Pilisila wate ma'ena sigelu. Ta 'ebweu yage,

* **18:14:** Gu 25:18-19

nate ma'etamo be sigegelu Kenikilia 'ena, Paulo 'ina onaupaupa 'iguinuwena Yaubada matanaya, ta onaupaupa nina 'ana we'iwe'iyaya Paulo 'uya'uyana sikolina.

¹⁹ *'Idi 'adau nina 'ena nugana silugu Epeso, ga Akuila mamwanena sisuya ga simiyami, ta Paulo wate 'isuya ga 'ilugu me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ena, ga 'itootoo be 'aene 'ilisidima be Keliso 'ena sida emisa, ta ma'ediya si'awa'awagwae. ²⁰ 'Enega sisidena be tuta dudulana ma'ediya sida miyami, ta 'iguitoyasa, ²¹ *'igwae, “Ma'etamo yailama, 'eguma Yaubada 'itagwalegu.” 'Enega me Epeso nidi 'ilokaiyoniyedi, ta 'igelu limana, ²² ga 'itauya Sisalia 'ena 'isuya, ga 'ilaga Yelusalema ga toekalesiyao ma'enaosiegosigosiyana, ga muliyega 'itauya Anitioki.

²³ Anitioki 'ena 'imiya'amana, ga muliyega 'itoolo ga Galetia be Piligia 'asanao 'ebweuna 'ebweuna 'ediya 'isakosakowasi, ta Yesu 'ana toemisao 'igiepa'alidi.

Apolosa 'iloguguya Epeso be Kolinita 'ediya

²⁴ *Tuta nina 'ena, 'ebweu goma Yudia 'ana esana Apolosa, ta 'asa Alekisanidela taina, 'imai Epeso, tauna loguguya 'alena, ta Buki Tabu 'imwalatoi 'ai'ailina. ²⁵ *Ta wate e'itao Yaubada 'ina 'eda manuna 'imwalatonidi, ga 'ietaetapewa Yesu tetelina 'ie'ie'ita. 'Ina e'ita nina 'ai'aila, ta esi tupwana namo, manuna to'ase Yoni 'iloguguyaena 'ina bapitaiso manuna Apolosa

* **18:19:** Gu 17:17 * **18:21:** Gu 19:1; Ye 4:15 * **18:24:** 1 Ko 3:5
 * **18:25:** Gu 19:3

nina 'imwalamwalatoni, ta Yesu tetelina 'ana 'ebe losalowa nigeya 'imwalamwalatoni.

²⁶ 'Enega tuta nina Epeso 'ena 'iapwesama 'ilugu me Yudia 'idi anuwa tapwalolo 'ena, ga ma ina waiwai 'iloguguya. Ta Akuila be Pilisila 'ina loguguya sinonona 'aene 'ina mwalatoi tupwana namo tuga, 'enega si'au'ewena, ga Yaubada 'ina 'eda maibo'ana sie'itena.

²⁷ Muliyega Apolosa nuwanuwana be 'iabala Akaya, ga toekalesiyao silemena, ga Yesu 'ana toemisao Akaya 'ena 'idi leta si'etoladina, ga Apolosa si'ebwa'ena be 'abo to tuta Akaya 'ena 'ida apwesa 'idi leta 'ida 'ebwa'edi be sida 'au'ewena 'idi anuwaya.

'Enega Apolosa 'iabala ga 'ilugu Akaya 'ena, ga taudi me Akaya, lowa Yaubada 'ina obobomega Yesu siemisenaya, ta Apolosa nina 'ina loguguyega 'ilemedi sinabwana, ²⁸ *ta 'ina e'ita me Yudia 'idi e'ita 'iewaiwai sinena, manuna Buki Tabu 'enega 'ie'itedi 'aene To'etoseyana nina tauna tuga Yesu.

19

Paulo 'ina guinuwa Epeso 'ena

¹ *Apolosa 'etamo Kolinita 'ena 'imiyami, ga Paulo 'isakowasi senao 'aina mitawaya 'ediyega, ga Epeso 'enaya 'imai le'awayaya. Gote 'ena 'aina Yesu 'ana tomuliyao 'ialobedi, ² ga 'ienaidedi, “Gosegwao, tuta nina Yesu wagimi emisena, Yaluyaluwa Tabuna 'ina waiwai walotoona nai nigeya?”

* **18:28:** Gu 9:22 * **19:1:** 1 Ko 3:6; Gu 2:38, 8:15-16

Ta sieonena sigwae, “Nigeya. Nigeya 'amwalamwalatoni 'aene Yaluyaluwa Tabuna 'imiyami.”

³ 'Enega Paulo 'igwae, “To bapitaiso sana 'enega wabapitaiso?”

Ta sigwae, “Yoni 'ina bapitaisoega.”

⁴ *Ta Paulo 'ieonedi, “Yoni 'ina giebapitaiso nate nuwa'ebuni bubuna to'umalina 'enega manuna, ta 'iemataluwemi be 'aene wada emise tauna 'etamo mulinega 'imeemai, nate Yesu.”

⁵ Gete me Epeso nidi sinonona, ga sinuwa sabwalena 'ai'aila, 'enega 'Inapwana Yesu 'ana esanega sibapitaiso, ⁶ ga Paulo 'igidebedi ga Yaluyaluwa Tabuna 'ilugu 'ediya, ta 'ina waiwaiyega mali 'enana be mali 'enana 'ediyege siona apwesa, ta Yaubada manuna siloguguya.

⁷ Ta maibo'adi 'adi yau nadigege site tuwelo.

⁸ Ga nawalae 'etoi 'ediya me Yudia 'idi anuwa tapwalolo solanaya Paulo nina 'ilugulugu, ta Yaubada 'ina etoloina manuna ma ina 'atepatu 'ionaona, ta 'iegewagewana ta 'i'i'i'imidi. ⁹ *Ta sa'i 'aidi deba pa'apa'alidi ga nigeya siemiemisa, ta Yesu 'ina 'eda nina si'awa to'umaliyena toegogona nidi matadiya. 'Enega Paulo 'itoolo ga 'ana tomuliyao ma'ena siapwesa, ga silugu Tilano 'ina anuwa 'ebe sikulu 'enaya, ga nada 'asiyata 'ebweuna 'ebweuna 'ediya Paulo 'iloguloguguya.

¹⁰ 'Ina guinuwa nina gete nadigege tuga 'ipaipaisewa yakwala 'eluwa 'ediya. 'Enega sena Esia 'ana tomiyanao maibo'adi, taudi me Yudia

* 19:4: Md 3:11 * 19:9: Gu 19:23

be taudi nigeya me Yudia, 'Inapwana tetelina sinonona.

Sikiba natunao

¹¹ *Ta Yaubada yage 'ebe nuwaowanao 'igieapwesedi Paulo 'ina guinuwega, ¹² *ga 'ana 'amweyai 'ana 'ebe tala'i'ilao be 'ana 'oamao si'ewedi ta tole'oasao 'ediya sigiepa'iyedi, ga 'adi le'oasa sigumwagumwala, ta wate yaluyaluwa bi'iyao siula apwesedi.

¹³⁻¹⁴ Ta 'aina me Yudia 'idi to'obao nada simiyami ga taudi sisakosakowasi ta 'oba 'enega sigilegile'oasa.

'Enega 'aina 'ediyege Paulo 'ina guinuwa alena sinonona, taudi totaliya sinabwana, 'ana esana Sikiba, natunao me'olotodi site sebeni. 'Enega site sebeni nidi sitoona 'aene 'Inapwana Yesu 'ana esanega yaluyaluwa bi'i tole'oasao 'ediyege sida ula apwesedi, ta 'ebweu kabaleya sieonena, sigwae, “Yesu nina, Paulo 'iguguyae, tauna 'ana esanega 'aloinayo be tai 'upilisine be 'utatauya.”

¹⁵ *Ta yaluyaluwa bi'i nina 'ieonedi, “Yesu ta Paulo yamwalamwalatonidi, ta yaisigedi sana 'omi?” ¹⁶ 'Enega tai nina 'igiekabaleyena, ta 'enega tai 'ilosuyaena, ga to'oba nidi 'ilosaiyedi, ga 'adi 'oamao 'isabuyaledi ta 'iunudi, ga bwala daisidi anuwega sidenana.

¹⁷ Ta ale gete Epeso 'ana tomiyanao maibo'adi sinonona ga simatauta, taudi me Yudia be taudi nigeya me Yudia, ta 'Inapwana Yesu 'ana esana si'awa waiwaiyena.

* **19:11:** Gu 14:3 * **19:12:** Gu 5:15 * **19:15:** Mk 1:24

18 Ta toemisa auwaudi yaudi simai ga bodao matadiya 'idi bubuna guguyoi sisimanedi, 'aene taudi wate si'oba'oba. 19 *Ta 'idi 'obao bukidi siegogonedima ga boda matadiya sigabu yauledi, ta buki nidi 'adi maisa sisawa egogonedi, ga pipiti tausani kina nadigega.

20 Gote 'enega Yaubada 'ina ona 'itabwa sinabwana, ta 'iewaiwai tomota yaudi 'ediya.

Me Epeso silosaiya

21 *Muliyega Yaluyaluwa Tabuna Paulo 'ienywa sa'uyena 'aene Masidonia be Akaya 'ediyega 'ida tauya, be Yelusalema 'ena 'ida apwesa, ga 'igwae, “Yanuganugana Yelusalema, ta yanuwena muliyega yatatauya Loma.”

22 'Enega tauna 'imiyami Esia tuta kukupana namo 'ena, ta 'ana tolemao nidi Timoti be Elasito 'ietune nuganedi ga sitauya Masidonia.

23 Ta tuta gote 'ena egewagewana sinabwana 'iapwesa Yesu 'ina 'eda'eda manuna, ga gete nadigega 'iapwesa'esa. 24 Tai 'ebweu 'ana esana Dimitilo, tauna dayagi 'ana toguinuwa siliba 'enega, ta me Epeso 'idi yaubada mewainena 'ana esana Dayana 'ina anuwa tapwalolo ma'ama'ayauna gidalidi 'idayagidi, ta 'iegiegimwaneyedi tomota 'ediya, ga 'ina esaesa sinabwana 'ediyega 'ilobaloba, ta tomota yaudi wate dayagi nidi siguiguinuwedi nadigega. 25 Ga Dimitilo 'ina topaisewao 'ibwau egogonedima, ta 'aidi wate 'idi guinuwa tauna nadigega, ga 'ieonedi, 'igwae, “Gosegwao, wanuwa'l'isi 'aene paisewa gete 'enega 'ida esaesa talobaloba,

* 19:19: 2 Loi 18:10-12 * 19:21: Lo 1:13

26 *ta Paulo sa'i ni'atu tomota yaudi 'i'i'imidi ga 'igienuwa 'ebuniyedi, ta 'ionaona 'aene yaubadao tomota nimadiyega si'abidi nigeya Yaubada 'ai'ailao, ta gete nigeya Epeso namo 'enaya, ta sa'i sena yaudi Esia soladiya wate, ga 'omi ni'atu wanonona ta wa'itena Paulo nina 'ina guinuwa, aga?

27 “Gete 'enega yamatauta 'etamo nai tomota geya'abo 'ida gwegweyao sigimwagimwanedi, ta 'etamo nai wate 'ida yaubada sinabwana Dayana 'ana 'amayaba, be 'ina anuwa tapwalolo sieyage besobeso. Manuna me Esia be me bale'u maibo'ada Dayana 'ana tobwagobwagoyao.”

28 Ta boda nidi Dimitilo 'ina ona sinononaya, ga Paulo 'ina guinuwa manuna sigamwasowala sinabwana, ga sibwaubwau, “'Abo'ada me Epeso 'ida yaubada Dayana toloetana 'ai'aila.”

29 *'Enega tomota yauyaudi sipili egogonama, ta sibwaubwau ga galala besobeso siguinuwena, ga me Masidonia 'eluwa sigiyaidi, taudi Paulo 'ina sakowasi 'ediya 'ana to'oayabuyao, 'adi esanao Geyo ta Alisitako, ga sipiliyedi Anuwa Deliegogona 'enaya.

30 Ta Paulo nuwanuwana be togalala nidi 'ediya 'itatauya, ta toekalesiyao si'etobodena, 31 ta 'aidi wate gosena me Esia 'inapwanao ona sietunena ga Paulo sisidena be 'aene geya'abo 'ida lugulugu Anuwa Deliegogona nina 'ena.

32 Ta pwalu nidi 'atuwa siekabaleya ga sibwaubwau, ta maibo'adi 'idi bwau

* 19:26: Gu 17:29 * 19:29: Gu 27:2

dumadumadi, ga galala nina 'alena yaudi nigeaya simwalamwalatoni.

³³ Ta me Yudia 'ebweu tai Alekisana silo'ae etuetunena be 'ida laga nuganaya be 'ida ona. 'Enega 'itoolo nuganaya, ga 'aidi tomota 'idi nuwanuwao sibwau apwesena 'enaya, 'enega nimanega 'ieonedi 'aene galala sida losa'u, be me Yudia 'idi ona 'ida simana apwese. ³⁴ Ta pwalu si'inanena 'aene tauna goma Yudiana, 'enega sibwau toitoila, ta 'idi galala tuta dudulana nigeaya silosalosa'u, ta sibwaubwau leleleya, sigwaegwae, "Abo'ada me Epeso 'ida yaubada Dayana toloetana 'ai'aila."

³⁵ 'Enega 'asa 'ana toanugana 'imai, ga galala 'igie losa'uyena, ta 'ieonedi, 'igwae, "Me Epeso ye, maibo'ada tamwalamwalatoni 'aene Dayana toloetana sana 'ina anuwa tapwalolo ta 'ina gulewa tabu galewega 'ibe'umaya, 'adi to'ita'i'itao 'abo'ada. ³⁶ Be geya'abo wate yaita 'isinasinalida 'ida tapwalolo gete manuna. 'Enega 'ilobwenemi be wamiya 'alaenonomo, ta geya'abo waegalagalala besobeso ni'a nadigega.

³⁷ "Ta wa'ita tai getedi wa'au'ewedimaya, taudi nigeaya 'ida anuwa tabu 'enega sida 'ipwala, nai 'ida yaubada mewainena nina sida 'awa to'umaliyena, aga?

³⁸ "Enega 'abo Dimitilo magosenao nuwanuwadi be yaita sietalae, bobo'ana, 'ebe etala be toloinao simiyami, be sawesawediya 'imi etala sida nono, be sida nuwanuwa manumi. ³⁹ Be 'eguma wate mali yage manuna wada etala, deliegogona sinabwana 'ena yage nina manuna tada lolina.

40 “Ta ni'a 'imi galala besobeso manuna 'ana 'ita 'iabe lolina taloba, manuna nigeaya 'ida 'alemo.”

41 Ta ni'atu 'ina ona 'ilosaloninaya, ga pwaluyao 'ietunedi, ga sideli sawala 'idi anuwaya.

20

Paulo 'ina sakowasi Masidonia be Gilisi 'ediya

1 Ta ni'atu galala 'igumwalaya, ga Paulo toekalesiyao 'ibwauyedima ga 'iguguyedi, 'enega 'ilokaiyoniyedi, ga 'itauya Masidonia. 2 Ta Masidonia senanao 'ediya 'isakowasi, ta 'iloguguya toekalesiyao 'ediya, ga 'igiepa'alidi, ga muliyega sena Gilisi 'ena 'iapwesa, 3 *ga nada nawalae 'etoi 'imiyami, ga 'iabe wagega 'itutupa, Silia manuna, ta 'aina onaona 'inonona 'aene me Yudia siloiloina manuna sabi giyaina, ga 'enega 'ina 'eda 'isa'u gelasena be 'aene Masidonia solanega 'ida ila.

4 *Ta 'aina tomota ma'enaositauya, 'ebweuna goma Belia, tauna Pilo natuna 'ana esana Sopeta, be siteluwa me Tesalonaika, taudi Alisitako ta Sikanido, be goma Dabi 'ana esana Gayo, be Timoti wate, ta me Esia siteluwa, 'adi esanao Tikiko be Tilopimo.

5 Taudi getedi sitauya nugana wagega ga Tiloasi 'ena siyamwayamwana. 6 Ta 'abo'ama Pilipai 'ena 'amiyami 'ana laba pwalawa daisinamo 'emasulina 'aguinuwena ga muliyega 'abo'ama wate 'agelu, ta 'asiyata nima soladiya 'apilipili, ga

* 20:3: Gu 20:19 * 20:4: Gu 19:29, 21:29; Ep 6:21

muliyega 'alugu Tiloasi, ga gosemao nidi 'alobedi, ga 'asiyata sebeni wate 'amiyami.

Paulo 'ina guinuwa Tiloasi 'ena

⁷ Wiki 'ana gimi 'asiyata 'ena maibo'ama 'adeli egogona beledi gitogitomwana 'ana 'ebe nuwa'i'ita sabi guinuwena, ga Paulo 'iloguguya, manuna mali 'asiyataya 'ina tuta tauya. Ta 'ina ona guguya nina 'iloedudulina ga 'ana laba niu-niuwanaya, ta tuwa tuga 'etamo 'iloguloguguya. ⁸ Ta anuwa 'ana tu'e nadigega anuwa 'etoi, ta 'etonina 'ena 'adeli tu'e, ta mayale yaudi 'agabudi.

⁹ Ta tubuwau 'ebweu, 'ana esana Yutiko, anuwa 'ana 'awa pita 'ena 'imiyatowa, ta mata'eno'enoega 'ie'etoyogala. Ta Paulo 'etamo 'ionaona, ga Yutiko nina 'i'enomwataiya, ga pita 'ana 'awa 'enega 'ibe'u bale'uya, ta simwa'uta ga sigilagasina, ta si'itena ni'atu 'imwawasa.

¹⁰ Ta Paulo 'imwa'uta ta 'ena 'ikopu sanamwa'uta, ga 'i'atubwailina ta 'iona, “Geya'abo wa'ate'ate sa'ala. Yawasina 'imiyami.” ¹¹⁻¹² Ta tubuwau nina si'au'ewa tu'eyena mayawasina, ta manuna sigwausowala sinabwana.

'Enega Paulo 'itu'e limana ga beledi 'igitomwena ga si'e'ai, ta 'enega ma'enaos si'awa'awagwae ga 'ana laba tomwa 'iulisina, 'enega 'itoolo ga 'ipilisinedi.

Tiloasi 'enega 'a'adau Milito manuna

¹³ Ta 'abo'ama wagega 'agelu ga 'a'adau Asosi be 'aene gote 'ena Paulo 'ada usa, manuna 'isimana 'emaya, 'igwae, “Wagega watatauya, ta

'abo'agu 'aeguyega yatatauya Asosi, be gote 'ena wausagu.”

¹⁴ Ta ni'atu Asosi 'ena 'aapwesa ga 'aelobaloba, 'enega 'ausena ta 'a'adau limana, ga Mitiline 'ena 'alugu. ¹⁵ Ta Mitiline 'apilisinena, ga tomwa 'iulisina Kiyō matanaya 'apilipili, ta tomwa wate 'iulisina ga Samo 'ena 'alugu, ta 'asiyata wate 'ebweuna ga Milito 'ena 'alugu. ¹⁶ Paulo ni'atu 'ieonema be 'aene Epeso 'ada pilisine, be 'aene geya'abo wate tuta 'ida mudamudali Esia senanao 'ediya, manuna nuwanuwana be 'ida lomanini 'abo kapekapeyana Yelusalema 'ida loba Penitikosi 'emasulina 'ana 'asiyata 'ena.

Paulo 'ina ona lokaiyoni me Epeso 'ediya

¹⁷ Ta Milito 'enega 'isa'uale Epeso ekalesiya 'ana toanuganao 'ediya be sida mai. ¹⁸ Ta ni'atu 'ena simai ga Paulo 'ieonedi, 'igwae, “'Omi wamwalamwalatoni 'igu bubuna tuta nina tamiyami ma'egwao, Esia 'ena igu mai'unu 'enega ga batuwa, ¹⁹ nate 'Inapwana manuna yaguiguinuwa maonuwagu be ma igu dedoi be 'elouyao wate yalobediya me Yudia 'idi loinega, ²⁰ ta sa'i nigeya 'ebweu to'ase 'Inapwana tetelina bobo'ana 'ana simana yaegagalena, ta esiya maibo'ana yae'itemi 'imi tapwalolo 'ediya, be wate 'imi anuwa 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, ²¹ ta 'igu e'ita 'emiya leleleya tuga, 'omi me Yudia, be 'omi mali sena tomoteninao, maibo'ami yaloguguya 'emiya be 'aene 'imi bubuna to'umalidi 'ediyega wada sanaila Yaubada 'ena, be 'Inapwana Yesu wada emise.

22 **“Ta gete tuga Yaluyaluwa Tabuna 'ina loinega yatautauya Yelusalema, ta nigeya tamwalamwalatoni to'ase nai 'iabe nada 'eguya 'iapwesa. 23** Nate namo 'asa 'ebweuna 'ebweuna 'ediya, Yaluyaluwa Tabuna 'isimasimana 'eguya 'aene ma'etamo Yelusalema 'ena yona be 'elouya yalobadi.

24 **“Ta nigeya sa'i yawasigu manuna yada nuwanuwa be yaegagalena. Nate namo 'igu 'eda, nai 'igu paisewa nina, 'Inapwana Yesu 'i'ebwa'eguya manuna yanuwanuwa be 'aene yada losaloni, nate 'ada oboboma Yaubada 'enega 'ana simana.*

25 *“Wanuwa'i'isi lowa tuta yauna 'ediya yasakosakowasi 'emiya ta Yaubada 'ina etoloina tetelina manuna yaloguloguguya, ta gete wanono, ma'etamo geya'abo wate wa'ita'ita limagu. 26-27 'Enega gete tuga yasimana 'emiya 'aene Yaubada 'ina loinao maibo'adi ni'atu ya'ebwa'emi, ta nigeya 'ebweu yakwaikwaiye. 'Enega 'eguma 'aimi 'emiyega waesilae ataya nate 'abo'agu nigeya 'igu loegesiyega, ta taumimo esi 'imi logesi.*

28 **“'Enega toanuganao 'omi, taumimo wa'ita'i'isimi be 'imi sipiyao wate wa'ita'i'isidi, manuna Yaluyaluwa Tabuna 'imi paisewa nina 'i'ebwa'emi be toekalesiyao nidi walomata'i'isidi, manuna 'ida 'Inapwana Yesu tomotai nidi tauna lalanega 'igimwanedi.*

* 20:22: Gu 19:21 * 20:23: Gu 21:11 * 20:24: 2 Ti 4:7

* 20:28: 1 Pi 5:2

29 *²⁹“Yamwalamwalatoni wate 'iabe 'igu tauya mulinaya toe'ita to'umalidi, 'atuwa kedewa bosasa, simamai be 'imi sipiyao sida gieto'umaliyedi. ³⁰Ta wate 'omi 'iabe 'emiyega 'aidi sida e'ale be sie'ita kabokabo 'emiya be 'aina tomota sida lisidi taudi 'idi bodao 'ediya. ³¹'Enega walomata'i'ita be wate 'igu loguguya wanuwa'i'isi, 'aene yakwala 'etoi soladiya nigeaya yada eyawai'ata, 'asiyata be boiboi 'ediya, ta esi ma mataselugu yaloguloguguya 'ebweuna 'ebweuna 'enaya.

32 *³²“Wate yaemataluwemi tuta simeemai manudi, 'aene Yaubada tauna 'ida 'ita'i'isimi, ta wate tauna 'ina oboboma tetelina sawesawenaya be 'igiepa'alimi, be 'enega 'ina bodao, taudi 'igie'esasediya 'ediya, 'omi wate walulugu.

33 “Lowa 'abo'agu ma'emiyami, nigeaya yayatoyato'aiyedi 'imi esaesao, nai mani, nai 'oama bobo'adi, ³⁴*³⁴ta esi ni'atu wamwalatonigu 'aene taugu 'igu paisewega 'agu 'e'ai be gwegwe yalobedi, ga 'igu 'ali'eiyao wate yalemedi. ³⁵'Igu bubuna getedi 'ediyega yae'itemi 'aene 'ilobweneda be tauda 'ida paisewega tonenetao tada lemedi. Nadigega wate 'Inapwana Yesu 'ina ona wanuwayaina, nate 'igwae, 'Ewadaita nigeaya gwausowalinamo, ta 'ebwaya esiya 'ana gwausowala sinabwa wawasae.’ ”

³⁶ Paulo 'ina ona gete 'igumwalaya ga 'i'aetulasa, ga ma'ena sisidasida Yaubada 'ena. ³⁷Ta maibo'adi sidedoi, ga Paulo si'atubwailina,

* **20:29:** Md 7:15 * **20:32:** Kol 1:12, 2:7 * **20:34:** Gu 18:3

38 *ta sinuwamwau sinabwana manuna 'ieonedi, 'igwae, “Ma'etamo geya'abo wa'ita'ita limagu.” 'Enega sidoloena wagaya, ga siegeluna.

21

Paulo 'ina tauya Yelusalema

¹ Ta Paulo ma'ema, gosemao nidi 'alokaiyoniyedi, ga 'a'adau palupaluna ga Kosa 'ena 'alugu. Tomwa 'iulisina 'a'adau limana ga Lodi 'ena 'alugu, ga mali 'asiyataya 'alugu Patala.

² Ga Patala 'enaya waga 'alobena sabi abala Pinisia, ga waga nina 'ena 'agelubala ga 'apilipili bwagabwagaya. ³ Ta ni'atu Saipilosi 'aapwesa,

ta 'enega gegeumimega 'apilisi ataya, ta Silia manuna 'apilipili, ga Taiya 'ena 'alugu be 'aene waga 'ana eusana 'aina sida talasiwadi. ⁴ Ta

'aina Yesu 'ana toemisao 'alobedi ga ma'ema 'amiyami 'asiyata sebeni, ta Yaluyaluwa Tabuna mwalatoi gosemao nidi 'i'ebwa'edi, 'enega Paulo sieonena, sigwae, “Geya'abo 'ulagalaga Yelusalema.”

⁵ Ta 'enega 'ima 'asiyatao nada sigumwala ta 'atoolo ga 'adolo wagaya, ta yaudi mamwanediyao be manatudiyao sidoloema 'asa tautaulunaya, ga le'awaya 'aema 'atulasa ta Yaubada 'ena 'asidasida. 'Enega 'alokaiyoniyedi, ⁶ ga 'agelu wagaya, ta taudi siila 'asaya.

⁷ Ta Taiya 'apilisinena ga 'a'adau limana, ga Tolimei 'ena 'alugu, ga 'asuya, ta 'enega toekalesiyao 'alobedi ga 'alokagutokiyedi, ta 'asiyata 'ebweuna ma'ema 'amiyana. ⁸ *Ga tomwa

* 20:38: Gu 20:25 * 21:8: Gu 8:5, 40

'iulisina ga 'atauya Sisalia, ta Pilipi, tauna tologuguya site sebeni 'ediyege, 'ina anuwaya 'alugu, ga ma'ema 'amiyamiyana. ⁹ *Ta Pilipi natunao site ata mewainedi, ta nigeaya siaiai, ta 'idi guinuwa Yaubada 'ina nuwena sisimasimana tomota 'ediya.

¹⁰ *Ta 'aina 'asiyata 'ediya 'amiyami, ga 'ebweu palopita, 'ana esana Agabu, Yudiaega 'imwa'utama, ¹¹ *ta 'emaya 'imai, ga Paulo 'ana gadiwana 'i'ewena, ta 'aena be nimana tauna 'iyonidi, ta 'igwae, “Yaluyaluwa Tabuna 'iona nadigege: Toni gadiwana gete me Yudia Yelusalema 'ena sida yonina, be sida 'ebwayae taudi nigeaya me Yudia 'ediya.” ¹² 'Abo'ama be 'asa nina 'ana tomiyanao ona gete 'anonona ga Paulo 'asidena, 'agwae, “Geya'abo 'utu'etu'e Yelusalema.”

¹³ *Ta Paulo 'ieonedi, “Geya'abo wadedoi be wagiegie 'atesa'aligu. Ni'atu yatagwalegu be sida sa'ugu deliya, nai sida loemwawasigu Yelusalema 'ena, 'Inapwana Yesu manuna.”

¹⁴ Ta 'a'etoboda yogenena ga 'alosa'u, ta 'agwae, “Bobo'ana nate, to'ase 'Inapwana 'ina nuwanuwa nadigege 'ida guinuwei.”

¹⁵ 'Asiyatao nidi sigumwala, ga 'ima gwegwe 'agibubuna, ta 'atu'e Yelusalema. ¹⁶ Ta 'aidi Yesu 'ana toemisao Sisalia 'enega ma'ema 'atauya, ga sime'ema Nesoni goma Saipilosi 'ina anuwaya, tauna Yesu 'ana togimiemisa 'ebweu, be 'aene 'enaya 'ada miyami.

* **21:9:** Gu 2:17 * **21:10:** Gu 11:28 * **21:11:** Gu 21:33

* **21:13:** Gu 20:24

Paulo be Yemesa sielobaloba

¹⁷ Ta ni'atu Yelusalema 'ena 'amai, ga to-
tapwaloloyao silokagutokiyema ma idi gwau-
sowala. ¹⁸ Ta tomwa 'iulisina ga Paulo ma'emai
'atauya Yemesa 'ina anuwaya, ga nada toeke-
lesiyao 'idi toanuganao 'alobedi. ¹⁹ *Ta Paulo
ni'atu 'iona obobomedi, ga 'ina loguguya be
Yaubada 'ina guinuwa taudi nigeaya me Yudia
soladiya manudi 'iemwaemwasala 'ediya. ²⁰ Ta
maibo'adi sinonona ga Yaubada situpuna, ta
sieonena, sigwae, “Tasimai, 'u'ita tausani yauna
ni'atu Yesu 'ena siemisa, ta yaudi toemisa nidi
me Yudia, ga Mosese 'ina lolina simulimuliye,
²¹ ga aleyo sinonona 'aene 'oyo me Yudia taudi
mali senao 'adi tomiyanao 'uel'ie'itadi be 'aene
Mosese 'ina lolina sida gutoyasa, ta 'ueoeonadi
'aene geya'abo natudiyao me'olotodi sida lo-
dalodabadi be tubudao 'idi bubuna geya'abo sida
mulimuliye. ²² 'Iabe sinono 'aene ni'atu 'umai
saba, be sigamwasowaleyo, 'enega to'ase tada
guinuwa?

²³ “'Ima nuwanuwa gete nadigega: 'Oloto
site ata 'ima boda 'enega ni'atu Yaubada
'ena sionaupaupa. ²⁴ 'Enega 'oyo ma'ediya
wagie'esasemi be watauya Anuwa Tabu 'ena, be
'aene 'uya'uyadi sida sui be sida taliya Yaubada
'ena, be 'imi guinuwa nina 'ana maisa maibo'ana
'oyo 'uemaisi, be gete 'enega tomota maibo'adi
sida mwalatoniyo 'aene Mosese 'ina lolina
'umulimuliye, ta 'awato'umalina nidi manuyo
sinonodiya, maibo'adi ona besobeso.

* **21:19:** Gu 15:12

25 **“Ta Yesu 'ana toemisao, taudi nigeaya me Yudia, ni'atu 'idi leta 'aetunena, be 'aene to'ase nadigega tomota sitalitaliyaedi mali 'ebe emisao 'ediya geya'abo sie'ani, ta wate yobai malaladi be yobai didimagadi geya'abo sie'ani, ta wate geya'abo siloeloelata.”*

26 **‘Enega Paulo 'idi ona 'inonona, ga mali 'asiyataya site ata nidi ma'ena sitauya ga sigie'esasedi, ga Anuwa Tabu 'ena silugu, ga Paulo totaliya 'ieonena, 'igwae, “‘Abo'ama ni'atu 'aonaupaupa Yaubada 'ena, ta 'asiyata sebeni 'ima 'esasa manuna silosalowa, be 'enega 'ailama be yada taliya manuma.”*

Paulo sigiyaina

27 Ta 'idi 'asiyatao esebeni 'iabe sigugumwala, 'enega me Yudia, taudi lowa sena Esia 'enega simai, Paulo si'itena Anuwa Tabu solanaya, ga bodao sienuwa sa'uyedi, ga Paulo sigamwasowalena, ga sigiyaina, 28 ta sibwaubwau, sigwaegwae, “Me Isileli ye, wamai be wa'ita tai getei, tauna tomota esena yaudi 'ediya 'ie'ita gesiyedi, be 'aene 'ida boda, be 'ida loinao be 'ida Anuwa Tabu sida sinalidi, ta wate Anuwa Tabu gete 'igie yage besobesoena, manuna mali tomota, taudi nigeaya me Yudia, 'ime'edi solanaya.”

29 'Idi ona gete manuna lowa goma Epeso, 'ana esana Tilopimo, Paulo ma'iyana 'asaya si'itena, ga sinuwena 'aene Paulo Tilopimo nina 'ime'ena Anuwa Tabu solanaya.

30 Gete manuna me Yelusalema maibo'adi sigamwasowala, ga sipili egogonama, ga Paulo

* 21:25: Gu 15:28-29 * 21:26: 1 Ko 9:20

sigiyaina, ga Anuwa Tabuyega silisi apwesena, ga 'ana 'awa sigibodedi, ³¹ ta sitootoo sabi loemwawasina. 'Enega boda saiya 'ana toloina ale 'inonona 'aene me Yelusalema maibo'adi sigalagalala besobeso. ³² 'Enega 'ilomanini, ga tolosaiyao ma idi toanuganao 'i'ewedi, ta pwalu 'ediya sipili mwa'uta. Ta tuta nina pwalu tolosaiyao ma 'adi toloina simeemai si'itedi, ga Paulo 'ana unuwa silosa'una.

³³ *'Enega boda saiya 'ana toloina nina 'idoloma ga Paulo 'igiyaina, ta 'enega 'iloina ga balae kainumu 'eluwa 'ediyega siyonina, ga 'ienaida pwalu 'ediya, 'igwae, “Yaita tauna? Ta to'ase 'iguinuwena?”

³⁴ Ta boda sibwau, 'idi onao dumadumadi be dumadumadi, ta nigeya sawesawenaya be 'inono 'ai'ailli, bwau toitoila manuna, ga 'iloina 'aene tolosaiyao 'idi anuwaya sida me'e.

³⁵⁻³⁶ *'Enega sitauyena, ta pwalu sigamwasowala wawasae ga simulimuliyedima, ta sibwaubwau, “Waloemwawasi namo tuga.” 'Enega tolosaiyao Paulo si'aalena waisana 'enega ga anuwaya, tomota 'idi gewana manuna.

Paulo 'ina ona pwalu 'ediya

³⁷ Ta 'iabe si'au'ewenama anuwaya, ga Paulo boda saiya 'ana toloina 'isidena, 'igwae, “Kapekapeyana ona 'ebweuna 'emuya yaonei?”

Ta toloina nina 'ilosuyaena, ga 'igwae, “Na! Tumada! 'Ena Gilisi 'umwalamwalatoni. ³⁸ 'Igu nuwanuwa 'oyo goma Itipita nina, tauna lowa 'imai ga toloemwawasa powa tausani

* 21:33: Gu 21:11 * 21:35-36: Gu 22:22; Lu 23:18

'iegogonedi losaiya manuna, ga 'ianuganedi mitawa daitaya.”

³⁹ Ta Paulo 'igwae, “Nigeya. 'Abo'agu goma Yudiagu, ta 'igu 'asa Tasisi, sena Silisia solanaya, 'asa nina 'asa sinabwana. Ta sawesawenaya 'utagwalegu be tomota 'ediya yada ona?”

⁴⁰ Ta 'enega 'itagwalena, ga Paulo waisanaya 'itoolo, ga nimana 'igilagasina be sida 'alaenono, ta 'enega maibo'adi simiya 'alaenono, ga Paulo 'ena Ibeliuyega 'ieonedi, 'igwae,

22

¹ “Tasigwao be tamagwao, waenono be matamiya yada eyaseyase e'ewa gete manuna.”

² Ta sinonona 'ena Ibeliuyega 'ionaona, 'enega si'alaenono 'ai'aila, ta 'ieonedi: ³*'Abo'agu goma Yudiagu, Tasisi, Silisia 'asana, 'ena yatubuwa, ta bada Yelusalema 'enaya yasikulu, 'igu toe'ita 'ana esana Gamelieli, ta 'ie'itegu tubudao 'idi lolina pa'alina 'enega, ga Yaubada 'ina guinuwa 'ena yatagwala 'ai'ailegu, nadigega gete tuga 'omi 'imi tagwala.

⁴ *Ta emisa auwauna gete 'ana tomuliyao yaetalauwaledi, ga me'olotodi be mewainedi deliya yasa'u luguyedi, ta 'aidi yaloemwawasidi. ⁵ Totaliya sinabwana ta 'imi 'inapwanao maibo'adi 'igu guinuwa gete simwalamwalatoni, manuna taudi leta si'ebwa'eguya toloinao me Yudia Damasiko 'ena manudi, be 'aene yada tauya be 'ediyega tagwala yada 'ewanugana, ta 'enega

* **22:3:** Gu 5:34 * **22:4:** Gu 8:3, 22:19

toemisao yada giyaidi be yame'edi Yelusalema, be sida gie'elouyaedi.

6 Ta 'asuoleoleya 'etamo yatautauya, ga Damasiko 'iabe 'ena yaapwesa, ta maedana sinabwana galewega 'iapwesa manini, ga 'isae sakowasiyegu.

7 'Enega bale'uya yabe'u, ta 'enana 'ebweu yanonona, 'ieonegu, 'igwae, “Saulo, Saulo, to'ase manuna 'uetalauwalegu?”

8 Ta yaenaida, “Inapwana, yaita sana 'oyo?” Ta 'ieonegu, “'Abo'agu Yesu goma Nasaleta, 'uetalauwalegu.”

9 Ta taudi tuta gote 'ena ma'egwao maedana nina si'itena, ta tauna 'ieoneguya 'enana nigeya sinoono.

10 Ta yaona, “Inapwana, to'ase yada guin-uwa?”

Ta 'ieonegu, “'Utoolo, ta Damasiko 'ena 'utatauya, be gote 'ena 'amu laina 'uda nono.”

11 Ta maedana 'ina waiwaiyega matagu 'igie to'umaliyena, ga nigeya sawesawenaya be ya'i'ita, 'enega taudi ma'egwao siginimegu, ga 'atauya Damasiko 'enaya.

12 Ta Damasiko 'ena 'ebweu tai 'ana esana Ananayasi 'imiyami, tauna Yaubada 'ana toemisa 'ai'aila, ta Mosese 'ina laina 'ana tomuliya, ta me Yudia sena nina 'ana tomiyanao si'awa bobo'anena. 13 Ga Ananayasi nina 'imai, ga selabeguya 'itoolo, ta 'ieonegu, “Tasigu Saulo, matayo sida 'esasadi.” Ga gote 'ena matagu sibobo'ana limana, ga tai nina ya'itena.

14 Ta 'ieonegu, “Tubudao 'idi Yaubada 'iesinuwemu be 'ina nuwena 'uda mwalatoni,

be Topalupalu nina 'uda 'ita, be 'enana 'uda nono, ¹⁵ be tauna manuna 'uda etosimana, be wate to'ase 'u'itenaya ta 'unonona manuna, tomota yauyaudi 'uda eonadi. ¹⁶ Ta to'ase sana 'uyamwayamwa? 'Utoolo be 'ana esana 'ubwauye, be 'enega 'ubapitaiso be 'aene 'imu to'umalinao 'uda 'utuyauledi.”

¹⁷ Ta muliyega yaila Yelusalema, ga Anuwa Tabu 'ena yasidasida, ta 'atuwa yamadawala, ¹⁸ ga 'Inapwana nina ya'itena, 'ionaona 'eguya, 'igwae, “'Ulomanini be Yelusalema 'uda ebesine, manuna 'iabe 'imu simana manugu geya'abo sinoonoyo?”

¹⁹ *Ga yaeonena, “'Inapwana, taudi sa'i ni'atu simwalamwalatonigu 'aene 'idi anuwa tapwalolo 'ebweuna 'ebweuna 'ediya 'amu toemisao yaunu dadanedi, ta deliya yasa'udi. ²⁰ *Ta tuta nina 'amu tosimana Sitibeni siloemwawasina, 'abo'agu wate selabenaya yatootoolo, ta 'idi guinuwa nina 'ena yatagwala, ta wate tounuwa nidi 'adi 'oamao ya'ita'i'isidi.”

²¹ *'Enega 'Inapwana nina 'ieonegu, “Gete 'enega 'uapwesa be 'iabe yaetuneyo be 'utatauya 'asa 'edasolaya, taudi nigeaya me Yudia 'ediya.”

Paulo 'iona boda saiya 'ana toloina 'enaya

²² *Paulo 'ina ona maibo'ana gete sinono 'ai'ailina, ga 'ana laba taudi nigeaya me Yudia manudi 'iona, ta 'enega silolagata ga 'enadi sinabwanega sibwaubwau, “Tai gete 'ilobwenena bale'uyega tada 'ewayauale, be geya'abo 'ida

* 22:19: Gu 8:3 * 22:20: Gu 7:58 * 22:21: Gu 9:15

* 22:22: Gu 21:36

miyami.” ²³ Ta nadigega sibwaubwau, ta 'idi gamwasowala manuna, ga 'adi 'oamao siulaula tu'eyedi, ta kaukau wate sieueula tu'eyedi.

²⁴ Ta 'enega boda saiya 'ana toloina 'ina tolosaiyao 'iloinedi, 'igwae, “Tai nate watauye anuwaya, be sapi yauna wa'ebwa'e, be 'ana laba 'isimana apwesa to'ase tomota 'idi gamwasowala 'enaya 'alena.”

²⁵ *'Enega sitauyena anuwaya ga siyonina sabi sapina, ta tolosaiyao 'idi toanugana selabenaya 'itoolo, 'enega Paulo toanugana nina 'ieonena, “'Abo'agu ni'atu yaeLoma, ta nigeya 'ebweu lolina 'imiyami be wada sapigu, manuna nigeya 'ebweu to'ase 'igu loegesi walobaloba etala 'enega.”

²⁶ Ta toanugana nina Paulo 'ina ona 'inonona, 'enega 'ilomanini ga 'itauya 'idi boda saiya 'ana toloina 'ena, ga 'ieonena, “To'ase 'aene 'uda guinuwe? Tai gete tauna goma Lomana!”

²⁷ Ga toloina nina 'imai ga Paulo 'ieonena, “'Uona 'ai'aila, 'oyo 'ueLomaya?”

Ta Paulo 'igwae, “O, nadigega.”

²⁸ 'Enega toloina nina 'iona, “'Abo'agu mani sinabwana 'enega 'igu eLoma manuna yagimwanena.”

Ta Paulo 'iona, “Tamagu 'ieLoma ga 'enega 'abo'agu yatubuwa goma Lomagu.”

²⁹ Ga taudi 'aene sisapi silosa'u, ga toloina nina ni'atu 'imwalatonina 'aene Paulo goma Lomana ga 'imatauta, manuna tauna Paulo ni'a 'iyonina.

* **22:25:** Gu 16:38

Paulo 'ina etala me Yudia 'idi toloinao matadiya

³⁰ Ta tomwa 'iulisina ga boda saiya 'ana toloina nina 'inuwanuwa be 'aene 'ale 'ai'aila sida 'ebese, to'ase manuna me Yudia Paulo sie'ewena, 'enega Paulo 'igieapwesena, ta 'iloina 'aene totaliya sinabwadi be me Yudia 'idi toloinao maibo'adi sida mai, ta 'enega toloina nina Paulo 'i'au'ewenama ga matadiya 'ietoolona.

23

¹ 'Enega Paulo me Yudia 'idi toloinao nidi 'iduneduneyedi, ta 'ieonedi, “'Inapwanao be tasigwao, lowaenei ga batuwa to'ase yanuwena 'aene Yaubada 'ina loina yamuliya 'ai'ailena.”

² Ta Ananayasi, tauna totaliya sinabwana, ga taudi Paulo selabenaya sitootoolo 'ieonedi be Paulo 'awana sida sapi.

³ Ga Paulo 'ieona limena, 'igwae, “Yaubada 'ida sapiyo wate, manuna 'oyo tuga 'amu 'ita bobo'ana, ta solamuya sa'i to'umali yaita! 'Aene nate 'ena 'umiyatowa be 'uloinegu Mosese 'ina loinega, ta 'oyo esiya loina nina 'ule'oena, manuna 'uona 'aene sida sapigu?”

⁴ Ta taudi sitootoolo Paulo selabenaya sigwae, “Mwa'adega ga Yaubada 'ina totaliya sinabwana 'ena 'uonaona oopa'ala, aga?”

⁵*Ta Paulo 'igwae, “Kagutoki tasigwao! Nigeya yamwalamwalatoni 'aene tauna totaliya sinabwana. Ona'ai'aila, Buki Tabu 'ina simana nadi-gega 'igwae, 'Geya'abo 'imi toloina 'ena 'uonaona oopa'ala.’ ”

* 23:5: Sia 22:28

6 *Gete tuga Paulo 'i'itena 'aene todeli egogonao nidi boda 'eluwa 'ediyega, 'ebweu Sadusiyao, ta 'ebweu Palisiyao, ga 'ediya 'ibwau apwesa, 'igwae, “Tasigwao, 'abo'agu 'ebweu Palisi 'idi boda, manuna tamagu tauna wate Palisi 'idi boda, ta 'igu etala gete 'alena manuna yaemisa 'aene tokwaiya mwawasega sida toololimana.”

7 Ta Paulo 'ina ona gete manuna Palisiyao be Sadusiyao siegewagewana, ga deliegogona siweyalina.

8 *Manuna Sadusiyao sigwae tomwawasa nige ya sawesawenaya be sitoolo limana, ta wate siona 'aene aniloseyao nai yaluyaluwao nige ya 'ebweu wate 'imiyami, ta sa'i Palisiyao siemisa 'aene tokwaiya sida toololimana ta wate aniloseyao be yaluyaluwao simiyami.

9 Ta egalagalala sinabwana 'iapwesa, ga 'aidi Palisi 'idi lolina 'ana toe'itao sitoolo, ga siona waiwai, sigwae, “Tai gete nige ya 'ebweu 'ina to'umalina 'a'ita'ita loba. Ta nai 'ina nuwanuwa gete yaluyaluwa nai anilose 'enega 'ilobena.”

10 Ta ni'atu sie'ue'upwa sinabwana, ga boda saiya 'ana tololina pwaluyao 'imatautedi, 'abona nai Paulo sigiyai be sigieto'umaliye, ga tolosaiyao 'iloinedi ga sidolo ga Paulo gamwagamwani-diyega sime'ena anuwaya.

11 *Ta boiboiya 'Inapwana Paulo selabenaya 'itoolo, ta 'ieonena, “Paulo, 'uda 'atepatu. Ni'atu 'usimanegu Yelusalema 'ena, be nadigege wate 'iabe Loma 'ena 'uda simana'esa.”

* 23:6: Gu 24:15, 21 * 23:8: Md 22:23 * 23:11: Gu 28:16, 23

Loina kwaiya Paulo 'ana loemwawasa manuna

12-13 Ta ni'atu tomwa 'iulisina, ga me Yudia site poti siloina leleleya, ta sionaupaupa 'aene geya'abo si'e'ai nai sinumanuma be 'ana laba Paulo siloemwawasi bemi.

14 Ta site poti nidi sitauya totaliya sinabwadi be 'inapwanao 'ediya, ta siona, "'Abo'ama ni'atu 'aonaupaupa be 'aene geya'abo 'ebweu 'e'ai 'alotolotoo 'ana laba Paulo 'aloemwawasi bemi. 15 *'Enega 'omi be 'inapwanao ma'emiya watauya boda saiya 'ana toloina 'ena, be wakaboei be Paulo 'ida 'au'ewa mwa'uta limenama be 'aene 'ina loegesi sabi 'ebesa 'ai'ailina. Be 'enega 'abo'ama 'agibubuna, be 'abo tuta nina 'edaya simeemai, 'enega 'aloemwawasi."

16 Ta Paulo 'ina 'ali'ei, tauna waana, toloemwawasa nidi 'idi sipupu 'alena 'inonona, ga anuwaya 'ilugu, ga Paulo 'ena 'isimana.

17 Ga Paulo tolosaiyao 'idi toanugana 'ebweu 'ibwauyename, ta 'ieonena, "Tubuwau gete 'uda tauyena boda saiya 'ana toloina 'ena, be to'ase 'ina nuwanuwa 'ida simana 'enaya." 18 Ta 'i'au'ewena toloina nina 'enaya, ta 'ieonena, "Paulo deliya 'imiyami 'ibwauyeguya ga 'ieonegu 'aene tubuwau nina gete ya'au'ewenama, be to'ase 'ina nuwanuwa 'ida simana 'emuya."

19 'Enega toloina nina tubuwau 'iginimena ga sianao tupwana, ga taudimo, ta 'enega 'ienaidena, 'igwae, "To'ase 'aene 'eguya 'uda simane?" 20 Ga tubuwau nina 'iona, "Me Yudia siloina be sida sideyo 'aene gibwa'i Paulo 'uda 'ewamwa'ute 'idi 'ebe deliegogona 'ena, be 'aene

* 23:15: Gu 25:3

'ina loegesi sida 'ebesa 'ai'aaili. ²¹ Ta 'idi sida geya'abo 'unoono, manuna nadigega site poti si'enokwaiyaya 'edaya Paulo manuna, ta ni'atu sionaupaupa 'aene geya'abo sida 'e'ai nai sida numanuma 'ana laba Paulo siloemwawasi bemi, be siyamwayamwana namo tagwala 'emuyega sida loba Paulo manuna.”

²² 'Enega toloina nina 'igwae, “Kagutoki 'oyo, 'uda tauya, ta geya'abo 'ebweu yaita 'ena 'usimasimana 'aene ni'atu 'idi nuwanuwak-waiya 'usimanena 'eguya.”

Paulo sietunena Sisalia 'ena gabana Pilikesa 'enaya

²³ 'Enega boda saiya 'ana toloina nina tolosaiya 'adi toanuganao 'eluwa 'ibwauyedi, ga 'iloinedi, “Batuwa guguyoiya, tolosaiya tu analedi, be togelu osi site sebeniti be to'aalagita tu analedi wate wada egogonedi, be sida tauyemi Sisalia 'ena. ²⁴ Ta osi 'aina wate wa'ewadi be 'enega Paulo 'igegelu, be ma ina bobo'ana wada tauye gabana Pilikesa 'enaya.”

²⁵ Ta wate leta 'i'etoladina gete nadigega, 'igwae, ²⁶ “Kagutoki 'oyo gabana toloetana sayo Pilikesa 'emuya, 'abo'agu Kalodiu Lisiasi 'eguyega. ²⁷ *Tai gete me Yudia sigiyaina be 'iabe siloemwawasi, ta alena yanonona 'aene tauna goma Lomana, ga tolosaiyao ma'egwao 'atauya 'ediya, ga nimadiyega 'a'etoseyena. ²⁸ *Ta nuwanuwagu 'idi e'ewa nina 'alena yada mwalatoni, 'enega 'idi deliegogona 'enaya yame'ena, ²⁹ ta yalobena 'idi e'ewa 'alena nate

* **23:27:** Gu 21:30-33, 22:25-27 * **23:28:** Gu 22:30

sionaona taudi tuga 'idi tapwalolo 'ana loina manuna, ta 'idi e'ewa nina nigeaya loemwawasa nai sa'u deli 'ilobwelobwene. ³⁰ *Ga ni'atu emataluwa yanonona 'idi loina kwaiya Paulo 'ana loemwawasa manuna, 'enega yalomanini ga yaetunenawa 'emuya, ta 'ana toe'ewa wate yaeonedi be siwawa 'emuya, be nada sida simana to'ase 'idi e'ewa 'alena tai gete manuna.”

³¹ Tolosaiyao 'adi loina nadigega simuliyena, ga Paulo boiboi nina 'ena si'au'ewena Anitipatili 'ena. ³² Ta tomwa 'iulisina, ga 'aidi tolosaiyao nidi siila 'idi senaya, ta togelu osi dimo Paulo sitauyena ³³ Sisalia, ga gabana 'ina leta si'ebwa'ena, ta wate si'au'ewenama gabana matanaya.

³⁴ Ta gabana 'ina leta 'isawa egumwalina, ga Paulo 'ena 'ienaida, “Mwa'o 'imu 'asa?”

Ta Paulo 'igwae, “'Igu 'asa Silisia solanaya.”

³⁵ 'Enega gabana 'igwae, “'Amu toe'ewao simamai bemi be 'enega 'imi etala yada guinuwe.” Ga tolosaiyao 'iloinedi be Paulo nina sida lomata'i'isi anuwa esaesa nina, lowa Elodi 'ina anuwa, 'enaya.

24

Paulo 'ina etala Pilikesa matanaya

¹ Ta 'asiyata nima sigumwala ga Ananayasi, tauna totaliya sinabwana, be 'aidi me Yudia 'idi 'inapwanao, ta wate 'ebweu tai, tauna ona 'alena, 'ana esana Telitulo, ga tauna ma'enaosimwa'utama, ga gabana Pilikesa 'ena 'idi

* **23:30:** Gu 23:12-13

e'ewa Paulo manuna sime'ena. ² 'Enega Paulo si'au'ewa apwesenama, ga Telitulo 'itoolo, ga e'ewa Paulo manuna 'isimantedi, 'igwaegwae, “Kamatoki 'oyo toloetana Pilikesa, 'emuya. 'Agwausowala manuna 'oyo 'imu lolina bobo'ana 'enega bubuna to'umalina ni'atu sipalupalu 'ebeloina gete solanaya, ga gete tuga 'amiyamiya siwalowa, ³ ta manuna 'agwausowala sinabwana tuta yauyauna, be sena maibo'adi 'ediya. ⁴ Ta geya nuwagu wate 'igu ona 'emuya yagiegie duduli, ta esi yasideyo ma imu oboboma 'uda enonoegu be 'ima ona kukupana tuga yada simantedi, tai gete manuna.

⁵ * “Ona'ai'aila, tai gete 'a'italobena tobubuna geyogeyoi, be me Yudia 'adi togielogesi sena yauyaudi 'ediya, ta boda Nasaleta 'idi to'aala doe.

⁶ * Tauna wate 'itoona 'aene 'ima Anuwa Tabu 'ida gieto'umaliye, ta 'agiyaina be 'aene 'ada loine tauma 'ima loinega. ⁷ Ta Lisiasi, tauna boda saiya 'ana tololina 'imai, ga nimamega 'i'oayema, ⁸ ta 'iloina 'aene 'ana toe'ewao 'amama 'emuya be 'aetala. 'Enega 'abo tauyo 'uenaidena, 'ina to'umalina 'uda 'italoba, nadigega ni'a yasimadena.”

⁹ Ta me Yudia wate e'ewa nina si'awa 'ai'ailena.

¹⁰ Ta 'enega gabana nimanega Paulo 'ieonena be 'ida ona. 'Enega Paulo 'ilolagata, 'igwae, “Yamwalatonina 'oyo 'ebeloina gete 'ena yakwala yauna 'uloiloina, 'enega ma igu gwausowala be matamuya yada onaila 'agu e'ewa gete manuna.

* 24:5: Gu 17:6 * 24:6: Gu 21:28-30

11 “'Eguma tomota 'uenaidedi, sisimana 'emuya 'aene 'asiyata tuwelo namo sigumwala 'ediya, tuta nina yatu'e Yelusalema 'ena sabi lotapwalolo, ¹² ta nigeya wate si'ita'itagu tomota ma'egwao 'aegewagewana, nai boda yaloiloinedi be sida muliyegu, Anuwa Tabu 'enaya, nai anuwa tapwalolo 'ediya, nai Yelusalema 'asana solanaya. ¹³ Ta yage nidi ni'a 'ediyege sie'ewegu nigeya sawesawediya be 'emuya si'awa 'ai'aileidi.

14 *¹⁴“Ta 'idi ona 'ebweuna namo ya'awa 'ai'ailena, nate 'Eda nina sieesena Weyala 'enega yalotapwalolo, tubumao 'idi Yaubada 'ena, ta wate Mosese 'ina loinao be palopitao 'idi 'etoladiyao maibo'adi yaemisedi, ¹⁵ *¹⁵ ta wate yaemisa 'aene Yaubada tokwaiyao 'igietoolo limedi, tobobo'adi be toto'umalidi, nadigega taudi wate 'idi emisa.

16 “'Enega tuta maibo'ana 'ediya yatootoo waiwai 'aene yada bubuna palupalu, Yaubada matanaya, be wate tomota 'ediya.

17 *¹⁷“Ta yakwala yauna ni'atu sigumwala 'enega yaila Yelusalema ga 'ebwayadaita yame'ena 'igu boda 'ediya, ta wate taliya Yaubada manuna.

18 *¹⁸ 'Enega ni'atu yagie'esasegu, ga taliya nina yaguinuwenana Anuwa Tabu solanaya, ta nigeya boda ma'egwao, ga nigeya galala, ¹⁹ ta sa'i 'aina tomota si'itegu, taudi Esia 'ana tomiyanao, be 'ilobwenena taudi matamuya gete sida mai, 'abo nuwanuwadi be sie'ewagu, ta nigeya simeemai.

* **24:14:** Gu 26:22 * **24:15:** Yo 5:28-29 * **24:17:** Lo 15:25-26

* **24:18:** Gu 21:26-27

20 “'Enega taudi ni'atu simai gete matamuya, 'ilobwenedi be to'ase 'igu loegesi si'italobena, tuta nina 'idi toloinao sietalaeguya, sida simana 'emuya.

21 **“Ta 'ebweuna namo ona yabwau apwesena, tuta nina gamwagamwanidiya yatootoolo, ga manuna sie'ewegu, nate ona'ai'aila. Ta 'igu ona nina 'aene 'Batuwa matamiya yaetala manuna yaemisa 'aene tokwaiyao sida toololimana.’ ”*

22 Ta 'eda nina manuna Paulo 'ionaona, Pilikesa wate 'imwalatoi 'ai'ailina, ga 'iupaila, 'igwae, “Tuta 'abo boda saiya 'ana toloina Lisiasi 'imwa'utama, 'enega 'imi etala manuna yada esinuwa, nai Paulo palupaluna nai nigeya.”

23 *'Enega Pilikesa tolosaiyao 'adi toanugana 'ieonena, “Tai gete waile deliya, ta geya'abo waloiloina pa'ale, ta 'abo gosena nuwanuwadi be simeemai 'ana lema sabi 'ebwa'ena, geya'abo wa'eto'etobodedi.”

Paulo deliya

24 Ta 'asiyata 'aina sigumwala ga Pilikesa mwana Dalusila ma'iyana simai, ta tauna waine Yudia, ga Pilikesa nina Paulo 'ibwauyena, ga 'ina guguya sinonona, emisa Yesu Keliso 'ena manuna. 25 Ta Pilikesa 'atena 'isa'ala, tuta nina Paulo 'ina guguya 'inonona, bubuna palupaluna, be 'atepa'ala, be bwa'omatana 'imeemai manudi, ga Pilikesa 'igwae, “Tuwa! Ta 'uila, be 'abo to tuta kapekapeyana 'eguya 'enega yada bwaueyo wate.” 26 Ta Pilikesa nuwanuwana

* 24:21: Gu 23:6 * 24:23: Gu 27:3

mani 'ida loba Paulo 'enega 'ana li'ama manuna, ga gote 'alena 'ibwaubwau limalimanena ta ma'iyana si'awa'awagwae, ²⁷ ga 'ana laba yakwala 'eluwa sigumwala, ga Posiu Pesito ni'atu Pilikesa 'ilopa'eluna. Ta Pilikesa nuwanuwana me Yudia tauna sida 'awabobo'ane, 'enega 'iloina be Paulo deliya tuga 'ida miyami.

25

Paulo 'isida be Sisa 'ena 'ida etala

¹ Pesito nina 'imai Sisalia, ga 'ie'ale 'ina etoloina, ga 'asiyata 'etoi sigumwala ta 'itu'e Yelusalema. ² Ta totaliya sinabwadi be me Yudia 'idi 'inapwanao simai, ga 'idi e'ewa Paulo manuna sisimanena, ³ *ga Pesito 'ena sisidasida waiwai sigwae, “Kapekapeyana be Paulo 'uetunenama Yelusalema, be bada 'aetala?” Ta 'idi nuwanuwa 'ai'aila nate, 'aene Paulo sida loemwawasi 'edaya, tuta nina 'abo 'imeemai.

⁴ Ta Pesito 'ieona limedi, 'igwae, “Geya'abo yatagwatagwala, ta esiya Paulo Sisalia deliya tuga 'ida miyami, be 'iabe 'abo'agu yaiila Sisalia, ⁵ ta 'abo nuwanuwami, 'enega 'imi toloinao ma'egwao 'amwa'uta, be to'ase 'imi e'ewa Paulo manuna nada wada etala.”

⁶ Ta wiki 'ebweuna ta tupwana namo 'ediya 'imiyami, ta 'enega 'imwa'uta Sisalia, ta tomwa 'iulisinaya, ga etala 'ana 'ebemi 'ena 'imiyatowa, ta 'iloina be Paulo sida me'ena. ⁷ *'Enega Paulo 'imai, ga me Yudia nidi taudi Yelusalemega

* 25:3: Gu 23:15 * 25:7: Gu 24:5-6, 13

simwa'utamaya, sitoolo sakowasiyena, ta 'enega 'idi e'ewa Paulo manuna sisimantedi, ma idi gamwasowala, ta yauna 'idi simana nidi nigeaya 'adi 'ai'ailamo.

⁸ Ta Paulo 'idi ona 'iula bodebodedi, 'igwae, "Abo'agu nigeaya me Yudia 'idi laina, nai Anuwa Tabu 'ana laina, nai Sisa 'ina laina yale'oa."

⁹ *Ta Pesito sa'i nuwanuwana be me Yudia 'ida giegwausowalidi, 'enega Paulo 'ieona limenta, 'igwae, "Mwa'adega, nuwanuwayo be Yelusalema 'ena 'ututu'e, be 'amu e'ewao gete manudi waetala mataguya?"

¹⁰ Ta Paulo 'igwae, "Geya nuwagu 'igu etala manuna me Yudia siloinegu, manuna nigeaya 'ebweuna to'ase 'ediya yagiegie loegesiye, ta gete ni'atu 'umwalatonina. Ta esiya me Loma 'imi 'ebe etala 'enaya yatootoolo, ta gete 'ilobwenegu.

¹¹ 'Eguma nadigega 'aene 'abo'agu tole'oa laina be 'enega logesi gete manuna 'ilobwenena yada mwawasa, bobo'ana. Mwawasa nigeaya yamatamatautei. Ta 'abo nigeaya 'ebweu 'igu to'umalina walobaloba 'idi e'ewa 'ediyega, nigeaya 'ilobwelobwene be 'uda 'ebwayaegu 'ediya, ta esi kini sinabwana, tauna Sisa, 'ina etala nuwanuwagu."

¹² 'Enega Pesito nina 'iapwesa ga 'ina tosinasi-napuyao ma'ena si'awagwae, ga 'iilama ma ina e'isa, ta 'igwae, "Bobo'ana, nuwanuwayo kini 'ina etala, 'enega kini Sisa 'ina etala 'ena yada etuneyo."

Kini Agalipa mamwanena siapwesama

* 25:9: Gu 24:27

13 'Asiyata 'aina sigumwalaya, ga kini Agalipa mwanena Belinisi ma'iyana Sisalia 'ena siapwesa, sabi ona lokagutoki Pesito 'enaya. 14 Ga 'idi miyami 'asiyata yauna 'enaya, Pesito kini Agalipa 'ena Paulo 'ana e'ewao 'isimantedi, 'igwaegwae, "Tai 'ebweu gotei deliya Pilikesa 'ipilisinena. 15 Tauna tai nina manuna, lowa Yelusalema 'enaya yamiyami, ta me Yudia 'idi totaliya sinabwadi be 'inapwanao 'eguya sisimanena, ta sisidegu 'aene yada loine 'ina to'umalina manuna. 16 Ga yaeonedi yagwae, 'Nigeya me Loma 'ima bubuna nadigega 'aene tomota 'emiya 'atagwala 'imi loinao manudi, ta esi 'ilobwenena be nugana etala tada guinuwa be 'imi e'ewao be tauna 'ina eyaseyase wada simana apwesedi.'

17 "Enega sideli egogonama gete 'ena, ta nigeya yaso'iso'i, ga tomwa 'iulisina ga 'ebemi etala 'ena yamiyatowa, ta yaona, ga tai nina si'au'ewenama. 18 *Ta 'ana toe'ewao nidi sitoolo, ta 'igu nuwanuwa 'iabe to'ase 'ebweu 'ina to'umalina manuna sisimana. Ta nigeya sa'i, 19 ta taudi namo 'idi tapwalolo manuna sion-aona, be 'ebweu tai ni'atu 'imwawasa, 'ana esana Yesu, ta Paulo 'isimasimana 'aene Yesu nina mayawasina 'imiyami. 20 Ga 'abo'agu yaenuwanaluwa, mwa'adega be yage gete manuna yada loina'esa, 'enega Paulo nina yae-naidena 'abo sawesawenaya 'itutu'e Yelusalema be nada sida etala.

21 * "Ga Paulo nina 'iguitoyasa, ta Sisa 'ina etala manuna 'isida. 'Enega yatagwalena ta deliya 'ida

* 25:18: Gu 23:29 * 25:21: Gu 25:11-12

miyami bemi, 'ana laba 'eda 'aloba be yaetune Sisa 'ena.”

²² Ga Agalipa Pesito 'ieonena, “'Abo'agu wate nuwanuwagu be tai nina ina ona yada nono.”

Ta Pesito 'igwae, “Bobo'ana, gibwa'i yab-wauyenama be 'ioona.”

²³ *'Enega tomwa 'iulisina ga Agalipa be Belinisi simai, ma 'adi 'oama esaesa, ga anuwa 'ebe deliegogona 'ena silugu, ta boda saiya 'ana toloinao be 'asa nina 'ana 'inapwanao siaesotedi ma idi 'amayaba. Ta Pesito 'iloina ga Paulo si'au'ewa luguyena.

²⁴ *'Enega Pesito nina 'iona, “'Oyo kini Agalipa, be 'omi waegogonama maibo'ami, tai gete wa'itai. Tauna manuna me Yudia maibo'adi Yelusalema 'enega, be wate sena gete 'enega, sisidegu ta siona waiwai 'eguya, sigwae, ‘Tai nate mwawasa namo tuga 'ilobwenena.’ ²⁵ Ta nigeya 'ebweu 'ina loegesi yalobaloba be manuna 'ida mwawasa, ta tauna nuwanuwana be 'ida kini sinabwana Sisa 'ena 'ida etala, 'enega yaloina be yada etunena Sisa nina 'enaya.

²⁶ “Ta nigeya 'ebweu 'ina loegesi manuna, be 'ida 'inapwana Sisa 'ena yada 'etoladi. Gete 'enega ya'au'ewenama matamuya kini Agalipa, be 'omi wate maibo'ami, be 'enega 'aene etala gete mulinaya 'ina loegesi 'ebweu taloba, be manuna ya'etoladi Sisa 'enaya. ²⁷ Manuna nigeya 'ana 'ita bobo'ana 'abo tomiya yoniyonina 'ebweu taetune, ta nigeya 'ebweu to'ase e'ewa manuna tae'itae.”

* 25:23: Md 10:18 * 25:24: Gu 22:22

26

Paulo 'ietosimana Kini Agalipa matanaya

¹ Ta Agalipa Paulo 'ieonena, 'igwae, “Bobo'ana Paulo, tauyo manuyo 'uda ona.”

Ga Paulo nimana 'igilagasina, ta 'ieonena gete nadigega, 'igwae, ² “Kini Agalipa ye, batuwa yagwausowala sinabwana manuna 'oyo mata-muya yatoolo, be 'igu eyaseyase me Yudia 'idi e'ewao 'eguya manudi yada ona, ³ manuna me Yudia 'ima bubuna be 'ima egewagewanao 'umwalamwalatonidi. 'Enega yasideyo, ma imu 'alama'i'lita 'igu ona 'uda nono.

⁴ * “Me Yudia maibo'adi simwalamwalatonigu 'aene 'igu bubuna, 'igu tuta gwamega yae'alena taugu tuga 'igu 'asaya, ga muliyega Yelusalema 'enaya, ⁵ ta tuta dudulana 'enega simwalamwalatonigu 'aene 'abo'ama boda Palisi, ta Palisiyao 'ima loina waiwaina yamuliya 'ai'ailina, be 'abo 'uenaidedi ta nuwanuwadi sie'isa, 'iabe si'awa 'ai'aila.

⁶ * “Ta gete 'igu etala 'alena matamuya, nate Yaubada 'ina onaupaupa tubumao 'ediya yaemisena, ⁷ ta tauna manuna 'ima susu site tuwelo sinuwayaina be sida loba, ga ma idi yaleyale Yaubada 'ena silotalotapwalolo, 'asiyata be boiboi 'ediya. Ga nuwayaina gete manuna me Yudia sie'ewegu. ⁸ Ta mwa'adega ga 'imi nuwanuwa 'aene nigeya kapekapeyana be Yaubada tokwaiya 'igietoolo limadi, aga?

⁹ “Ona'ai'aila, 'abo'agu lowa 'igu nuwena 'aene yage yauna yada toodi, be Yesu goma Nasaleta

* **26:4:** Gu 22:3; Pi 3:5-6 * **26:6:** Gu 28:20

'ana esana yada gielosa'uye. ¹⁰ *Gete manuna Yelusalema 'ena toekalesiyao yaudi deliya yasa'u luguyedi, nadigega totaliya sinabwadi siloinegu, be 'eguma sida loemwawasidi, 'abo'agu wate yatagwatagwala. ¹¹ *Ta wate anuwa tapwalolo 'ediya yagiegie 'elouyadi ta yagewagewanedi be Yesu sida guitoyase, ta yagamwasowala 'ai'ailedi, ga yamutudi mali 'asao 'ediya.

¹² “'Enega totaliyao sinabwadi siloinegu be Damasiko 'ena yatatauya. ¹³ Ta Kini 'uda 'ita, 'asiyata nina yatautauya Damasiko, 'asuoleoleya ga galewega maedana sinabwa wawasae 'isaema, ta nigeya nadigega sinala maedanina, ga ya'itena magosegwao 'isae sakowasiyema.

¹⁴ “Ga maibo'ama 'abe'u sanamwa'uta bale'uya, ta 'enana 'ebweu yanonona 'ena Ibeliuyega 'ieonegu, 'igwae, 'Saulo, Saulo, to'ase manuna 'uetalauwalegu? 'Ana 'ita 'atuwa sikwa 'u'onena, ta 'utootoo be 'u'ausepale be tauyo 'uli'amiyo, ta sa'i 'aeyo 'idididi be 'igiegie'elouya wawasaeyo.’

¹⁵ “Ta yagwae, ‘Inapwana, yaita sana 'oyo?’

“Ta 'Inapwana nina 'igwae, 'Abo'agu Yesu nigu 'uetalauwalegu. ¹⁶ 'Utooloma. Ni'atu 'emuya yaapwesa be 'aene yaloinayo, be 'igu apwesa batuwa manuna be wate 'igu apwesa ma'etamo manudi, 'uda etosimana. ¹⁷ Be 'abo me Yudia nai taudi nigeya me Yudia sitoo be sigie'elouyaeyo, yada 'etoseyeyo nimadiyega. ¹⁸ *Manuna taudi nigeya me Yudia 'ediya yaetue-tuneyo, be matadi 'uda gie'esasedi, be guguyoi

* **26:10:** Gu 8:3 * **26:11:** Gu 9:1-2 * **26:18:** Kol 1:13; 1 Pi 2:9

'enega sida sanaila maedana 'ena, ta wate Seitani 'ina waiwai 'enega sida apwesama, be Yaubada 'idi to'umalinao 'ida nuwataudi, be sida lugu taudi siemiseguya 'ediya, nate taudi 'eguyega si'esasa 'ediya.'

¹⁹ “Kini Agalipa, gete manuna e'ita nina galewega nigeya yaguiguitoyasa, ²⁰ *ta esiya Damasiko 'enaya yagimi simanena, ga muliyega Yelusalema wate 'ena, ta Yudia senanao maibo'adi 'ediya, ta taudi nigeya me Yudia wate 'ediya yasimana, be 'aene 'idi bubuna to'umalina 'ediyega sida sanaila Yaubada 'enaya, be 'idi bubuna bobo'ana 'ediyega 'idi nuwa'ebuni sida e'itae.

²¹ *“Igu guinuwa gete manuna me Yudia sigiyaigu Anuwa Tabu 'enaya, ta 'aene sida loemwawasigu. ²² Ta tuta gote 'enega ga 'ana laba batuwa Yaubada 'ilemelemegu, ga batuwa ya-toolo ta yasimasimana, 'omi toloinao be tomota maibo'ami 'emiya, nigeya mali yage manuna, ta tauna tuga palopitao be Mosese sigimi simanena, ²³ *nate 'aene To'etoseyana nina 'elouya 'ida loba be mwawasa 'enega 'ida gimitoolo, be maedana 'ida lelewane me Yudia be taudi nigeya me Yudia 'ediya.”

Pesito Paulo 'i'awa kabaleyaena

²⁴ Ta Paulo gete nadigega 'iemwaemwasala ga Pesito 'ionatoila, 'igwae, “Na, Paulo kabakabaleyayo! Nai sikulu wawasae 'igiekabaleyemu.”

* **26:20:** Gu 9:22, 28, 22:21 * **26:21:** Gu 21:30-31 * **26:23:** Lu 24:46-47

25 Ta Paulo 'igwae, “'Inapwana Pesito, nigeaya yaekaeabaleya, ta esi to'ase yasimasimamedi, nate ona 'ai'aila ta palupaluna, 26* ta yage getedi Kini Agalipa 'imwalamwalatonidi, be matanaya gete yaonaona nigeaya ma igu omayamaya, ta yamwalamwalatoni yage getedi nigeaya 'ebweu 'ikwaikwaiya, manuna gete nigeaya guinuwa ma'ula. 27 Mwa'adega 'oyo Kini Agalipa, palopitao 'idi onao 'uemiemisedi, aga? Ni'atu yamwalamwalatonina 'uemisedi.”

28 Ga Agalipa Paulo 'ieonena, “'Unuwena 'aene tuta kukupana namo 'ena 'ugie toekalesiyaegu!”

29 Ta Paulo 'ionalimana, “Nai tuta kukupana, nai tuta dudulana 'ena, 'oyo be taudi wate gete 'eguya sienioenono 'eguma ma'emwao walowa'elugu, nate 'ebe gwausowala. Nate namo geya nuwagu be balae getedi nimaguya simiyami walobalobadi.”

30 'Enega Kini be mwanena Belinisi be gabana be tomiyatowa maibo'adi sitoolo ga siapwesa, 31* ta sieonaona taudimo, sigwae, “Tai gete nigeaya 'ebweu to'ase 'ina loegesi be manuna mwawasa nai sa'udeli 'ilobwelobwene.”

32 'Enega Kini Agalipa Pesito 'ieonena, 'igwae, “Tai gete 'abo nigeaya Sisa 'ina etala manuna 'isidasida, sawesawenaya be ta'etoli'ami.”

27

Paulo 'ina 'adau Loma manuna

1 Ta ni'atu siloina 'aene Itali 'ena 'ada tauya, 'enega Paulo be 'aina yoniyonidi wate ma'ena

* 26:26: Yo 18:20 * 26:31: Gu 25:25

si'ebwayaedi Sisa 'ina tolosaiyao 'adi toanugana 'enaya, 'ana esana Yuliasi, be 'ima 'adau 'ena 'i'ita'i'isidi.

² Ga Adilamitio 'enega wagega 'agelu, tauna waga nina 'iabe 'ipipili Esia le'awina 'asanao 'ediya, ga 'atupa, Alisitako ma'emai, tauna goma Masidoniana, sena Tesalonaika 'enega. ³ *Ta tomwa 'iulisina ga Saidoni 'ena 'alugu, ta Yuliasi Paulo 'i'atenuwa 'ole'oleyena ga 'itagwalena ga 'itauya gosenao 'ediya, be sida 'ita'i'isina. ⁴ Ta Saidoniyega 'atupa limana ga Saipilosi gwaunega 'apili sakowasi, manuna Saipilosi matanega yagila 'ilodebedebema. ⁵ Ta ni'atu Silisia be Pamipili olanao 'apilisinedi, ga Maila 'alugu, sena Lisia 'enaya.

⁶ Gote 'ena tolosaiyao 'adi toanugana nina 'ebweu Alekisanidela wagana 'ilobena, 'iabe 'itutupa Itali manuna, ga 'ena 'agelubala. ⁷ Ta 'asiyata yauna 'ima 'adau mwauna, ga Nidasi 'alospelabena, ta nigeaya sawesawenaya be Nidasi matanega 'apalumo, manuna yagila sinabwana matamega, 'enega 'amwa'uta Kiliti be Salimone gamwagamwanidiyega 'asola, ga Kiliti gwaunega 'asakowasi. ⁸ Ta dabalega 'atupa, ta yagila nina tuga 'i'ewa'ewaema ga 'amai gomwagomwa 'ebweu 'ana esana Gomwagomwa Siwalowa 'ena, 'asa Lasia le'awinaya.

⁹ Ta tuta dudulana ni'atu 'amudalina, ga 'Ebotana 'ana tuta 'igumwala, ga yagila 'ana tuta to'umalina ni'atu 'ie'ale, 'enega Paulo 'iemataluwedi, ¹⁰ 'igwae, "Inapwanao, 'ilobwenena be tada eyawai'ata gomwagomwa

* 27:3: Gu 24:23

gete 'ena. Geya'abo tatootoo be ta'ada'adau limana, 'abona nai taesilae, be gwegwe be waga tamudalidi, be nai 'abo'ada watei tamwamwawasa.”

¹¹ Ta tolosaiyao 'adi toanugana toniwaga be waga 'ana topwalowa 'enadi 'inonodi, ta nigeya Paulo 'ina ona manuna 'inuwanuwa. ¹² Ta gomwagomwa nina nigeya 'ilobwelobwene bolimana 'ana tutaya, ta yaudi siona, “Tatoo tuga, be 'abo kapekapeyana Pinikisa 'ena talulugu, manuna tauna gomwagomwa bobo'ana, be 'enaya taeyawai'ata.” Ta Pinikisa nina gomwagomwana salu Kiliti 'enaya, ta 'awana yalasi be yaalata 'ilo'awasidi.

Wediliya silobena

¹³ Ta ni'atu yalasi gidalina 'itowama, ga sinuwena 'aene 'iabe si'adau bobo'ana be Pinikisa sida lugu, 'enega loomu sikwalina ga Kiliti selabenega sipili dabalega. ¹⁴ Ta tuta gidalina ga yagila tosinabwa sana, 'ana esana Laga-sai, 'itowadoloma, ¹⁵ ga waga nigeya sawesawenaya be 'isasasa, manuna yagila matamega 'itowatowama, 'enega tuga 'adamomo, ¹⁶ ta salu gidalina 'ana esana Kiloda gwaunega 'atupatupa, ta 'aewaiwai ga waga 'ebe talaesuya 'alisi tu'eyena, ¹⁷ ta balae si'ewedi ga waga sididina, ta simatauta, nai kaukau 'ana esana Silitisa 'ena situtula, ga 'enega naya sipelena ta 'adoedoema tuga.

¹⁸ Ta wediliya sinabwana waga 'i'au'au buni-buni wawasae, ta tomwa 'iulisina ga waga 'ana eusana sieula mwa'utedi. ¹⁹ Ta 'asiyata 'etonina

'ena waga 'ana gwegweyao si'ewedi ga sieula mwa'utedi.

²⁰ Ta 'asiyata yauna 'ediya nige ya sinala nai kwadima 'ada 'itedi, ta wediliya sinabwana 'imutumutuma, 'enega 'amwalatonina 'aene 'iabe 'amwamwawasa.

²¹ *Ta ni'atu 'asiyata yauna waga 'ana togeluyao nige ya si'e'ai, ga Paulo gamwagamwanidiya 'itoolo, ta 'igwae, "Tasigwao, 'abo 'igu ona wada nononaya, be geya'abo Kilitiyega tada gelugeluma, geya'abo sa'i mwau be esilae gete tada llobaloba. ²² Ta gete yaguguyami, wada 'atepatu, geya'abo 'ebweu 'emiye ga 'imwamwawasa, ta waga namo esiya 'iabe 'idadamana, ²³ *manuna guluwanai 'igu Yaubada nina, tauna yaemisena, 'ina anilose 'imai ga selabeguya 'itoolo, ²⁴ ta 'ieonegu, 'Paulo, geya'abo 'umatamatauta; 'iabe Sisa matanaya 'uda toolo, manuna 'imu sidasida 'enega waga 'ana togeluyao maibo'adi ma'emwao Yaubada 'ida 'etoseyemi.' ²⁵ 'Enega tasigwao, geya'abo wamatamatauta, manuna Yaubada yaemisena be 'iabe 'ida guinuwa nadigega tuga 'ie'itegu. ²⁶ *Ta 'iabe salu 'ebweu 'ena tatutula."

Waga 'itula

²⁷ Wiki 'eluwa sigumwala, 'etamo sa'i Edilia bwagabwaganaya 'adoedoe dadanema, ta ni-uniuwanaya waga 'ana topaisewao sinuwena 'aene dabala 'alose loselabe. ²⁸ 'Enega ni'u siu-latootoona ga silobena 'ana mwa'uta nadigega

* **27:21:** Gu 27:9-10 * **27:23:** Gu 23:11 * **27:26:** Gu 28:1

tuweniti lowa 'ana dudula. Ta tupwana 'adoenao ga wate siulatoona ga silobena ni'u 'ana mwa'uta nadigega pipitini lowa. ²⁹ Ta simatauta geya'abo be gulewa 'ena 'atutula, ga waga kuliginega loomu ata siuledi, ta sisidasida tomwa manuna be 'ida ulisi manini.

³⁰ Ta 'aina waga nina 'ana topaisewao nuwanuwadi be wagega sida dena, ga waga 'ebe talaesuya sipelena ni'uya, ta sikabo 'aene loomu wate sida ule waga matanega. ³¹ Ga Paulo tolosaiyao ma 'adi toanugana 'ieonedi, “'Abo tomota gotedi wagega sidedena, geya'abo sa'i tabobobo'ana.” ³² 'Enega tolosaiyao nidi waga 'ebe talaesuya 'ana balaeyao si'upwa yauledi ga 'idoena.

³³ Ta ni'atu tomwa 'iabe be 'iulisi, ga Paulo 'ieonedi be sida 'e'ai, 'igwae, “Ni'atu 'asiyata potini 'atesa'ala manuna ga nige'ya wate 'e'ai wada lotoona. ³⁴ *'Enega 'ilobweneda be tada loepa'ala, manuna geya'abo sa'i 'ebweu 'iesiesilae.”

³⁵ Ta ni'atu 'iona ga beledi 'i'ewena ta manuna 'ilokagutoki Yaubada 'ena, maibo'ama mata-maya, ga 'igitomwena, ga tauna 'igimi'ai. ³⁶ Ta 'enega maibo'ama nuwama 'ibobo'ana, ga 'a'e'ai watei. ³⁷ Ta 'ama yau waga nina 'ena 'agelu nate tu analedi be sebeniti sikisi. ³⁸ Ga ni'atu gamwama 'ipawa, ga witi waga solanega siulena ni'uya, be 'aene waga 'ida kapekapeyana.

³⁹ Ta tomwa ni'atu 'iulisina ga dabala si'itena, ta nige'ya si'ina'inane to 'asa, ta gomwagomwa makaukauna si'italobena, 'enega sinuwanuwa

* 27:34: Gu 27:22

'abo kapekapeyana waga nina silagaei dabalaya. ⁴⁰ 'Enega loomu si'upwa yauledi ga ni'uya sigisinedi, ta wate pwalowa 'ana balaeyao sili'amidi be sipwapwalowa, ta naya nuganaya silisi tu'eyena be situtupa dabala nina manuna.

⁴¹ Ta malolo 'i'ausepalema ga waga 'aetulaena kaukau lodabadabalina 'ena, ga waga 'ubusuna 'itula ta nigeya sawesawenaya be 'iloniu, ta kuligina lisu 'idi lasape'ope'oega 'iepisalina.

⁴² Ta 'enega tolosaiyao sinuwanuwa ga 'aene yoniyonidi sida loemwawasidi, 'abona nai 'aidi sida tube'oya'a dabalaya be sidedena. ⁴³ Ta 'adi toanugana nina nuwanuwana be Paulo 'i'etoseyei, 'enega 'i'etobodedi, 'aene geya'abo siloeloemwawasidi. Ta esiya 'iloinedi taudi sawesawediya be situtube sida 'atui nugana be dabala manuna sida tube, ⁴⁴ *be 'enega tupwa mamowaga senasenamidiyega 'atubelaga. 'Enega maibo'ama ni'atu ma ima bobo'ana 'atube'oya'a dabalaya.

28

'Ima miya Melita 'ena

¹ 'Enega 'agayo'oya'a bwa'a yadayadanaya, ga salu nina 'ana tomiyanao sisimana 'emaya 'aene salu nina 'ana esana Melita. ² Ta me salu nidi siobobomema sinabwana, ga kaiwe simu'ena, ta maibo'ama sibwauyema ga 'asiyasyiyata, manuna 'i'usa'usana, ta gogai wate.

* **27:44:** Gu 27:22-25

³ Ta Paulo kaiwe 'ielaganinama, ga kaiwe 'ena 'isa'ubaledi, ta yayai manuna ga mwata bolausa 'iapwesama, ga Paulo nimana 'igo'ina.

⁴ Ta ni'atu me salu si'itena Paulo nimanaya mwata 'itabetabe, ga sieonaona taudimo, sigwae, “Ona'ai'aila, tai gote toloemwawasa, be nigeya sawesawenaya loinega taunamo 'i'etoseyei. 'Anabwa'ayoi damanega 'idenama dabalaya, ta wada 'ita mwata 'igo'ina.”

⁵ *Ta Paulo mwata nina 'i'ausepalena 'awesabelulu solanaya, ta nigeya 'elouya 'ilotolotoo. ⁶ *Ta me salu nidi Paulo siduneduneyei ta sinuwena 'aene nimana 'ida seseya, nai 'ida tai be 'ida mwawasa, ta siyamwayamwana ga Paulo nigeya wate 'ebweu to'ase 'i'ewa'ewa, 'enega 'idi nuwanuwa sisa'u gelasena, ta sigwae, “Tai nina 'ebweu yaubada.”

⁷ Salu nina 'ana 'inapwana 'ana esana Pubiliasi, ta 'ina 'asa sena nina 'ena 'alugu selabenaya, ga Pubiliasi nina 'i'au'ewema, ga 'asiyata 'etoi 'ediya 'i'ita'i'isi 'ai'ailima.

⁸ Ta tuta nina 'ena Pubiliasi tamana anuwaya 'i'eno'eno ma ina le'oasa, ta 'ina le'oasa yayai be gamwapilipili. 'Enega Paulo 'ilugu 'ena, ga manuna 'isidasida Yaubada 'ena, ta oona 'igitoona ga 'igiebobo'anena.

⁹ 'Enega me salu maibo'adi taudi ma idi le'oasa simai Paulo 'enaya, ga taudi wate 'igiebobo'enedi. ¹⁰ 'Enega oboboma yauna si'ebwa'ema, ga 'ima tuta gelu 'ena, 'ama 'abwaga sawesawemaya sieusena.

* 28:5: Mk 16:18 * 28:6: Gu 14:11

Melitega ga Loma

¹¹ Ta nawalae 'etoi sigumwala ga Melitega 'agelu Loma manuna, ta 'ima waga Alekisanidela wagana, matanaya 'ana dayagi didiluwaluwa me'olotodi, ta waga nina, lowa nawalae gogai nidi 'ediya, salu nina 'ena 'iyamwayamwana, ga 'ana laba yagila sinabwana 'ilosa'u.

¹² 'Enega 'atupa ga Sailakiusa 'ena 'aulita, ga 'asiyata 'etoi 'amiyami. ¹³ Gote 'ena 'asakowasi Legiami ga 'aulita. 'Iulisina ga yalasi 'itowama, 'enega 'atupa limana, ta 'apilipili, ga 'asiyata 'eluwa namo ga 'alugu Putioli.

¹⁴ Putioli 'ena 'aina toekalesiyao 'alobedi, ga sibwauyema 'idi anuwaya, ga 'ediya 'amiyami 'asiyata sebeni 'ediya. Ga gote 'enega 'atauya Loma manuna.

¹⁵ Ta toekalesiyao nidi Loma 'ena alema sinononaya, ga simai 'edayaya siaesotema sena 'Ebeginwane, 'ana esana Apio be Anuwa 'Owaga 'etoi 'ediya. Ga tuta nina Paulo gosemao nidi 'ilobedi, Yaubada 'ena 'ilokagutoki, ta 'i'atepatu.

¹⁶ Gote 'enega 'atauya ga Loma 'ena 'aapwesa, ta tolosaiyao Paulo sitagwalena be 'ida miya dumaduma, be 'ana to'ita'i'ita tolosaiya 'ebweuna namo tuga.

Paulo 'ina guinuwa Loma 'ena

¹⁷ Ta 'asiyata 'etoi sigumwala, ga Paulo me Yudia 'idi toanuganao 'ibwau egogonedima, ga 'ieonedi, "Tasigwao, 'abo'agu nigeya 'ebweu to'ase to'umalina 'ida bodao 'ediya yaguiguinuwe, nai 'ida bubuna tubudao 'ediyega yale'oale'oai, ta wada 'ita, Yelusalema

'ena si'ebwayaegu me Loma 'ediya ga deliya sisa'ugu. ¹⁸ *Ta 'igu etala mulinaya me Loma nidi nuwanuwadi be sida li'amigu, manuna nigeaya 'ebweu 'igu to'umalina silobaloba, be 'aene manuna sida loemwawasigu, ¹⁹ ta me Yudia sigewana gabana 'ena 'aene geya'abo sili'ali'amigu. Gete 'alena yasida Sisa 'ina etala manuna; ta nigeaya 'aene 'ida bodao yae'ewadi, ²⁰ *Ta esi taudi 'idi e'ewa 'eguya manuna yabwauyemima be ta'awagwae. Ona'ai'aila, 'abo'ada me Isileli taemiemisa 'aene 'ada 'etoseyana Yaubada 'enega 'ida apwesa, ga emisa gete manuna deliya sisa'u luguyegu.”

²¹ Ta me Yudia nidi sigwae, “'Abo'ama nigeaya 'ebweu Yudiaega leta manuyo 'alobaloba, nai gosedaο bada simeemai nigeaya sisimasimaneyo 'aene 'oyo to'umaliyo. ²² Ta esiya nuwanuwama 'ada nono 'emuyega to'ase 'imu nuwanuwa nidi, manuna sena yauyaudi tomoteninao 'imu boda ekalesiya si'awa to'umaliyena.”

²³ 'Enega 'asiyata siupaena, ga boda yaudi siegogonama Paulo 'ina anuwaya, ga gonegonega ga 'ana laba 'iboi, 'ediya 'iloguguya, Yaubada 'ina etoloina manuna, ta Mosese 'ina loina 'enega, be palopitao 'idi onao 'ediyega, 'iel'itedi Yesu manuna, ta 'itooona be 'aene 'ida gienuwa sab-walenidi. ²⁴ 'Enega 'aidi siemisena ta 'aidi sipa'ala. ²⁵ Manuna 'idi nuwanuwao dumadumana be dumadumana, 'enega sideli sawala.

Ta Paulo 'ina ona 'ana 'ebe losalowa 'ediya 'igwae, “Yaluyaluwa Tabuna 'ina ona tubu-

* **28:18:** Gu 26:32 * **28:20:** Gu 26:6

miyao manudi ona 'ai'aila, nate palopita Aisea 'awanega 'ionaedi.

26 *'Utatauya be tomota nidi 'ueonadi: Ma'etamo waenonenono, ta geya'abo nuwami 'isabwasabwalena. Be wate wadunedune tuga, ta geya'abo sa'i wa'ita'ita. 27 Manuna tomota getedi 'idi nuwanuwao si'elokwani, ga tenadi situi, ta wate matadi sikebo. 'Abona nai matadiyega si'ita ta tenadiyega sinono, be sinuwa sabwalena, be 'eguya sida sanaila, be yagie bobo'enedi.' ”

28 *'Enega Paulo ona nina wate 'iloeposeyanena, 'igwae, “'Enega wada mwalatoni 'aene Yaubada 'ina simana 'ada 'etoseyana, manuna ni'atu 'ietunena taudi nigeaya me Yudia 'ediya, be taudi sa'i sida nono.” 29 (-) 30 'Enega Paulo 'ina anuwa gote 'ilowagena 'ena 'imiyami yakwala 'eluwa 'ediya, ta tomota yaudi 'ina anuwaya silugulugu be ma'enaosiegosigosiyana, 31 ta Yaubada 'ina laina manuna 'iloguguyedi ta 'ie'ie'itedi 'Inapwana Yesu Keliso manuna, ta nigeaya 'ebweu yaita 'itoo be 'ina loguguya 'i'etobode.

* 28:26: Ais 6:9-10 * 28:28: Gu 13:46

Loina Tabu Auwauna
The New Testament in the Dobu Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Dobu long Niugini

copyright © 1985 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Dobu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 Mar 2023 from source files dated 9 Oct 2020

b7b1c532-e0bd-5fc1-87a9-1f5f70cc897d